



Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Vertimo bendradarbiaujant įtaka vertimo procesui ir rezultatui

Baigiamasis magistro studijų projektas

Arūnė Vaikasaitė

Projekto autorė

doc. dr. Jurgita Mikelionienė

Vadovė

Kaunas, 2021



Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Vertimo bendradarbiaujant įtaka vertimo procesui ir rezultatui

Baigiamasis magistro studijų projektas

Technikos kalbos vertimas ir lokalizacija (6211NX031)

Arūnė Vaikasaitė

Projekto autorė

doc. dr. Jurgita Mikelionienė

Vadovė

prof. dr. Ramunė Kasperė

Recenzentė

Kaunas, 2021



Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Arūnė Vaikasaitė

Vertimo bendradarbiaujant įtaka vertimo procesui ir rezultatui

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjusi.
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Arūnė Vaikasaitė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Vaikasaitė, Arūnė. Vertimo bendradarbiaujant įtaka vertimo procesui ir rezultatui. Magistro studijų baigiamasis projektas / vadovė doc. dr. Jurgita Mikėlionienė; Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų kryptčių grupė): N05 (Vertimas, Humanitariniai mokslai)

Reikšminiai žodžiai: vertimas bendradarbiaujant, vertimo procesas, galutinis vertimo rezultatas, vertimo bendradarbiaujant protokolai, kryptingumas.

Kaunas, 2021. 57 p.

Santrauka

Šio magistro baigiamojo projekto tikslas buvo išanalizuoti vertimo bendradarbiaujant įtaką vertimo procesui bei rezultatui. Jam įgyvendinti iškelti šie uždaviniai: išsiaiškinti vertimo bendradarbiaujant esmę, protokolus, jo privalumus bei trūkumus, teoriška pagrįsti bendradarbiavimo svarbą vertėjo profesinėje veikloje ir išanalizuoti, kaip jis keitėsi tobulėjant išmaniosioms technologijoms, palyginti 2019 m. atlikto tyrimo duomenis apie vertėjų bendradarbiavimą socialiniame tinkle „Facebook“ su 2021 m. duomenimis, išanalizuoti studentų atliktus vertimus, nustatyti vertimo bendradarbiaujant įtaką vertimo procesui bei rezultatams ir atlikti apklausą ir nustatyti vertėjų profesinę bei asmeninę nuomonę apie šio būdo vartojimą verčiant. Tema yra nauja ir aktuali, nes vertimo bendradarbiaujant populiarumas auga; jį propaguoja tokios įmonės kaip „TED Talks“ ir pasaulinės organizacijos kaip „Translators Without Borders“, o į socialinio tinklo „Facebook“ paiešką įvedus žodžius „vertėjas“, „vertimas“, „translators“ rasime nesibaigiantį puslapių ir grupių sąrašą, kurie vienija šios profesijos atstovus, o tai parodo, jog bendravimas ir bendradarbiavimas tarp kolegų šiuolaikiniame pasaulyje yra itin svarbus. Magistro baigiamajame projekte buvo taikomi šie metodai: mokslinės literatūros sisteminė analizė, duomenų gretinimas, veiklos tyrimas, apklausa ir aprašomasis tyrimo metodas. 2019 m. atlikto tyrimo ir 2021 m. duomenų lyginimas parodė, jog vertimas bendradarbiaujant ir tokios socialinio tinklo „Facebook“ grupės kaip „Lietuvos vertėjai“ vis dar yra populiarios ir naudojamos ieškant sprendimų į vertimo procese kylančias problemas. Vertimas bendradarbiaujant buvo naudojamas visose studentų grupėse, kurios dalyvavo tyrime. Kai kuriose grupėse nariai kiekvieną savo sprendimą pakomentavo, paaiškino, kodėl tam tikras pasiūlymas buvo priimtas, tačiau kiti – nepaliko jokių paaiškinimų, juos reikėjo nustatyti iš priimtų sprendimų, bet, galiausiai, galutinis rezultatas vis tiek buvo pagerintas. Taip pat buvo nustatyta, jog kryptingumas tyrime dalyvavusių studentų darbe neturėjo didelės įtakos – problemų skaičius verčiant į / iš anglų kalbos buvo panašus. Tačiau, tyrimas taip pat parodė, jog kartais vertimas bendradarbiaujant neveikia – vertėjai neprieina vieno teisingo atsakymo, problemos ir neaiškumai lieka, tačiau, dirbdami grupėse, nariai iš viso išskyrė 43 su vertimu susijusias problemas, kurių dauguma buvo išspręstos naudojant vertimą bendradarbiaujant, o galutinis vertimo rezultatas – pagerintas. Anketos rezultatai taip pat parodė, jog visi studentai jau anksčiau yra naudoję vertimą bendradarbiaujant. Tai jiems nėra nauja sąvoka, ir ši būdą savo profesinės veiklos kasdienybėje jie vertina teigiamai.

Vaikasaitė, Arūnė. The Impact of Collaboration on the Process and Results of the Translation. Master's Final Degree Project / supervisor assoc. prof. dr. Jurgita Mikelionienė; Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): N05 (Translation, Humanities)

Keywords: collaborative translation, translation process, collaborative translation protocols, directionality, solving translation problems.

Kaunas, 2021. 57.

Summary

The aim of this master's final degree project was to analyse the impact of collaborative translation on the translation process and results. Four main goals were set: to find out the essence of collaborative translation, its protocols, advantages and disadvantages, theoretically validate the importance of cooperation in the professional activity of a translator and analyse how it has changed in regards of the development of the technologies, compare the data of the research conducted in 2019 with the data gathered in 2021, to analyse the translations which were done by the students of Kaunas University of Technology, to determine the influence of collaborative translation on the translation process and results and to conduct a survey which helped to determine the professional and personal opinion of translators about the use of this method in their professional work. The topic is new and relevant as the popularity of collaborative translation is growing; it is promoted by companies such as TED Talks and global organizations such as Translators Without Borders. When you enter the words “translation”, “translators” into a Facebook search, you will find an endless list of pages and groups that unite this profession, and that shows that communication and collaboration between colleagues in the modern world is crucial. The following methods were used in this master's final degree project: systematic analysis of scientific literature, data comparison, the research of the activity and a survey. A comparison of the data between the years 2019 and 2021 showed that collaborative translation and social networking groups such as Lithuanian Translators are still popular and used to find solutions to problems in the translation process. Collaborative translation was used by all groups of students who participated in the study. Some of the groups commented on each of their decisions, explaining why a particular suggestion was adopted, while others left no explanations; they had to be identified from the decision itself, but in the end, the result has still improved. It was also found that the directionality in the work of the students participating in the study did not have a significant effect – the number of problems in translating to / from English was similar. The study also showed that sometimes this method does not work – translators do not have one correct answer, problems and ambiguities remain, but by collaborating, students singled out a total of 43 translation problems, most of which were solved through collaborative translation and the final translation result was improved. The results of the survey also showed that all of the students have used collaborative translation in the past. This is not a new concept for them, and they value this approach in their professional activities.

Turinys

Lentelių sąrašas	7
Paveikslų sąrašas	7
Įvadas.....	8
1. Vertimo bendradarbiaujant teoriniai aspektai.....	10
1.1. Vertimo bendradarbiaujant samprata ir būdai	10
1.1.1. Socialinių medijų ir įvairių platformų naudojimas vertimui bendradarbiaujant	11
1.1.2. Bendradarbiavimo svarba vertėjo profesinės veiklos kasdienybėje	14
1.1.3. Vertimas bendradarbiaujant ir asmens duomenų apsaugos interesai	18
1.1.4. Vertimo bendradarbiaujant pavyzdžiai Lietuvoje	19
1.2. Vertimo problemos, jų sprendimai ir naudojami išteklių	20
1.3. Vertimo bendradarbiaujant procesai.....	21
1.3.1. Kryptingumas	21
1.3.2. Mąstymo garsiai protokolai.....	22
1.3.3. Vertimo bendradarbiaujant protokolai	22
2. Vertimo bendradarbiaujant įtaka vertimo procesui, rezultatams.....	25
2.1. Tyrimo metodologija.....	25
2.2. Vertimo bendradarbiaujant socialiniame tinkle „Facebook“ tyrimas	26
2.3. Vertimo studijų programos studentų darbų lyginimas, analizė ir gauti rezultatai.....	29
2.3.1. Bakalauro studijų programos studentų individualių ir grupinių vertimų analizė	29
2.3.2. Magistro studijų programos studentų individualių ir grupinių vertimų analizė.....	37
2.4. Anketos atsakymų analizė	40
Išvados	48
Literatūros sąrašas	50
Informacijos šaltinių sąrašas	56

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Informacinių pranešimų pavyzdžiai 2021 m.	27
2 lentelė. Identiškų sutapimų studentų vertimuose pavyzdžiai	30
3 lentelė. Pirmos grupės rezultatai.....	31
4 lentelė. Antros grupės rezultatai	32
5 lentelė. Trečios grupės rezultatai	32
6 lentelė. Ketvirtos grupės rezultatai	33
7 lentelė. Penktos grupės rezultatai	34
8 lentelė. Šeštos grupės rezultatai.....	35
9 lentelė. Septintos grupės rezultatai	35
10 lentelė. Aštuntos grupės rezultatai.....	36
11 lentelė. Pirmos grupės rezultatai.....	38
12 lentelė. Antros grupės rezultatai	38

Paveikslų sąrašas

1 pav. Vertėjų bendradarbiavimo pavyzdys „Slack“ platformoje	12
2 pav. Vertėjų pasidalinto humoro pavyzdžiai	17
3 pav. Lingvistinių problemų įrašų skaičiaus 2019 m. ir 2021 m. palyginimas.....	26
4 pav. Vertėjo profesinės veiklos aspektų įrašų skaičiaus 2019 m. ir 2021 m. palyginimas.....	27
5 pav. Humoro pavyzdžiai 2021 m. vasario-kovo mėn. pasidalinti grupėje „Lietuvos vertėjai“.....	28
6 pav. Pirmos ir antros bakalauro studentų grupių individualių vertimų lyginimas.....	29
7 pav. Bakalauro studentams kilusių problemų pasiskirstymas	30
8 pav. Magistro studentų individualių vertimų rezultatai.....	37
9 pav. Klausimo „Ar jums labiau patinka versti savarankiškai ar bendradarbiaujant su kitais vertėjais?“ atsakymų rezultatai.....	40
10 pav. Klausimo „Į kurią kalbą versdami jaučiatės geriausiai?“ atsakymų rezultatai	41
11 pav. Laikas, kurį studentai praleido versdami pateiktus tekstus	42
12 pav. Klausimo „Ar ši užduotis (pateiktas tekstas, bendradarbiavimas) buvo sudėtinga?“ atsakymų rezultatai	43
13 pav. Klausimo „Ar esate patenkinti galutiniu rezultatu?“ atsakymų rezultatai.....	43

Įvadas

Šiuolaikiniame išmaniųjų technologijų pasaulyje globalizacija vyksta kiekvieną dieną nenumaldomu greičiu, todėl nenuostabu, jog tai turi įtakos kiekvienai profesijai, ir vertėjai nėra išimtis. Efektyvaus bendravimo ir bendradarbiavimo svarba bei egzistuojantys kalbų barjerai lėmė reikšmingą vertimo paslaugų paklausos augimą. Toks naujas turinys kaip filmai, serialai, knygos, vaizdo žaidimai, taip pat ir nesibaigiantys įvairių žanrų tekstai, kuriuos reikia išversti kuo skubiau, atsiranda kiekvieną dieną, o juos pritaikyti kiekvienai rinkai užima laiko, todėl populiarėja vertimas bendradarbiaujant (angl. *collaborative translation*). Tai procesas, kai individualūs vertėjai dirba kartu tam, kad išverstų tam tikrą tekstą, projektą, medijos turinį, humanitarinei pagalbai itin greitai reikalingą informaciją. Tema yra aktuali, nes šį būdą vertėjai vartoja ne tik tokiose ne pelno siekiančiose organizacijose kaip „Translators Without Borders“, vertimo platformose, specialioje programinėje įrangoje, bet jis vis dažniau taikomas ir tokiose socialiniuose tinkluose kaip „Facebook“, „Twitter“, kur susisiekimas su žmonėmis iš viso pasaulio yra itin greitas ir efektyvus. Ir nors kai kurie vertėjai teigia, jog vertimas bendradarbiaujant daro neigiamą įtaką vertimo procesui, nes gaunama informacija gali būti neteisinga, bendravimas su kolegomis gali atimti daug laiko, o šis būdas taip pat kelia ir etinių dilemų, tačiau tokie jo privalumai kaip stereotipų apie vertėjo profesiją griovimas, bendruomenės jausmas, teigiama lingvistinė įtaka galutiniam vertimo rezultatui įrodo, jog vertimas bendradarbiaujant kasdienėje profesinėje veikloje gali būti naudingas.

Šio baigiamojo projekto tema yra „Vertimo bendradarbiaujant įtaka vertimo procesui ir rezultatui“. Projekto metodologinėje dalyje bus pristatoma tyrimo eiga ir medžiaga, taip pat aptariamos dažniausios vertimo problemos, jų kategorijos, vertėjų priimami sprendimai, vartojami ištekliai, kurie išsprendžia neaiškumus vertime ir padeda pateikti kokybišką galutinį variantą. Taip pat aptariami ir asmens duomenų apsaugos interesai, kurie šiais išmaniųjų technologijų laikais yra itin aktualūs kiekvienam. Tiriamojoje baigiamojo projekto dalyje bus lyginami 2019 m. atlikto tyrimo ir 2021 m. duomenys bei tiriami vertimo bakalauro ir magistro studijų programų studentų vertimai, kurių galutinis variantas buvo pateiktas vertimo procese vartojant vertimą bendradarbiaujant. Taip pat bus analizuojami klausimyno atsakymai, kurie padės išsiaiškinti studentų nuomonę, profesinę ir emocinę savijautą vartojant vertimą bendradarbiaujant.

Tyrimo objektas – vertimo bendradarbiaujant įtaka vertimo procesui ir rezultatui.

Problema – kokią įtaką vertimas bendradarbiaujant daro vertimo procesui ir rezultatams?

Tyrimo tikslas – išanalizuoti vertimo bendradarbiaujant vartojimo įtaką vertimo procesui bei rezultatams.

Tyrimo uždaviniai:

1. išsiaiškinti vertimo bendradarbiaujant esmę, protokolus, jo privalumus bei trūkumus, teoriškai pagrįsti bendradarbiavimo svarbą vertėjo profesinėje veikloje ir išanalizuoti, kaip jis keitėsi tobulėjant išmaniosioms technologijoms;
2. palyginti 2019 m. atlikto tyrimo duomenis apie vertėjų bendradarbiavimą socialiniame tinkle „Facebook“ su 2021 m. duomenimis;
3. išanalizuoti studentų atliktus vertimus, nustatyti vertimo bendradarbiaujant įtaką vertimo procesui bei rezultatams;
4. atlikti apklausą ir nustatyti būsimų vertėjų profesinę bei asmeninę nuomonę apie šio būdo vartojimą.

Projekte bus taikomi šie tyrimo metodai: mokslinės literatūros sisteminė analizė, veiklos tyrimas, apklausa bei aprašomasis tyrimo metodas.

2020 m. gruodžio 4 d. skaitytas pranešimas Kauno technologijos universiteto, socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto studentų mokslinėje konferencijoje „SMILES 2020: socialiniai, humanitariniai mokslai ir menai šiuolaikinėje visuomenėje“ pavadinimu „The Impact of “Facebook” on the Quality of Translator's Professional Work“.

1. Vertimo bendradarbiaujant teoriniai aspektai

Istoriniai šaltiniai teigia, jog vertimo istorija prasidėjo dar trys tūkstančiai metų prieš Kristų, kartu su Rozetos akmeniu, kuris padėjo iššifruoti senovės egiptiečių hieroglifus (Sawant, 2013). Tačiau vertimo studijos suklestėjo tik 1980 m., kai į vieną didelę grupę pradėjo jungti ne tik lingvistikos specialistus, bet ir literatūros, istorijos, antropologijos, psichologijos, ekonomikos atstovus (Venuti, 2017), tačiau vertimo procesas tada dar nebuvo toks, prie kokio esame pratę dabar. Šiomis dienomis vertėjams padeda mašininis vertimas, tokios vertimo programos kaip „SDL Trados Studio“, „MemoQ“, vertimo atmintys, terminų bankai, įvairūs žodynai, pasiekiami internete, vertėjų bendruomenės, pasiruošusios padėti savo kolegoms išspręsti profesinius klausimus bei problemas, atsiradę socialiniai tinklai, tobulesni kompiuteriai. Ir nors vertimo bendradarbiaujant būdas pastebėtas tokiuose tekstuose kaip psalmynai ir evangelijos prieš daugiau nei 500 metų (Bistué, 2013), tačiau visai neseniai vertėjai pradėjo manyti, jog prie vieno projekto gali dirbti keli profesionalai ir vertimo bendradarbiaujant būdas turėtų būti įtrauktas į vertimo istoriją, teoriją ir apibrėžimą. Toliau šioje dalyje bus aprašoma vertimo bendradarbiaujant samprata, jo būdai, analizuojama bendradarbiavimo svarba vertėjo profesinėje veikloje, aiškinamasi socialinių medijų bei kitų platformų įtaka vertėjo profesinei veiklai.

1.1. Vertimo bendradarbiaujant samprata ir būdai

Vertimo bendradarbiaujant sąvoka vertimo studijose nėra nauja, tačiau, kiekvienas autorius ją aprašo savaip (Thelen, 2016). A. Guyon (2010) šį būdą apibūdina itin paprastai: vertimas bendradarbiaujant (angl. *collaborative translation*) – tai procesas, kai individualūs vertėjai dirba kartu tam, kad išverstų tam tikrą tekstą. Šis procesas pasireiškia ne tik tada, kai keli vertėjai dirba prie vieno teksto ar padeda kolegoms rasti atsakymus. Teoriniuose šaltiniuose išskiriami net šeši skirtingi vertimo bendradarbiaujant būdai:

- **dalijimasis vertimo atmintimis** (angl. *translation memory sharing*). Vertimo atmintys leidžia duomenimis su kitais vertėjais dalytis internetu, o tai leidžia sumažinti pasikartojantį darbą ir lengviau bendradarbiauti su kitais (Chen, Shi, Zhou, Li ir Hong, 2007);
- **dalijimasis terminologiniais ištekliais** (angl. *collaborative terminology resources*). Tokie vertimo programų paketai kaip „memoQ“ leidžia kaupti virtualius terminologinius išteklius ir dalintis jais su kitais vertėjais (memoQ, 2014);
- **postredagavimas bendradarbiaujant** (angl. *post-editing by the crowd*). Tai išteklius taupantis būdas, kurio metu vertėjai kartu redaguoja mašininio vertimo tekstus ir paverčia juos tinkamais vartoti (Aikawa, Yamamoto ir Isahara, 2012);
- **sutelktinis vertimas** (angl. *translation crowdsourcing*). Tai vertimas, kurį vykdo entuziastinga vertėjų-savanorių bendruomenė, norinti skirti savo laiką, išteklius ir energiją tam, kad padėtų kitiems savo bendruomenės nariams (Europos Komisija, 2012);
- **skaitmeninių rinkų** (angl. *online marketplace*) **vartojimas**. Vienas iš populiariausių būdų vertėjams susisiekti vieniems su kitais yra virtuali vertėjų bendruomenė ProZ.com (Risku ir Dickinson, 2017), kuria 2020 m. spalio mėn. duomenimis naudojosi daugiau nei milijonas žmonių.

Vertimas bendradarbiaujant ne visada yra akivaizdžiai pastebimas, tačiau nemažai visiems prieinamų medijų yra išversta būtent pasinaudojus šiuo būdu. Vienas populiariausių tokios veiklos pavyzdžių yra televizijos serialų, filmų, kompiuterinių ir vaizdo žaidimų teksto vertimas, kai gerbėjai jungiasi į grupes ir verčia turinį, pasitelkdami vienas kito pagalbą. Internete ir televizijoje dominuojant tokioms

vaizdo formato transliavimo platformoms kaip „Netflix“, „HBO“, „Amazon Prime“, „Hulu“, vertimų ir lokalizacijos poreikis auga dideliais tempais (Massidda, 2020). Deja, filmų, žaidimų industrijos negali spėti susitvarkyti su tokiu kiekiu turinio ir pasiūlyti legalius vertimus į kiekvieną kalbą, todėl šiuo darbu užsiima vertėjai-savanoriai. H. K. Lee (2011) teigia, jog šis procesas daugumai žmonių yra tiesiog pomėgis, nes jie nori, jog filmas ar kompiuterinis žaidimas būtų prieinamas kuo didesniai skaičiui gerbėjų visame pasaulyje. Autoriaus tyrime buvo nustatyta, jog vertimo bendradarbiaujant būdas yra plačiai vartojamas platformose, kuriose dirba vertėjai-savanoriai. Tiroje platformoje buvo devyni animė vertėjai, kurie verčia į anglų kalbą, ir kiekvieno iš jų vaidmuo skyrėsi. Vertėjų-savanorių pareigos prasidėjo paprastais vertimais iš japonų kalbos, kokybės ir greičio užtikrinimo ir baigėsi vadovavimu komandoms bei projektams. Akivaizdu, jog tik bendradarbiaudami tarpusavyje, jie gali pateikti kokybišką variantą.

Kitas vertimo bendradarbiaujant pavyzdys yra JAV medijos organizacija „TED Talks“. „TED Translators“ yra pasaulinė savanorių bendruomenė, subtitruojanti „TED“ konferencijas ir leidžianti įkvepiančioms idėjoms skliti visame pasaulyje (TED Translations, 2020). Anot „TED Talks“ gairių vertimui, bendradarbiavimas yra esminis žingsnis kokybiško vertimo link, nes prie kiekvienų subtitrų dirba bent du vertėjai-savanoriai (TED Translation Guidelines, 2021). Šiose gairėse taip pat pateikiamos svarbios rekomendacijos, kurios padeda užtikrinti sėkmingą bendradarbiavimą:

- jūsų grįžtamasis ryšys ar pastabos turi būti itin aiškūs;
- būkite mandagūs; kritikuokite darbą, o ne asmenį;
- parinkite žodžius ir frazes, kurios yra visuotinai suprantamos visose jūsų gimtosios kalbos tarmėse;
- viską vertinkite atsakingai; nedarykite pakeitimų vien dėl to, jog atrodo, kad visada reikia kažką keisti;
- būkite kooperatyvūs ir stenkitės spręsti kylančius ginčus.

Taigi, matome, jog vertimo bendradarbiaujant būdas yra vartojamas platformose, kurias daugelis žmonių naudoja bent kelis kartus per mėnesį.

1.1.1. Socialinių medijų ir įvairių platformų naudojimas vertimui bendradarbiaujant

Nors yra daug platformų, kurios yra itin naudingos vertėjams, ir gali būti naudojamos vertimui bendradarbiaujant, dauguma jų yra mokamos ir prieinamos ne visiems; ypač jei asmuo ką tik pradėjo vertėjo darbą. Vertimo proceso metu susiduriama su nemažai problemų, tokių kaip sudėtingas ir komplikotas mokslinis ar techninis tekstas, neaiškumai originalo kalboje (Roskoša ir Rūpniece, 2019). Tačiau, autorės teigia, jog dažniausiai sunkumų verčiant sukelia tokios terminologijos problemos:

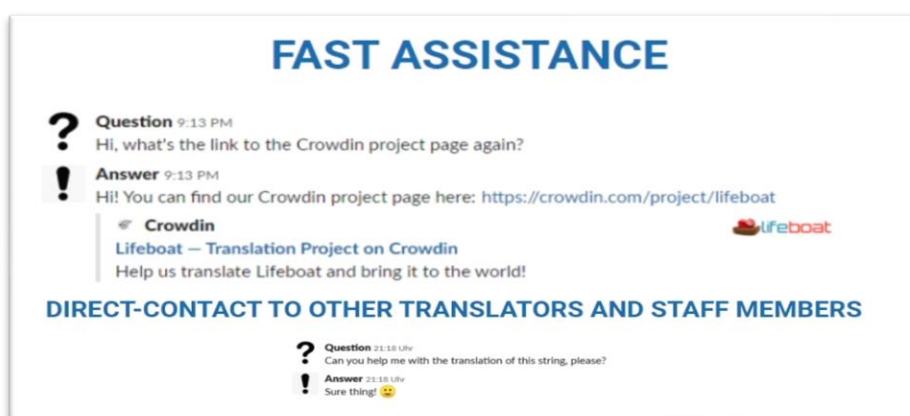
- jau egzistuojančių daugiareikšmių terminų reikšmės yra dviprasmiškos ir (arba) sinonimiškos;
- vienas terminas tinka keliuose kontekstuose;
- keli terminai tinka tame pačiame kontekste;
- kuriant terminus trūksta nuoseklumo;
- reikiamo termino kalboje, į kurią verčiama, neegzistavimas.

L. Venuti (2017) pabrėžia, jog anksčiau kiekvieno termino reikėjo ieškoti žodynuose ar kituose popieriniuose ištekliuose. Tačiau dabar visi jie prieinami internete, o jei ne, pagalbos galima kreiptis į kitus vertėjus, kurie dirba su tam tikro žanro vertimais. Tokiam vertimo bendradarbiaujant būdui patogiausia naudoti socialinius tinklus – jie nemokami, prieinami visur, kur yra internetas ir gali itin

paspartinti iškilusios problemos sprendimą. 2020 m. prasidėjusi COVID-19 pandemija pakeitė visų profesijų atstovų kasdienybę; didžioji dalis vertėjų dabar dirba iš namų. Šioje situacijoje yra itin svarbu išlaikyti kontaktą su kitais žmonėmis, net jei bendravimas vyksta tik socialiniuose tinkluose. Vertėjams taip pat yra ypač svarbu išlikti informuotiems apie visus pasikeitimus, nes per paskutinius metus pasikeitė verčiamų tekstų poreikis – sumažėjo tekstų apie keliones, atostogas, paslaugas, tačiau išaugo medicininių, informacinių, tekstų apie elektroninę prekybą paklausa (Grech, 2021). Normalu, jog daugumai vertėjų teko prisitaikyti prie kitokių nei įprasta tekstų ir ieškoti pagalbos sprendžiant kylančias problemas. Tokiu metu, kai susitikimai su kolegomis yra ne tik nerekomenduojami, bet ir draudžiami, į pagalbą ateina socialiniai tinklai.

Nors dažniausiai socialiniai tinklai įsivaizduojami kaip vieta, kurioje dalijamasi nuotraukomis, gimtadienio sveikinimais, aktualiomis naujienomis, dabar tai ir nuotolinių susitikimų ir vaizdo konferencijų organizavimo platforma „Zoom“ (Murphy, 2020). Ji puikiai tinka ir vertėjams, kurie nori su kitais profesionalais bendradarbiauti išsamiau, ne tik pasitiksinti neaiškų terminą trumpąja žinute. Taip pat, gyvenant tokioje ekstremalioje situacijoje kaip ši pandemija yra svarbu išlaikyti ryšius su kitais žmonėmis, o tai padaryti kartais yra lengviau naudojant vaizdo skambučius / konferencijas nei tik bendraujant trumposiomis žinutėmis. L. A. Joia ir M. Lorenzo (2021) teigia, jog „Zoom“ platforma itin tinka bendradarbiavimui tarp kolegų; susitikimus galima įrašinėti ir peržiūrėti bet kur ir bet kada, o tai gali pagerinti darbo kokybę.

Kitas naudingas ir kitoks nei įprasta socialinis tinklas yra „Slack“. „Slack“ yra bendradarbiavimo programa; čia archyvuojami visi pranešimus ir grupiniai pokalbiai, galima dalintis dokumentais ar integruoti „Google Docs“ programą (Gofine ir Clark, 2017). „Slack“ platforma yra prieinama ir kompiuteryje, ir mobiliuosiuose įrenginiuose, ji leidžia naudotojams bendrauti realiuoju laiku; nereikia keistis telefono numeriais ar elektroniniais paštais, o tai sutaupo ir laiko, ir nereikalauja dalintis asmenine informacija. Kiekvienas kanalas gali turėti tam tikrą temą, apie ką bus kalbama, o taip lengviau rasti reikiamą informaciją ateityje. Vertėjų bendradarbiavimo pavyzdys „Slack“ platformoje pateikiamas 1 pav.



1 pav. Vertėjų bendradarbiavimo pavyzdys „Slack“ platformoje

Šią platformą vertėjams yra sukūrusi įmonė „LifeBoat Network“, kurioje yra keturi pagrindiniai kanalai: „#announcements“, „#translation-general“, „#translation-chatter“ ir „#your-language“. Kiekviename iš jų yra skelbiama skirtinga informacija, diskutuojamos ir sprendžiamos vertimo ar su

tam tikra kalba susijusios problemos (LifeBoat Network, 2021). N. Takano (2019) taip pat išskiria vertėjų naudojimosi „Slack“ platforma privalumus:

- tai gali skatinti pokalbius ir mentorystės veiklą tarp bendradarbių, kalbančių ta pačia kalba skirtinguose regionuose;
- skirtingi kanalai suinteresuotoms šalims leidžia sutelkti dėmesį į temas, kurios jiems yra aktualios;
- pokalbiai ir diskusijos bus prieinami ateityje, jei informacijos prireiks ateityje.

Tačiau A. Friedlein (2019) pastebi, jog „Slack“ platformos naudojimas turi ir tam tikrų trūkumų:

- ši platforma gali būti neaiški ir paini;
- čia siunčiamos žinutės nėra įpareigojančios;
- naudojimasis šia platforma gali kelti stresą.

Akivaizdu, jog socialinių tinklų samprata kinta kartu su situacija pasaulyje, o vertėjai nebendradarbiauja tik „Facebook“ platformoje. Tokios platformos „Zoom“ ir „Slack“ gali palengvinti vertėjų darbą ir pagerinti galutinį rezultatą, tačiau, kaip ir naudojant bet kurią internetinę platformą ar socialinį tinklą, reikia įvertinti privalumus ir trūkumus.

Pasaulyje, kuris kiekvieną dieną tampa vis labiau globalizuotu, būtinybė efektyviai bendrauti ir įveikti kalbos barjerus lėmė reikšmingą vertimo paslaugų paklausos augimą. Sparti technologijų plėtra ir mašininio vertimo populiarumas iš naujo apibrėžė pramonę ir vertėjo kaip profesijos atstovo vaidmenį (Morin, 2018). M. Croninas (2013) taip pat teigia, jog dabartinis informacijos amžius yra vertimo amžius, ir augantis vertimo bendradarbiaujant būdo populiarumas yra itin pastebimas ne tik vertimo platformose, bet ypač socialiniuose tinkluose.

Akivaizdu, jog vertimas bendradarbiaujant dabar yra žymiai populiariesnis nei prieš penkis šimtus metų; prie to itin daug prisidėjo išmaniųjų technologijų atsiradimas, jų spartus ir nestojantis tobulėjimas. To rezultatas yra socialinė programinė įranga (angl. *social software*) – tai viena iš programinės įrangos sistemų, kuri leidžia žmonėms bendrauti ir bendradarbiauti (Techopedia, 2011). Ji dažniausiai suteikia galimybę rašyti privačias žinutes, elektroninius laiškus, prieigą prie diskusijų forumų, pokalbių kambarių, vikių, tinklaraščių, socialinių tinklų. C. Allenas (2004) teigia, jog nors terminas „socialinė programinė įranga“ išpopuliarėjo tik XXI a. pradžioje, apie tai buvo kalbama jau 1945 m., kai V. Bušas pristatė savo idėjas apie „Memex“. Tai buvo planas programinei įrangai, kuri turėjo veikti kaip mechanizuotas failas ir biblioteka (Llull, 2021). Tačiau šis sumanymas neišsipildė, nes V. Bušo idėjos 1945 m. buvo tiesiog pernelyg ambicingos.

Ši idėja buvo atgaivinta tik Šaltojo karo metu, kai JAV gynybos ministerijos technologijų skyrius pradėjo tyrimus, kurie leido atsirasti pirmajai socialinei programinei įrangai, o vėliau ir internetui (Allen, 2004). Tačiau vertėjai socialinės programinės įrangos naudą galėjo pajusti tik 1980 m., kai atsirado grupinė įranga (angl. *groupware* arba *collaborative software*). Ji nebuvo skirta būtent vertėjams; ja norėta paskatinti komandinį darbą, sujungti vadybininkus, darbuotojus, vadovus, o kaip žinia, vertėjo profesija ilgus metus buvo laikoma itin individualia ir vieniša (Cordingley ir Manning, 2017). Tačiau tuo pat metu pasaulyje itin išaugo vertimų paklausa ir išpopuliarėjo kompiuterinis vertimas (SDL Trados, 2012), ir 1984 m. atsirado dabar viena populiariausių vertimo technologijų sistema „SDL Trados“. Šios naujovės dėka, vertėjai galėjo pasijusti nebe tokie vieniši vertimo procese, nes „SDL Trados“ leido kaupti terminų bazę, kurti vertimo atmintis ir jomis keistis su kitais profesijos atstovais.

Tačiau tai tikrai nėra vienintelė platforma, kurią vertėjai vartoja tam, kad palengvintų savo darbą ar bendradarbiautų su kitais vertimo profesijos atstovais. PoliLingua (2018) teigimu, populiariausios vertimo technologijų sistemos yra šios:

- **„memoQ“**. Ši vertimo technologijų sistema turi vertimo valdymo sistemą, kuri leidžia vertėjams informaciją talpinti debesijoje ir bendradarbiauti realiu laiku: dalintis vertimo atmintimis, duomenų ir terminų bazėmis, tekstus versti ir redaguoti sinchroniškai (memoQ, 2020);
- **„WordFast“**. Ši platforma taip pat tinka vertimui bendradarbiaujant, nes projektų nereikia kelti į atskiras programas ar dalintis jais elektroniniais laiškais. „WordFast“ sistemoje vertimo atmintį galima laikyti debesijoje ir dalytis su kitais; vertėjai taip pat gali matyti vienas kito projektus realiu laiku, o tai gali pakelti darbo efektyvumą ir padėti išlaikyti nuoseklumą (WordFast, 2017);
- **„SmartCAT“**. Nuo anksčiau minėtų platformų „SmartCAT“ skiriasi tuo, kad čia viskas vyksta internete ir sujungia verslą, vertėjus ir vertimo biurus į vieną didelį uždara ratą, kurį vadina „Connected Translation“. Projektų vadovas gali vieną ir tą patį tekstą priskirti keliems vertėjams, išskirstydamas jį į segmentus. Taip vertėjai galės versti tik jiems skirtą dalį, tačiau matys kolegų progresą, vartoti ir pildyti tą patį žodyną (SmartCAT, 2021).

Matome, jog vertimo technologijų sistemų pasirinkimas yra platus ir kiekvienas vertėjas gali rasti sau labiausiai tinkamą. A. F. Costalesas (2013) teigia, jog vertimas bendradarbiaujant ir toliau populiarės, nes technologijų progresas nestoja, vertimų poreikis tik didėja, todėl visiems prieinama informacija ir pagalba yra itin reikalinga.

1.1.2. Bendradarbiavimo svarba vertėjo profesinės veiklos kasdienybėje

Sunku viena sąvoka apibrėžti komandinį darbą ir bendradarbiavimą profesinės veiklos kasdienybėje. Darbo organizavimas naudojant komandinį darbą gali būti susijęs su įvairesnėmis galimybėmis, tokiomis kaip kokybės užtikrinimo grupės, įvairias funkcijas atliekančios, savarankiškos ar virtualios komandos (Kroupa, 2007). Išmaniųjų technologijų tobulėjimas neaplenkia nei vienos profesijos ar darbo vietos. Bendradarbiavimo procesai ir veikla, taip pat technologinės priemonės, skirtos pagerinti komandinį darbą, turi vis didesnę įtaką įmonės ir darbo sėkmei (Lee ir Bonk, 2014). Autorių nuomone, tai skatina visų profesijų atstovus gilintis į faktus apie bendradarbiavimą, jo keliamas abejones, susijusius procesus, veiklas ir įrankius, o toks dėmesys bendradarbiavimui profesinėje veikloje vis labiau jį populiarina. Žurnalo „The Atlassian“ žurnalistas T. Middletonas (2019) skelbia, jog komandinis darbas yra vis plačiau naudojamas, o mokslininkai išskiria tokius jo privalumus:

- **komandinis darbas žmonėms teikia laimę**. Žurnalas „The Atlassian“ 2019 m. atliko tyrimą, kuriame apklausė daugiau nei 1 000 įvairių profesijų ir industrijų atstovų. Apie 80 % apklaustųjų pranešė, jog komandinis darbas gerina jų emocinę savijautą. Anglijos Voriko universiteto tyrimas taip pat parodė, jog laimingi darbuotojai yra net 20 % produktyvesni nei nelaimingi, todėl bendradarbiavimas darbe atneša naudos ir pačiai įmonei;
- **darbo paskirstymas padeda išvengti išsekimo**. Komandinio darbo panaudojimas darbo vietoje reiškia bendradarbių, su kitais besidalinančių savo įgūdžiais ir patirtimi, kad efektyviau pasiektų bendrus savo darbo tikslus ir išvengtų išsekimo, kuris yra dažnas intensyviose industrijose (Galleta-Williams et al., 2020). Efektyvus komandinis darbas yra susijęs su ne tokiais įsitempusiais darbuotojais, didesniu pasitenkinimu darbu ir tobulesnių paslaugų teikimu;

- **kitų komandos narių pripažinimas gali padėti augti produktyvumui.** Viršininko pagyrimas gali pakelti kiekvieno darbuotojo moralę, tačiau bendradarbių pripažinimas gali reikšti dar daugiau. 2014 m. „TINYpulse“ darbuotojų įsitraukimo ir organizacinės kultūros ataskaitoje buvo apklausta daugiau nei 200 000 darbuotojų, pranešė, kad pagarba iš kolegų buvo svarbiausia priežastis, dėl kurios jie daugiau stengiasi darbe (Middleton, 2019);
- **efektyvus bendradarbiavimas padeda klestėti kūrybingumui.** G. L. Geissleris ir J. P. Waylandas (2012) parodė, jog komandinis darbas profesinėje veikloje skatina kūrybiškumą, padeda sugalvoti bei vertinti naujas idėjas.

Akivaizdu, jog bendradarbiavimas profesinėje veikloje yra pastebimas įvairiose industrijose, ir vertėjai nėra išimtis. Nors dažniausiai jų darbo specifika nėra įprasta – dauguma vertėjų nedirba biuruose apsupti kelių šimtų žmonių nuo ryto iki vakaro, penkias dienas per savaitę – tačiau, jiems vis tiek svarbu jaustis, jog nėra vieni, priklauso bendruomenei, gali pasikliauti kolegomis, ieškoti pagalbos ir paramos. Vertimą atlieka ne tik smegenys, bet ir kompleksinės sistemos, kurios apima žmones, jų specifinę socialinę ir fizinę aplinką bei visus jų kultūrinius aspektus (Risku, 2002), todėl natūralu, jog vertėjai taip pat nori darbe jaustis gerai ir užtikrintai, jaustis, jog turi palaikymą. Visi sutinka, kad vertėjų, kaip vienišių dirbančių uždaruose kambariuose priešais kompiuterius, įvaizdis priklauso praeičiai. Šiandien vertimas yra socialinė profesija, kurioje komandinis darbas yra taip pat būtinas, o gebėjimas efektyviai bendrauti ir bendradarbiauti tampa esminiu vertimo proceso bruožu (Ehrensberger-Dow, Massey, 2012). Todėl, vertimo bendradarbiaujant būdai vis labiau plintant, svarbu įvertinti jo pagrindinius privalumus ir trūkumus.

Vertimo procesui vertimo bendradarbiaujant būdas gali atnešti daug naudos. S. O'Brien (2011) teigimu, dauguma profesionalių vertėjų žino, kas yra vertimas bendradarbiaujant, ir tai, jog prie vieno vertimo dirba daugiau nei vienas vertėjas, nieko nebestebina. Tačiau B. Maher (2014) mano, jog šį būdą labiau vertina studentai ir naujai vertėjo profesiją įgiję žmonės; jie itin vertina paramą, idėjas, naujai įgytas žinias, įvairius pasiūlymus ir nuomones. Tačiau, L. Passos teigia, jog vertimo bendradarbiaujant būdas gali praversti visoms vertimo procese dalyvaujančioms šalims, nes:

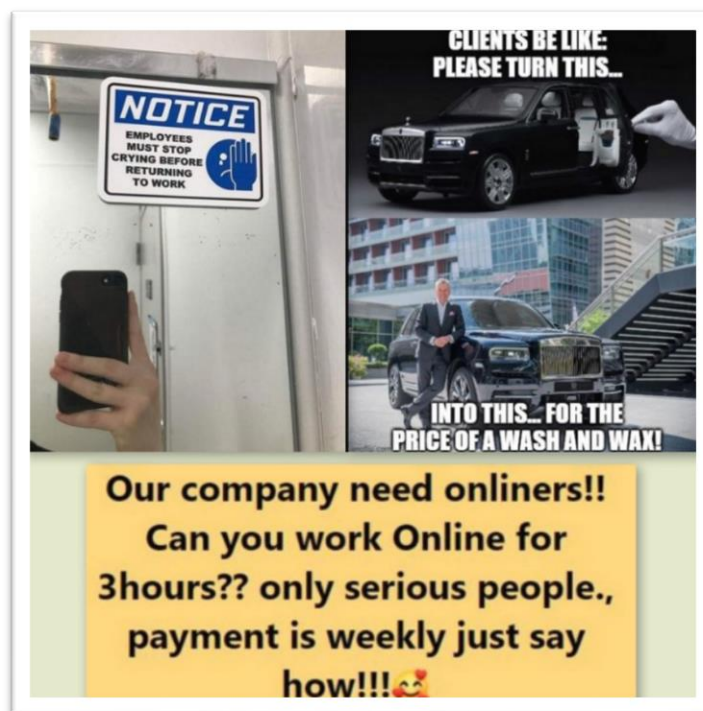
- **vertėjai vieni su kitais dalijasi naudinga informacija.** Bendraudami ir kartu dirbdami vertėjai kuria ne tik naujus profesinius, bet ir asmeninius ryšius. Naudodami tokias susirašinėjimo platformas kaip „Slack“, jie gali greitai ir efektyviai gauti patarimus visais kylančiais klausimais (Translation Collaboration & Team Building Tips, 2020). Vietoj susirašinėjimo kartais taip pat galima pasitelkti ir vaizdines konferencijas, kurios padeda geriau pažinti kolegas, kurie yra išsibarstę visame pasaulyje ir aptarti darbo ypatumus (Microsoft 365 Team, 2020);
- **kartu su kolegomis savo naudai pasitelkia mašininį vertimą.** Skirtingas kalbas išmanantys vertėjai gali pasitelkti mašininį vertimą ir gauti kokybišką vertimą. Šio proceso metu vertimo kalbą išmanantis vertėjas redaguoja išverstus sakinius, jų sklandumą, o originalo kalbą išmanantis vertėjas tikrina vertimo atitikimą, tikslumą vertimą (Morita ir Ishida, 2009);
- **griauna mitą, jog vertėjo profesija yra individualistinė.** Daug metų vertimo profesija buvo laikoma tinkanti tik tiems, kurie mėgsta individualų darbą, nori turėti minimalų kontaktą su kitais žmonėmis, tačiau vis labiau plintantis vertimo bendradarbiaujant būdas padeda griauti šį įsisenėjusį vertėjo portretą (Cordingley ir Manning, 2017).

Taip pat negalima paneigti, jog naujovės šiais technologijų laikais sklinda itin greitai, o žmonės medijų nori pasiekti ir vartoti čia ir dabar (Fornas ir Becker, 2020). M. Olohan (2014) teigia, jog tokių platformų kaip „Wikipedia“, „TED Talks“ vertimas bendradarbiaujant skatina žmonių

nesavanaudiškumą, altruistiškumą, norą padėti kitiems, matyti pokyčius visuomenėje. Ir nors šis darbas dažniausiai neatneša finansinės naudos, vertėjai vis tiek mato ir gauna naudą, kai jų darbai yra panaudojami geriems tikslams, žinioms ir informacijai skleisti. C. Zwischenberger (2021) nuomone, tokie projektai patenkina vertėjų norą nebūti atsiskyrusiems, turėti socialinius ryšius su savo kalbos bendruomene, taip pat ir gerinti savo kompetenciją. 2020 m. prasidėjusi COVID-19 pandemija taip pat parodė vertimo bendradarbiaujant būdo svarbą. „Translators Without Borders“ – ne pelno siekianti organizacija, kuri jungia vertėjus-savanorius ir teikia humanitarines vertimo paslaugas (About us - Translators without Borders, 2020). Šios pandemijos metu jie susidūrė su beprecedenčiu atveju, kai prasidėjus pandemijai, žmonėms visame pasaulyje reikėjo suteikti didelį kiekį tikslios ir patikimos informacijos įvairiomis kalbomis. Tik vertėjų-savanorių pagalba ir jų tarpusavio bendradarbiavimas padėjo susitvarkyti su 32 % išaugusiu darbo kiekiu (TWB's Global Response to COVID-19, 2021). Taip pat, vertėjų bendradarbiavimas socialiniuose tinkluose mažina kalbos barjero sukeltą atskirtį trečiojo pasaulio šalyse, kovoja su cenzūra, nes taip yra dalijamasi žiniomis, kurios kitaip žmonių tam tikrose pasaulio vietose nepasiektų (Desjardins, 2017).

K. Puzio, C. S. Keys, M. K. Cole ir R. T. Jiménez (2013) teigimu, kiekvienas vertimas yra unikalus ir sukelia skirtingas problemas, todėl natūralu, jog vienas vertėjas negali išmanyti kiekvienos srities, skirtingos terminologijos, bendraujant su kitais vertėjais galima „užpildyti spragas“ – patikslinti terminą, išlaikyti nuoseklumą ar net išvengti gramatinių klaidų. M. Yalcho, E. Vitale ir J. K. Fordo (2019) teigimu, studentai, kurie tikrino kitų darbus ir kritiškai juos vertino, už savo užduotis taip pat gaudavo aukštesnius pažymius, o tai gali būti pritaikoma ir vertimo bendradarbiaujant būdai. Jei vertėjas, bendradarbiaudamas su kitais kolegomis, gaus naudingų patarimų ar net kritikos, kitą kartą iškilus tam pačiam klausimui ar problemai, bus galima pasinaudoti kitų profesionalų pateiktais sprendimais, o tai pagerins galutinį vertimo rezultatą. Taip pat vis dažniau pasitaiko bendradarbiavimas tarp teksto autoriaus ir vertėjo (Hersant, 2016). Originalo autorius vertėjui gali suteikti rekomendacijų, parodyti anksčiau atliktus vertimus, peržiūrėtus ir pataisytus leidimus, atsakyti į kylančius klausimus, leisti į diskusijas ar suteikti vertėjui visišką laisvę (pranc. *carte blanche*). Taip autorius parodo, jog visapusiškai pasitiki vertėju, kuriam tai gali suteikti pasitikėjimo savimi ir motyvacijos pristatyti kuo geresnį galutinį vertimą. Teigiama (Hersant, 2016), jog autoriaus pastabos ir jau sukaupti šaltiniai gali paspartinti vertimo procesą, o tai yra itin svarbus aspektas, nes vertimo industrija ir užsakymai nestovi vietoje.

Taip pat svarbu paminėti, jog socialinės medijos, ypač COVID-19 pandemijos metu, yra naudojamos kaip atsipalaidavimo būdas – žmonės čia ieško humoro, juoko ir turinio, kuris padėtų pamiršti dabartinę situaciją; vertėjo profesijos atstovai taip pat nėra išimtis. Socialiniame tinkle „Facebook“ egzistuoja tokios vertėjų grupės kaip „Translators/Interpreters Humor“, „Things Translators Never Say“, kuriose yra dalijamasi juokingomis situacijomis, susijusiomis su vertėjo profesine veikla, klientais, užsakovais, verčiamais tekstais, taip pat ir juokingais paveikslėliais, memais. Keli pavyzdžiai pateikiami 2 pav.



2 pav. Vertėjų pasidalinto humoro pavyzdžiai

J. Ridanpää (2020) nuomone, humoras socialinėse medijose, dalijimasis juo su draugais, kolegomis šios pandemijos metu yra itin svarbus, nes jis skatina visuotinį bendrumo jausmą, kurį sunku išlaikyti gyvenant karantino sąlygomis, didžiąją dalį laiko praleidžiant namuose. Be to, humoras yra neatskiriama darbo kultūros dalis ir gali sumažinti trintį tarp vadovų ir darbuotojų, padėti žmonėms užmegzti artimesnį kontaktą ir ryšius, palengvinti bendradarbiavimą, komandinį darbą. Su kolegomis pasidalintas bendras juokas dėl kokios nors humoristinės situacijos darbe pagerina nuotaiką ir padeda žmonėms susidoroti su dėl COVID-19 pandemijos kylančiu stresu ir panika (Amici, 2020). Todėl, akivaizdu, kad humoras svarbus ir vertėjų kasdienybėje. Nors dauguma jų dirba pagal individualios veiklos pažymą iš namų ir kasdien, o ypač pandemijos metu, nėra apsupti kolegų, dirbančių toki pat ar bent jau panašų darbą, jis padeda vertėjams rasti paguodą, juoko net ir pačiose sunkiausiose situacijose. Taip pat humoras yra puikus būdas rasti motyvacijos atlikti tam tikras nemalonias darbo užduotis ar ieškant pagalbos ir bendradarbiaujant su kitais vertėjais lengviau užmegzti pokalbį, išvengti nemalonios atmosferos.

Tačiau, vertimo bendradarbiaujant būdas turi ir neigiamą pusę, kurios negalima ignoruoti; kai kurie vertėjai net mano, jog šis būdas gali pakenkti visam vertimo procesui. A. F. Costalesas (2012) teigia, jog jis gali ir toliau skatinti mitą, jog profesionaliu vertėju gali būti bet kuris žmogus, mokantis bent vieną užsienio kalbą, ypač kai dauguma diskusijų vyksta socialiniuose tinkluose ir yra prieinamos visiems. Autoriaus nuomone, viską, ką vertėjai siūlo vieni kitiems kaip sprendimo būdą iškilusiai vertimo problemai, turi būti patikrinta daugiau nei vieną kartą, nes informacija gali būti neteisinga, o padaryta žala – nepataisoma.

Turbūt vienas didžiausių vertimo bendradarbiaujant trūkumų yra tas, jog jis yra savanoriškas, ir, dažniausiai, neapmokamas. Tai nėra problema, kai pagalbos reikia kolegai, atliekančiam nedidelės apimties užduotimi. Tačiau, yra daug įmonių ir organizacijų, kurios mėgėjų ir vertėjų prašo vertimus atlikti be jokio atlygio. Tada kyla klausimas, ar vertimas bendradarbiaujant yra etiškas būdas

užduotims atlikti. Vertimo bendradarbiaujant būdas taip pat yra dažnai yra naudojamas nelegaliam pelnui gauti, nes „dauguma vertėjų-mėgėjų vykdomos veiklos patenka už įstatymų ribų, ir daugeliu atvejų nepaisoma autorių intelektualinės nuosavybės teisių. Kartais, vertėjai-savanoriai taip pat nepaiso intelektualinės nuosavybės teisių ir platinimo taisyklių (Costales, 2012). Jie verčia filmus, serialus, dokumentiką ir šį turinį talpina nelegaliai veikiančiuose platformose, kuriose nėra paisoma autoriaus teisių ir teisėtai mokama už pasisavintą turinį (Magazzù, 2018). Šiuo atveju, vertimo bendradarbiaujant būdas vertimo procesui neduoda jokios naudos; nuo jo nukenčia kūrėjai, teršiamas vertėjo profesijos vardas.

Klausimas dėl darbo etikos taip pat kyla, kai organizacijos prašo profesionalių vertėjų nemokamai bendradarbiauti, versti tinklalapius, lokalizuoti produktus. Nors J. Dolmaya (2011) teigia, jog kiekvienas projektas gali būti laikomas etišku, jei vertėjas sutinka jame dalyvauti, tačiau tai ne visada atitinka pelno siekiančių organizacijų siekį, kad vertimai būtų atlikti savanoriškai ir nemokamai. Vertimai ir lokalizuoti produktai įmonėms ir organizacijoms atneša pelną, tačiau dažnai už juos sumokama ne pinigais, o „rekomendacijomis ir dėmesiu“ (Dolmaya, 2011); autorės manymu, ne kiekvienas vertėjas apgalvoja šias pasekmes prieš sutikdamas įsitraukti į savanorišką darbą. M. Baker (2015) teigimu, kaip ir kiekvienos profesijos atstovai, vertėjai privalo galvoti apie atsakingumą klientui, darbui, sau. Taip pat svarbu paminėti, jog tokiose platformose kaip ProZ.com vertimą gauna tas žmogus, kuris pirmiausia atsiliepia į skelbimą ir pasiūlo geriausią kainą, o tai stipriai sumažina vertėjo įkainius ir patikimi profesionalai buvo priversti ProZ.com palikti (Pym, Orrego-Carmona, Torres-Simón, & Rovira, 2016). Užsakovai, susigundę itin mažomis kainomis ir greitu darbu, gali stipriai nukentėti. C. Cox (2014) taip pat teigia, jog kai kurie vertėjai naudojami ProZ.com galimybe bendradarbiauti ne pagal paskirtį; užduodami klausimai yra itin lengvi ir jais nesiekama tobulinti galutinio produkto.

Tačiau, nepaisant neigiamų vertimo bendradarbiaujant aspektų, šis būdas vertimo procesui yra patogus, naudingas ir perspektyvus. Išmaniosios technologijos, kurios vertimą bendradarbiaujant padaro itin lengvai pritaikomu kasdieniame darbe, tobulėja kiekvieną dieną, ir padeda susitvarkyti su kylančiomis vis naujomis problemomis, kurios vertėjo darbe pasitaiko kiekvieną dieną.

1.1.3. Vertimas bendradarbiaujant ir asmens duomenų apsaugos interesai

Nors vertimas bendradarbiaujant turi daug privalumų ir gali atnešti naudos visam vertimo procesui, ne visi nori naudotis tokiomis platformomis kaip ProZ.com ar socialinio tinklo „Facebook“ grupėmis, prie kurių, teoriškai, gali prisijungti ir jų turinį matyti visi „Facebook“ naudotojai. A. Aloudat, O. Alshamaileh ir K. Michael (2019) teigimu, kai kurie vertėjai nenori viešai bendradarbiauti dėl tokių priežasčių:

- **susirūpinimas dėl saugumo ir privatumo.** L. Bilge, T. Strufe, D. Balzarotti ir E. Kirida (2009) pademonstravo scenarijų, kai įsilaužėliai lengvai pasiekė naudotojo asmeninę informaciją, automatinio būdu nuskaitydami ir pavogdami jo tapatybę socialiniuose tinkluose. „Business Insider“ (2021) taip pat praneša, jog net 533 milijonų socialinio tinklo „Facebook“ naudotojų telefono numeriai, vardai, pavardės, el. pašto adresai, biografinė informacija buvo nelegaliai perduota tretiesiems asmenims;
- **nenoras atskleisti savo asmeninės informacijos.** Daugumai žmonių nerimą kelia tai, jog jie negali pilnai valdyti, kokia asmenine informacija dalintis, kokia jos dalis matoma viešai ir kitiems naudotojams. Socialinio tinklo „Facebook“ privatumo politika taip pat skelbia, jog iš

savo serverių jie neištrina jokios informacijos (įrašų, nuotraukų); ji tiesiog yra paslepiama nuo kitų naudotojų;

- **tokių platformų naudojimas yra traktuojamas kaip laiko švaistymas.** J. Y. Parkas ir C. S. Sungas (2017) teigia, jog žmonės yra linkę socialinius tinklus naudoti norėdami paprašyti patarimo ar sužinoti kažką naujo tam, kad pagerintų savo darbo rezultatus, nes internetas yra lengvesnis ir greitesnis būdas įgyti naujų žinių, tačiau jis gali blaškyti dėmesį, trukdyti susikaupti, nukreipti mintis nuo pagrindinės užduoties ir darbo;
- **nenoras, jog įrašus, susijusius su verčiamu tekstu, vertimo procesu, matytų kiti asmenys.** Kai kurie vertėjai tiesiog nenori savo darbo specifika, kylančiomis problemomis, neaiškumais dalytis viešai, todėl geriau bendradarbiauja su vertėjais, kuriuos pažįsta asmeniškai, ir su kuriais gali susisiekti asmeninėmis žinutėmis ar su jais susikurti atskirą socialinio tinklo „Facebook“ grupę ar platformos „Slack“ kanalą, kurie yra matomi tik vertėjui ir jo artimiems kontaktams.

Akivaizdu, jog kiekvienas žmogus gali rinktis, ar naudoti socialinius tinklus bendradarbiavimui, ar su kolegomis bendrauti privačiai, ar tiesiog dirbti individualiai. Tačiau, svarbu paminėti, jog Lietuvoje galioja Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (BDAR) bei Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, kurio paskirtis yra „saugoti žmogaus pagrindines teises ir laisves, visų pirma žmogaus teisę į asmens duomenų apsaugą, ir užtikrinti aukštą asmens duomenų apsaugos lygį“ (Lietuvos Respublikos Seimas, 2018). Taigi, nors socialiniais tinklais ir reikėtų naudotis atsargiai, tačiau atidžiai saugant savo asmeninę informaciją, jais galima naudotis tam, kad lengviau vyktų vertimas bendradarbiaujant.

1.1.4. Vertimo bendradarbiaujant pavyzdžiai Lietuvoje

Lietuvoje, kaip ir kitose pasaulio šalyse, vertėjai jungiasi į įvairias bendruomenes, sąjungas, asociacijas. Nors tokia socialiniame tinkle kaip „Facebook“ netrūksta lietuviškų grupių, kuriose vyksta vertėjų bendradarbiavimas, ieškoma ir teikiama pagalba įvairiais profesiniais klausimais, mokslinių straipsnių šia tema lietuvių kalba beveik nėra. R. Eudukevičienė (2016) aprašo „vokiečių vertėjo Hermanno Buddensiego ir lietuvių germanisto Eduardo Astramsko bendradarbiavimą 1964–1965 m. verčiant Kristijono Donelaičio „Metus“ į vokiečių kalbą“, kuris tuo metu vyko itin laiką atimančiu būdu – susirašinėjant laiškais. Šio bendradarbiavimo metu E. Astramskas K. Donelaičio poemą „Metai“ vertė į vokiečių kalbą pažodžiui, visiškai nenukrypdamas nuo originalo, teksto netaisydamas, palikdamas identiškus stulpelius ir eilutes. Tokį variantą gavęs H. Buddensiegas jį taisė į vokiečių kalbą taip, kad vertimas skambėtų natūraliai, būtų išlaikytas K. Donelaičio vartotas antikinės eilėdaros eilutė hegzametas; „formaliai, kiekviena vertimo eilutė atitinka originalą“ (Eudukevičienė, 2016). Abiejų vertėjų darbas, užsidedimas ir jų nepaliaujamas bendradarbiavimas lėmė puikias K. Donelaičio poemos „Metai“ vertimo į vokiečių kalbą atsiradimą. Autorė taip pat teigia, jog „Buddensiegas buvo įsitikinęs, kad mažoms tautoms labai svarbu, jog jų literatūra būtų verčiama į vokiečių kalbą, nes būtent ši kalba suteikia pagrindą tolimesnei jų sklaidai ir bendradarbiavimui. Toks dviejų vertėjų iš skirtingų šalių komandinis darbas padėjo ne tik atsirasti itin kokybiškam vertimui, bet ir išsaugoti lietuvių kalbos indėlį poemoje, atsirasti svarbiems žmogiškiems ir kultūriniais ryšiams bei suteikti pavyzdį ateities kartoms, jog vertėjo darbas nebūtinai turi būti individualistinis, vienišas ir nematomas.

F. Brasaitė (2013) pabrėžia ne tik vertėjų bendravimo ir bendradarbiavimo svarbą, bet ir redaktorių bei vertėjų komandinį darbą. Autorės nuomone, „redaktoriaus ir vertėjo bendradarbiavimo problema turėtų rūpėti leidyklų vadovams, nes kaip tik dėl tokio bendradarbiavimo stokos nukenčia grožinės

literatūros vertimų kokybė, o kartu ir leidyklos autoritetas, todėl redaktoriaus ir vertėjo bendradarbiavimo klausimas neturėtų būti paliktas savieigai“. Akivaizdu, jog tam, kad vertimo galutinis variantas būtų kokybiškas, vertėjas ir redaktorius turi atlikti nepriekaištingą darbą, tačiau kartais tam kliudo bendradarbiavimo ir komunikacijos stoka. Prie šios problemos sprendimo gali prisidėti leidyklos, vertimo biurai – redaktoriaus ir vertėjo kvalifikacijos kėlimas, vertėjo ir redaktoriaus bendradarbiavimą ir bendravimą skatinimas, žmogiškųjų santykių kūrimas, komandinio darbo kultūros ugdymas padėtų šias dvi profesijas susieti glaudžiau, o klientai gautų kokybiškus vertimus (Brasaitė, 2013). Literatūros vertėjų centro įkūrėjų iniciatyvinės grupės narė R. Jonynaitė dar 2003 m. teigė, jog burtis į centrą paskatino „ne itin jauki vertėjų savijauta; dauguma mūsų, dirbančių vienišias darbas, jaučia ir bendravimo stygių, ir informacijos stoką, ir socialinį nesaugumą“ (Dirgėla, 2003), o tai tik įrodo, jog vertėjų bendravimas ir bendravimas yra svarbus ne tik tarptautinėje vertimo industrijoje, bet ir Lietuvoje. Tai pabrėžia ir Lietuvos vertėjų asociacijos nuostatuose (2017) esantis punktas, kuris teigia, jog vienas iš asociacijos tikslų ir uždavinių yra „organizuoti ir vykdyti veiklą vertėjo profesijos, vertimo ir bendradarbiavimo su vertėju ypatybių ir kt. klausimais“. M. O. Kazarino (2012) nuomone, „vertėjas iš tiesų yra lietuviško meninio žodžio, jo resursų ir stilistikos ugdytojas, kaip ir originalios literatūros kūrėjas“, todėl svarbu, kad jis jaustųsi, jog priklauso bendruomenei, gali gauti palaikymą, pagalbą, taip pat ir sulaukti profesinių patarimų, kylančių vertimo problemų sprendimo. Lietuvos vertėjų bendradarbiavimo svarba taip pat matoma ir tokiuose socialiniuose tinkluose kaip „Facebook“; jame yra nemažai lietuviškų grupių, tokių kaip „Lietuvos vertėjai“, „Freelancerių namai: tekstų kūrėjai, žurnalistai, vertėjai“, „Vertėjai ir turinio kūrėjai“; kartu, šios grupės jungia beveik 7 000 Lietuvos vertėjų ir turinio kūrėjų.

1.2. Vertimo problemos, jų sprendimai ir naudojami ištekliai

Vertimo problema – bet kuris žodis ar frazė ar jų aspektas tekste, dėl kurio vertėjui kyla problemų pateikti tinkamą ar teisingą vertimą, arba egzistuoja keli galimi variantai (Livbjerg ir Mees, 2003). N. Pavlović (2007) teigia, jog dažniausiai pasitaikančias vertimo problemas galima klasifikuoti į:

- **ortografinės problemos.** Šiai kategorijai priskiriamos problemos, susijusios su rašyba, didžiųjų raidžių vartojimas ir visi atvejai, susiję su skyryba, kurie negali būti priskirti sintaksės kategorijai;
- **morfologines problemos.** Šiai kategorijai priskiriamos problemos, susijusios su žodžių forma, pavyzdžiui, teisingu galūnių ar priešdėlių vartojimu.
- **leksines problemos.** Šiai kategorijai priskiriamos problemos, kai vertėjai negali apsispręsti tarp kelių galimų žodžių / terminų ir diskutuoja, kuris iš jų geriausiai tinka pagal kontekstą, kalbą, į kurią yra verčiama. Šiai kategorijai taip pat priskiriamos kolokacijos, idiomos, vardai ir metaforos;
- **sintaksines problemos.** Šiai kategorijai priskiriamos problemos, susijusios su žodžių eiliškumu sakinyje, ryšiu tarp subjekto ir veiksmažodžio, nuosakų, vienaskaitos ir daugiskaitos, artikielių vartojimu;
- **tekstines problemos.** Šiai kategorijai priskiriamos problemos, susijusios su pasirinkimais ir sprendimais aukščiau sakinio lygio. Tai apima teksto skirstymą į sakinius, sprendimus dėl veiksmažodžių laiko parinkimo;
- **terminologines problemos.** Šiai kategorijai priskiriamos problemos, kylančios dėl terminų vartojimo, radimo, sudarymo (Stiegelbauer, 2016);
- **kultūrines problemos.** Šiai kategorijai priskiriamos problemos, kylančios dėl kultūrinių skirtumų (Stiegelbauer, 2016);

- **kitas problemas.** Šiai kategorijai priskiriamos nereikšmingos problemos, kurios neatitiko nė vienos iš anksčiau minėtų kategorijų, pvz. su teksto formatavimu susiję klausimai.

N. Pavlović (2007) taip pat teigia, jog vertėjų problemų sprendimai irgi gali būti suskirstyti į kelias kategorijas:

- **preliminarūs sprendimai.** Tai problemų sprendimai, kuriuos pasiūlo vertimo bendradarbiaujant būdą naudojantys vertėjai. Kartais, jie gali būti priimami su ar be diskusijos, tačiau kitais atvejais, vienai problemai jų gali būti daugiau nei vienas.
- **spontaniški sprendimai.** Šie sprendimai gali būti skirstomi į dar tris atskiras kategorijas: visiškai spontaniški, priimti pasikonsultavus su išoriniais šaltiniais ir preliminarios idėjos, kurias vėliau patvirtino išoriniai šaltiniai.
- **atrinkti sprendimai.** Tai galutiniai problemų sprendimai, kuriuos vertėjai nusprendė naudoti finaliniame vertime.

Tam, kad galutinis tekstas atitiktų visus kalbos reikalavimus ir vertėjai kartu dirbdami galėtų vertimo problemas išspręsti, jie turi naudotis išoriniais šaltiniais bei ištekliais. Dirbant Lietuvoje, naudingiausi iš jų yra Valstybinės lietuvių kalbos komisijos konsultacijų bankas (VLKK), Lietuvos terminų bankas, Daugiakalbis Europos Sąjungos tezasauras (EUROVOC), Daugiakalbė Europos Sąjungos terminų bazė (IATE), Enciklopedinis kompiuterijos žodynas, Visuotinė lietuvių enciklopedija, „EuroTermBank“, Lietuvių kalbos išteklių informacinė sistema.

1.3. Vertimo bendradarbiaujant procesai

Vertimas nėra tik žodžių ir sakinių perrašymas į kitą kalbą; tai ir komunikacinis procesas, apimantis vertimo skaitytoją iš tam tikros kultūros, tam tikroje specifinėje situacijoje (Pavlovic, 2013). Kai kalbama apie vertimo bendradarbiaujant būdą, dažniausiai yra išskiriami trys pagrindiniai procesai:

- kryptingumas (angl. *directionality*);
- mąstymo garsiai (angl. *think-aloud*) protokolai;
- vertimo bendradarbiaujant (angl. *collaborative translation*) protokolai.

1.3.1. Kryptingumas

Kryptingumas vertimo procese parodo, ar vertimas buvo atliktas iš / į vertėjo gimtąją kalbą (Pavlović, 2007). Ne paslaptis, jog daug vertėjų vis dar mano, jog visi vertimai turėtų būti vykdomi tik į vertėjo gimtąją kalbą, nors atvirkštinis vertimas (angl. *inverse translation*) vykdomas jau daug metų (Barbosa, 2015). Kryptingumo procesas vertime bendradarbiaujant jau yra aprašytas keliuose tyrimuose. N. Pavlović (2007) tyrime dalyvavo vertėjai, ką tik išlaikę universiteto baigiamąjį egzaminą, ir buvo visiškai naujokai profesionalioje vertimo industrijoje. Jie vertė individualiai ir atskirai, į savo gimtąją ir ne gimtąją kalbas. N. Pavlović (2007) nusprendė, jog visi vertėjai patyrė itin panašias problemas, ir tam įtakos neturėjo kalba, į kurią jie vertė. Autorės tyrimas taip pat parodė, jog aukštesnę kokybę pasiekė tie vertėjai, kurie bendradarbiavo grupėse. A. Ferreira (2012) kryptingumą tyrė pasinaudodama dešimties profesionalių vertėjų pagalba. Šio tyrimo metu nustatyta, jog penki vertėjai užtruko daugiau laiko versdami į savo gimtąją kalbą, penki – atlikdami atvirkštinį vertimą. Tačiau, autorė taip pat nustatė, jog jei vertėjai pirma atlikdavo vertimą į savo gimtąją kalbą, atvirkštinis vertimas užimdavo mažiau laiko. D. Mraček (2018) teigia, jog kryptingumas vertimo procese turi ir privalumų, ir trūkumų, nors tai ir nėra dažnai aprašoma tyrimuose. Autoriaus nuomone, kryptingumas itin svarbus literatūriniuose vertimuose, nes juose daug dėmesio skiriama lingvistinei daliai. Tačiau, kai tekstas priklauso mokslinei at technologijų sričiai, tai gali itin apriboti vertėjo

darbą, nes šie tekstai skirti aiškiai perteikti informacijai, o ne demonstruoti tobulą teksto stilių (Mraček, 2018). G. McAlester (1992) taip pats teigia, jog vertėjai, kurie verčia ne į savo gimtąją kalbą, kartais gali pateikti geresnį galutinį variantą nei gimtosios kalbos atstovai. Autorius rašo, kad atvirkštiniu vertimu užsiimantys vertėjai gali rašyti paprastesniu stiliumi naudodami mažiau kultūrinių realijų, o tai praverčia skaitytojams, kurių antroji užsienio kalba yra anglų.

1.3.2. Mąstymo garsiai protokolai

Mąstymo garsiai protokolai – tai duomenų rinkimo metodas, kurio metu tyrimo objektai yra prašomi „mąstyti garsiai“, t. y., išreikšti mintis balsu prieš tai jas kognityviškai apdorojant (Ericsson ir Simon, 1984/1993). Šio protokolo nagrinėjimas vertimo studijose prasidėjo XX a. devinto dešimtmečio pabaigoje, nes norėta vertimo procesą papildyti empiriniais ir induktyviais metodais. Dažniausiai mąstymo garsiai protokoluose yra naudojami monologo protokolai, kurių metu tyrimas atliekamas tik su vienu žmogumi; to šie protokolai skiriasi nuo vertimo bendradarbiaujant protokolų.

Per paskutinius dvidešimt metų mąstymo garsiai ir monologo protokolai buvo dažnai kritikuojami. Jų naudojimo metu tiriamasis kartais tiesiog nustoja savo mintis reikšti garsiai (Pavlović, 2013). Monologo protokoluose vyksta daug aprašomųjų pokalbių ir atsiranda daug ilgų pauzių, o kaip pasiekiamas problemos sprendimas dažnai garsiai nėra įvardijama. Tačiau, nepaisant šių trūkumų, P. Kussmaul (1995) teigia, jog panaudojant mąstymo garsiai protokolus, gaunami duomenys yra itin naudingi tam tikroms hipotezėms pagrįsti ar vykdant tolesnius tyrimus. A. Künzli (2009) nuomone, mąstymo garsiai protokolai vertimo procese yra naudinga priemonė tiriant kalbinį vertimo aspektą, o N. Pavlović (2007) teigia, kad natūraliai pasitaikantys vertimo bendradarbiaujant atvejai būtų galimas autentiškų duomenų šaltinis. S. Bernardini (2011) taip pat teigia, jog ši tyrimo metodika suteikia labai perspektyvų pagrindą tirti tam tikrus įdomius kognityvinius vertimo aspektus – studijų sritį, apie kurią iki šiol buvo galima tik spėlioti. Tačiau, ji taip pat mano, jog atėjo laikas tyrimus atlikti pasitelkus labiau kontroliuojamoje aplinkoje, kad būtų lengviau interpretuoti ir pakartotinai naudoti pateiktus duomenis ir rezultatus. Todėl N. Pavlović (2007) rekomenduoja dirbti su vertimo bendradarbiaujant protokolais.

1.3.3. Vertimo bendradarbiaujant protokolai

Protokolai, kuriuose dalyvauja daugiau nei vienas žmogus, vadinami vertimo bendradarbiaujant protokolais (Pavlović, 2013); jie yra vertėjų bendradarbiavimo produktas. Autorė teigia, jog atliekant tokias užduotis, originalaus teksto supratimas ir vertimo sukūrimas atsiranda po individualaus kognityvinio apdorojimo ir grupės narių bendradarbiavimo. N. Pavlović (2007) taip pat pabrėžia, jog šie protokolai nuo mąstymo garsiai protokolų skiriasi tuo, jog jie apima ir socialinę sąveiką, ir mąstymą garsiai, o subjektai savo mintis reiškia spontaniškai, išbandydami skirtingas idėjas. Galima išskirti tokius šių protokolų privalumus:

- **darbas tokioje atmosferoje yra žymiai įprastesnis ir natūralesnis nei naudojant mąstymo garsiai protokolus** (Jääskeläinen ir Tirkkonen-Condit, 2000). Autorės nuomone, naudojant šiuos protokolus, vertėjams lengviau išsakyti mintis, komentuoti ir netgi pagrįsti savo strategijas ieškant problemų sprendimo, nereikalaujant išorinio įsikišimo ar išankstinio mokymo kaip mąstyti garsiai;
- **gaunami duomenys yra gausesni ir išsamesni**. R. Jääskeläinen ir S. Tirkkonen-Condit (2000) pastebi, jog tiriamųjų asmenų pateikti introspektyvūs duomenys paprastai būna natūralesni, turtingesni vertimo strategijomis ir dažnai daug įdomesni;

- **suteikia perspektyvą kaip vertime atsiranda prasmė.** C. Séguinot (2000) teigia, jog vertimas bendradarbiaujant suteikia dar vieną galimybę pamatyti kaip informacija ir žinios integruojasi su vertėjų supratimu apie tekstą. Tai matosi, kai jie ginčijasi dėl tam tikrų versijų ir demonstruoja, kaip pokalbio metu po mažu atsiranda prasmė.

Tačiau N. Pavlović (2007) teigia, jog visada tikėtis puikaus rezultato negalima, nes šie protokolai taip pat turi ir trūkumų:

- **nepageidaujama socialinė sąveika.** N. Pavlović (2009) nuomone, prašant du ar daugiau žmonių, kurie anksčiau nėra kartu dirbę, bendradarbiauti, gali baigtis ne tik nekokybišku vertimo rezultatu, bet ir visišku nesusipratimu;
- **grupės dinamika.** Dėl grupėje esančių žmonių kultūrinių normų, socialinės padėties ir (arba) asmenybės bruožų, tarp narių gali atsirasti trintis, vienas iš jų gali norėti tapti grupės lyderiu, taip sukeldamas nepasitenkinimą ir pasipriešinimą;
- **vertimo bendradarbiaujant protokolų aplinkos pagrįstumas.** Kita kritika, kurios sulaukia vertimo bendradarbiaujant protokolai, yra ta, jog profesionalioje vertimo praktikoje žmonės nedirba kartu prie vieno teksto. Vertimo industrijoje komandinis darbas dažniausiai yra skirstomas terminologams, redaktoriui, projekto vadovui (Pavlović, 2009). R. Jääskeläinen (2000) perspėja, jog teigti kad vertimo bendradarbiaujant protokolai yra geresnis informacijos šaltinis apie vertimo procesą būtų per anksti; nes tyrimuose, kuriuose buvo lyginami skirtingi duomenys, yra kitų kintamųjų, kurie gali paaiškinti eksperimentinių sąlygų skirtumus.

Nors tyrimai, apimantys vertimą bendradarbiaujant mokymosi ir tobulėjimo kontekste, gali kai ką atskleisti apie procesus, kurie atsiranda atskirų profesionalių vertėjų darbuose, jie tikrai padės geriau suprasti socialinius, taip pat kognityvinius aspektus įgyjant šią sudėtingą profesiją, kurią vadiname vertimu. N. Pavlović (2009) taip pat nustatė, jog kad vertimo užduotims, susijusioms su trumpais, su jokių žanrų nesusijusiais tekstais, daugiau nei trijų narių grupės yra per didelės, nes gali atsirasti aiškų vaidmenų pasidalijimas. Taip pat, didelėje žmonių grupėje gali kilti triukšmas; vieni pertraukinėti kiti vertėjus, o kiti negaus jokio šanso įsiterpti, o tai itin apsunkintų vėlesnį tyrimą, kai reikia tirti objektų pokalbius, diskusijas, ginčus.

Taigi, matome, jog atliekant tyrimą, galima rinktis iš dviejų dažniausiai naudojamų protokolų, tačiau, akivaizdu, jog dauguma autorių labiau vertina vertimo bendradarbiaujant protokolus. Nors jie ir turi tam tikrų trūkumų, gaunami duomenys yra išsamesni, įdomesni, gali būti plačiau panaudojami tolimesniuose tyrimuose.

Taigi, perskaičius nemažai literatūros ir informacijos šaltinių, galima teigti, jog vertimas bendradarbiaujant yra svarbus ir vis populiarėjantis fenomenas vertimo industrijoje. Vertėjai bendradarbiauja socialiniuose tinkluose, įvairiose internetiniuose platformose, vieni su kitais dalijasi vertimo atmintimis, terminologiniais ištekliais, bendradarbiaudami vykdo postredagavimą, nesitikėdami atlygio teikia humanitarinę pagalbą ir tekstus verčia karo, stichinių ar kitų katastrofų paveiktiems pasaulio regionams. Vertimo bendradarbiaujant būdą reklamuoja ir skatina naudoti ir tokios pasaulio įmonės ir organizacijos kaip „TED Talks“, „Translators Without Borders“, nes išvelgia nemažai privalumų, kuriuos jis suteikia vertimo procesui ir rezultatams. Vertėjai vieni su kitais dalijasi naudinga informacija, pasitelkia įvairius papildomus išteklius, tokius kaip mašininis vertimas, ir griaua mitą jog vertėjo profesija yra skirta tik individualistams ir intravertams. Kolegų bendravimas ir bendradarbiavimas yra ypač svarbus šiomis dienomis, kai pasaulyje vis dar egzistuoja COVID-19 pandemija, didžioji dalis žmonių dirba iš namų, nesusitinka su kitais kolegomis, ir

socialiniai tinklai ar tokios platformos kaip „Zoom“ tampa vieninteliu ryšiu su kitais tos pačios profesijos atstovais. Tačiau, svarbu paminėti ir nepamiršti, jog vertimas bendradarbiaujant gali turėti ir trūkumų – internete išvaistytas laikas, pateikta nepatikima informacija, atsakymų tikslumo tikrinimas, kuris taip pat užtrunka, asmens duomenų apsaugos keliamos abejonės, todėl svarbu įvertinti abi šio būdo puses ir pasirinkti tai, kas kiekvienam vertėjui, jo profesinei veiklai ir etikai tinka labiausiai.

2. Vertimo bendradarbiaujant įtaka vertimo procesui, rezultatams

Šioje tiriamojoje dalyje bus pristatoma tyrimo metodologija, vertimo bendradarbiaujant būdai parinkti tekstai, tyrimo objektai bei klausimynas, kuris padės įvertinti vertėjų nuomonę apie šio būdo panaudojimą jų profesinėje veikloje, emocinę savijautą, kuri taip pat yra itin svarbi. Taip pat bus lyginami 2019 m. baigiamajame projekte „Socialinių medijų įtaka vertėjo profesinės veiklos kokybei“ (Vaikasaitė, 2019) atlikto tyrimo ir 2021 m. duomenys, analizuojami kaip ir dėl kokių priežasčių kai kuriose kategorijose įrašų skaičius sumažėjo ar padidėjo.

2.1. Tyrimo metodologija

Šio baigiamojo projekto pagrindinis tikslas yra išanalizuoti vertimo bendradarbiaujant būdo panaudojimą vertimo procese, kokią įtaką jis daro galutiniam vertimo rezultatui ir pačių vertėjų savijautai. Tyrime bus taikomi tokie metodai kaip veiklos tyrimas, apklausa bei aprašomasis tyrimo metodas. Atliekant veiklos ir aprašomąjį tyrimą, bus analizuojami individualiai atlikti ir galutiniai vertimų variantai, kurie buvo redaguojami studentų bendradarbiavimo metu, taip pat bus tiriamos kilusios vertimo problemos, klaidos, priimti sprendimai, kurie kilusius nesklandumus išsprendė. Taip pat svarbu paminėti, jog šiam tyrimui atlikti buvo sukurtos atskiros socialinio tinklo „Facebook“ grupės ir platformos „Slack“ kanalas „vertimas-bendradarbiaujant“, tačiau studentai atsisakė jais naudotis, pasirinkę bendradarbiauti jiems jau įprastesniu užsiėmimuose būdu, t. y. per „Zoom“ vaizdo konferencijų kanalą, savo asmeniniuose grupiniuose susirašinėjimuose. Studentai taip pat gaus anketą, kurią turės užpildyti jau atlikus vertimą. Šio klausimyno atsakymai padės suprasti vertėjų bendrą nuomonę apie tokią darbo specifiką, ar ji naudinga vertėjo kasdienybėje, o gal tik sukelia papildomų nepatogumų. Svarbu atkreipti dėmesį į vertėjo emocinę savijautą naudojant šį būdą, nes ši profesija visada buvo laikoma labiau tinkanti intravertams, individualistams, tiems, kurie nemėgsta komandinio darbo; tokie stereotipai gali turėti įtakos ir renkantis, ką studijuoti universitete, ir šis būdas kai kuriems studentams gali būti visiškai nepriimtinas.

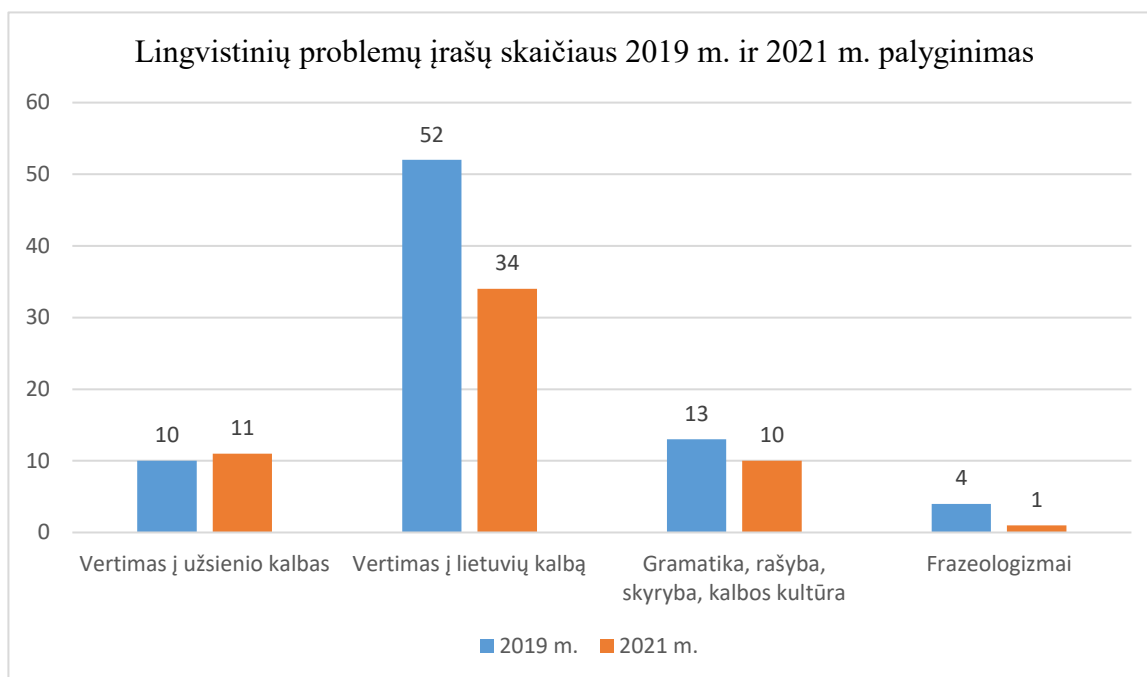
Tam, kad tyrimas galėtų būti sėkmingai atliktas, tyrime dalyvaus Kauno technologijos universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto vertimo bakalauro ir magistro studijų programų studentai, kurie pirmiau išvertę tekstus individualiai, vėliau, pasidaliję į grupes, redaguos tekstus, spręs iškilusius nesklandumus, neaiškumus ir problemas, o vėliau užpildys klausimyną, kuriame išreikš savo nuomonę apie vertimo bendradarbiaujant būdo naudojimą kasdienėje profesinėje veikloje, vertėjų bendradarbiavimą socialinėse medijose ir tokiose socialinio tinklo „Facebook“ grupėse kaip „Lietuvos vertėjai“. Gauti vertimai bus lyginami, bus analizuojama, su kokiomis problemomis ir neaiškumais studentai susidūrė, kokie sprendimai buvo priimti tam, kad galutinis vertimas būtų aukščiausios kokybės. S. Bernardini (2001) teigia, jog norint analizuoti vertimo bendradarbiaujant būdą vertimo studijose, procesuose ar tyrimuose, reiktų laukytis šių nuostatų:

- 1. tyrime turi dalyvauti bent keturi objektai, kurie priklauso panašiai amžiaus grupei, yra iš tos pačios geografinės vietos, kalba tomis pačiomis kalbomis, atstovauja tą pačią profesiją ir pan.** Tai užtikrins, jog skirtumai vertimo procese atsiras ne dėl asmenų savitumo, teksto sudėtingumo ar kalbų ypatumų
- 2. turi būti duodamos keturios užduotys – dvi apšildančios, ir dvi eksperimentinės.** Vartojami skirtingi tekstai leis sukaupti daugiau duomenų, kuriuos bus galima panaudoti tolimesniame tyrime;
- 3. vengti kokio objekto ir tyrimą atliekančio asmens socialinės sąveikos formos.** Objektas neturėtų jaustis stebimas ar kontroliuojamas; tai gali pakenkti duomenų tikslumui.

Kadangi tyrime dalyvaus 34 studentai, kurie vertimo modulyje verčia iš / į anglų kalbą, pirmo ir trečio punkto bus laikomasi, tačiau, dėl laiko stokos, jiems bus pateikiami ne keturios, o dvi užduotys. Tai bus angliškas ir lietuviškas techniniai tekstai, kurie nebus ilgesni nei 50 žodžių.

2.2. Vertimo bendradarbiaujant socialiniame tinkle „Facebook“ tyrimas

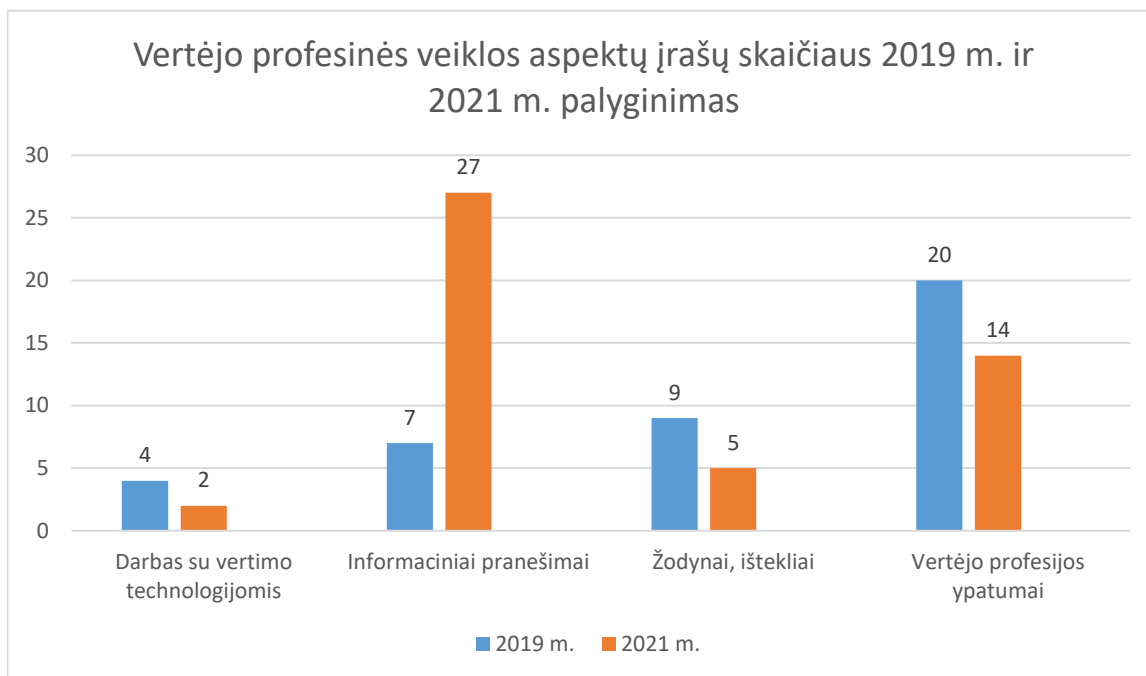
Šioje tyrimo dalyje bus lyginami šio projekto autorės 2019 m. atlikto tyrimo ir 2021 m. duomenys, analizuojama, kaip socialinio tinklo „Facebook“ grupėje „Lietuvos vertėjai“ pasikeitė įrašų skaičius bei jų kategorijos, apžvelgiama 2020 m. prasidėjusios COVID-19 pandemijos įtaka vertimui bendradarbiaujant, kolegų bendravimui, teikiamai pagalbai bei informacijai. Bakalauro darbe „Socialinių medijų įtaka vertėjo profesinės veiklos kokybei“ (Vaikasaitė, 2019) buvo tiriami socialinio tinklo „Facebook“ grupės „Lietuvos vertėjai“ įrašai, kurie buvo paskelbti 2019 m. vasario–kovo mėnesiais. Iš viso, šiuo laikotarpiu, kai grupėje buvo apie 1 400 narių, atsirado 124 įrašai susiję su lingvistinėmis problemomis ir vertėjo profesinės veiklos aspektais. 2021 m. vasario–kovo mėnesiais, kai grupėje jau 1 700 nariai, atsirado mažiau įrašų – 112. Ir nors įrašų skaičių per tą patį laikotarpį sumažėjo, per dvejus metus prie grupės prisijungė net 300 naujų žmonių, o tai parodo, jog vertimas bendradarbiaujant Lietuvoje yra aktualus ir reikalingas kasdieninėje vertėjų profesinėje veikloje, ir jo populiarumas toliau auga. Įrašų, susijusių su lingvistinėmis problemomis, 2019 m. iš viso buvo paskelbta 84, o 2021 m. – 56. Jų skirtumas skirtingose kategorijose pavaizduotas 3 pav.



3 pav. Lingvistinių problemų įrašų skaičiaus 2019 m. ir 2021 m. palyginimas

Akivaizdu, jog didžiausias skirtumas pastebimas vertimo į lietuvių kalbą kategorijoje – 2019 m. buvo paskelbti 52 įrašai, o 2021 m. – tik 34. Šį skirtumą taip pat galima sieti su COVID-19 pandemija, ir tai įrodo KTU tyrėjų R. Kasperavičienės ir J. Motiejūnienės 2020 m. atliktas tyrimas. Tyrėjos teigia, jog „vertimų biurai pastebi, jog klientų ratas sumažėjo, o kai kuriais atvejais prarastas net kas penktas užsakovas“. Akivaizdu, jog sumažėjus užsakymų skaičiui, vertėjams kyla mažiau problemų, neaiškumų, kuriais jie norėtų pasidalinti su kolegomis ir ieškoti atsakymų internete, socialiniuose tinkluose. Tačiau, tyrėjos taip pat mano, jog pandemijos įtaka vertimo industrijai nebus jaučiama itin ilgai ir viskas grįš į senas vėžias, nes pasaulis prisitaiko prie naujos gyvenimo realybės ir kasdienybės.

Įrašuose, susijusiuose su vertėjo profesinės veiklos aspektais, taip pat įvyko pokyčių. 2019 m. jų buvo paskelbta tik 40, o 2021 m. – 56. Šiuo atveju matome, jog 2019 m. lingvistinės problemos „Lietuvos vertėjų“ grupėje buvo žymiai aktualesnės, o 2021 m. jos pasiskirstė visiškai po lygiai. Vertėjo profesinės veiklos aspektų įrašų skirtumai skirtingose kategorijose 2019 m. ir 2021 m. pavaizduoti 4 pav.



4 pav. Vertėjo profesinės veiklos aspektų įrašų skaičiaus 2019 m. ir 2021 m. palyginimas

Didžiausias skirtumas pastebimas informacinių pranešimų kategorijoje. 2019 m. tokių įrašų buvo tik 7, o 2021 m. – net 27; skaičius išaugo beveik keturis kartus. Panašu, jog tam įtakos turėjo 2020 m. prasidėjusi COVID-19 pandemija, nes vertėjai su kolegomis žymiai dažniau dalinosi įvairiais kvietimais ir nuorodomis dalyvauti seminaruose, mokymuose, konferencijose, kurios šiuo metu išskirtinai vyksta tik internetu. Taip pat, dėl sumažėjusių užsakymų kiekio, dabar yra puikus metas profesiniam tobulėjimui (Kasperavičienė ir Motiejūnienė, 2020). Naujos žinios ir įgūdžiai pravers tolimesniame darbe: vertėjai galės pasiūlyti didesnę paslaugų pasirinkimą ir jas centralizuoti, įvaldyti daugiau vertimo technologijų, praplėsti verčiamų žanrų ar kalbų kombinacijų sąrašą. Tokių įrašų pavyzdžiai pateikiami 1 lentelėje (*kalba netaisyta*).

1 lentelė. Informacinių pranešimų pavyzdžiai 2021 m.

1.	2.	3.	4.
Sveiki. Kai kam gali būti naudinga 🤖👉😊 https://www.facebook.com/815275962162656/posts/1348556422167938/?d=n	Paskelbtas naujas ES vertimo paslaugų konkursas freelanceriams https://ted.europa.eu/udl... Kaip vertintumėte sąlygas?	Kviečiu į vertimo konferenciją šį penktadienį, kovo 19 d. Pagrindinė tema - vertėjų rengimas(is) rinkai. Anglų kalba. Programa ir registracijos forma: <a href="http://www.<...>.lt">www.<...>.lt	Kviečiame dalyvauti šių metų vertimo rinkos tyrime ir susipažinti su praėjusių metų tyrimo rezultatais. https://www.facebook.com/lvbasociacija/posts/422819875387471

Vertėjai ne tik kviečia kolegas dalyvauti konferencijose, mokymuose, bet taip pat dalinasi naudingais įrašais, susijusiais su darbo skelbimais, mokesčių deklaracijomis, vertimo rinkos tyrimais. Akivaizdu,

jog tos pačios profesijos atstovai rūpinasi vieni kitais ir stengiasi, kad kolegos nepraleistų svarbių pranešimų, kurie gali turėti įtakos jų profesinės veiklos kasdienybei.

2021 m. taip pat atsirado nauja įrašų kategorija, kuri nebuvo pastebėta atliekant 2019 m. tyrimą, ir kurios atsiradimą taip pat galima sieti su 2020 m. prasidėjusia COVID-19 pandemija. Tai humoristiniai įrašai, kurių išvis buvo 9, susiję su vertėjo profesija, jos kasdienybe ir ypatumais. Pavyzdžiai pateikiami 5 paveikslėlyje (*kalba netaisyta, paveikslėliais nariai dalinosi be papildomų asmeninių komentarų*).



5 pav. Humoro pavyzdžiai 2021 m. vasario-kovo mėn. pasidalinti grupėje „Lietuvos vertėjai“

Nors vertėjai šių įrašų nekomentavo, jie susilaukė nemažai „Like“ ir „Cha Cha“ reakcijų, o tai parodo, jog vertėjai šioje grupėje skaito ne tik rimtas naujienas susijusias su profesinės veiklos kasdienybe, bet vertina ir humoristinius įrašus, kurie padeda nukreipti mintis nuo įtampos, rutinos, o kartais net užmegzti naują pokalbį su nauju žmogumi, kurio kontaktai gali būti naudingi ateityje. COVID-19 pandemijos metu svarbu atsitraukti nuo negatyvių naujienų, intensyvaus darbo ir skirti laiko sau. Tokie įrašai vertėjams primena, jog net ir sunkiausiose profesinėse situacijose galima rasti kažką pozityvaus, taip pat, kad jie nėra vieni, ir jų kolegos išgyvena tokius pačius ar panašius sunkumus. Socialinio tinklo „Facebook“ grupėje sukuriamas bendrumo jausmas gali padėti atsipalaiduoti ir grįžti prie darbo su naujomis mintimis ir idėjomis, kurios padės pateikti kokybišką galutinį vertimo variantą.

Taigi, 2019 m. ir 2021 m. statistikos palyginimas rodo, jog socialinio tinklo „Facebook“ grupės „Lietuvos vertėjai“ populiarumas išliko aukštas. Per dvejus metus prie grupės prisijungė net 300 naujų narių, o 2021 m. vasario–kovo mėnesiais atsirado tik dvylika įrašų mažiau nei 2019 m. Vertimo bendradarbiaujant būdas vis dar yra aktualus sprendžiant problemas ir neaiškumus, kylančius vertimo procese, taip pat ir dalijantis naudingomis nuorodomis, ištekliais, renginiais, o tai taip pat prisideda ir prie vertimo proceso bei rezultatų. Sukauptos naujos žinios, labiau patyrusių kolegų patirtys, padeda pagerinti galutinį vertimo rezultatą, nes pats darbo procesas vyksta sklandžiau, kai pagalbą itin greitai suteikia kolegos, kurie jau anksčiau yra susidūrę su tokia problema ir žino sprendimą, arba aukoja savo laiką ir atsakymą suranda internetiniuose šaltiniuose. Taip pat vertėjai šiuo sunkiu pandemijos metu stengiasi išlaikyti gerą nuotaiką, išsklaidyti rutiną bei monotonią ir dalijasi humoristiniais įrašais, anekdotais apie vertėjo profesiją ir jos aktualijas, o tai taip pat svarbu

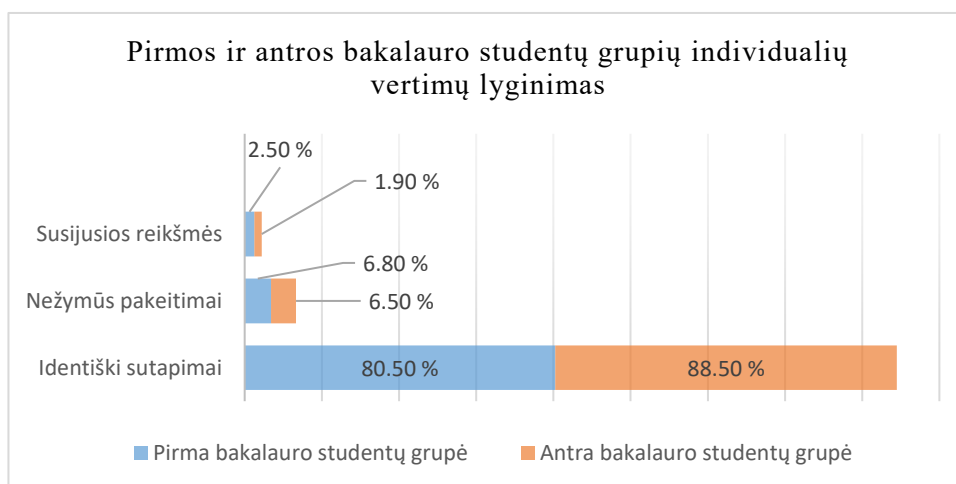
sklandžiam vertimo procesui ir galutiniam rezultatui. Įsitempusiam ir susirūpinusiam vertėjui, kuris patiria stresą, monotoniją, gali būti žymiai sunkiau atlikti gautą užsakymą, tačiau, bendradarbiaujant su kolegomis tokioje grupėje kaip „Lietuvos vertėjai“, galima atrasti humoro netikėčiausiose profesinėse situacijose, atsipalaiduoti ir palengvinti vertimo procesą, o tuo pačiu ir itin pagerinti galutinę vertimo kokybę.

2.3. Vertimo studijų programos studentų darbų lyginimas, analizė ir gauti rezultatai

Siekiant nustatyti vertimo bendradarbiaujant įtaką vertimo procesui ir rezultatui, buvo atlikta studentų pateiktų vertimų analizė. Juos iš / į anglų kalbą atliko 26 Technikos kalbos vertimo bakalauro studijų programos studentai ir 8 Technikos kalbos vertimo ir lokalizacijos magistro studijų programos studentai. Jiems buvo pateikti trumpi (apie 50 žodžių) techniniai tekstai, kuriuos visų pirma jie išvertė dirbdami individualiai, o vėliau vertimus redagavo bendradarbiaudami nuotoliniu būdu, sprendė kilusias problemas ir neaiškumus ir pateikė galutinį variantą. Kaip buvo minėta anksčiau, grupėse buvo po 3-4 studentus, kurie priklausė panašiai amžiaus grupei, buvo iš tos pačios geografinės vietos (Lietuvos), kalbėjo tomis pačiomis kalbomis (lietuvių k. ir anglų k.) bei atstovavo tą pačią (vertėjo) profesiją. Tyrime dalyvavę studentai taip pat nebuvo stebimi ar kontroliuojami, ir patys pasirinko jiems geriausiai tinkamą bendradarbiavimo būdą.

2.3.1. Bakalauro studijų programos studentų individualių ir grupinių vertimų analizė

Pirmiausia, individualūs vertimai buvo lyginami tarpusavyje. Tyrime dalyvavo dvi atskiros bakalaurantų studentų grupės, nes šiuo metu Technikos kalbos vertimo studijų programoje yra du atskiri vertimo moduliai. Palyginus pirmos ir antros bakalauro studijų programos studentų grupių vertimus, buvo išskirtos trys kategorijos: susijusios reikšmės, nežymūs pakeitimai ir identiški sutapimai. Jų skirtumai matomi 6 pav.



6 pav. Pirmos ir antros bakalauro studentų grupių individualių vertimų lyginimas

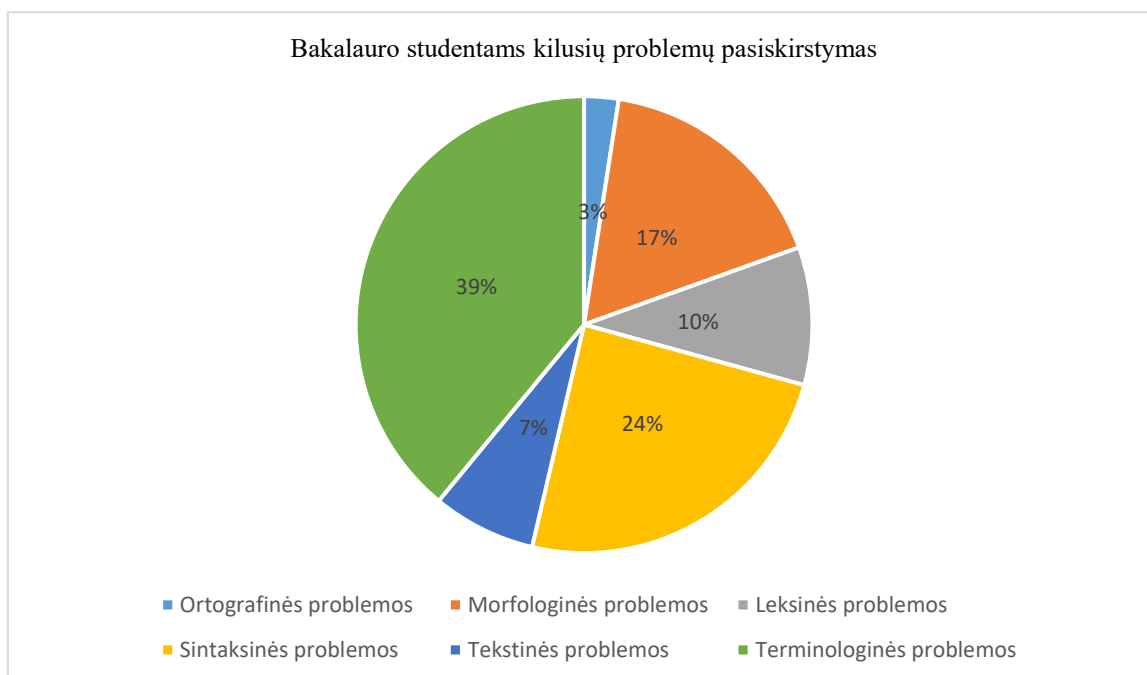
Pagal lentelės duomenis matome, jog tekstuose daugiausiai pasitaikė identiškų sutapimų, nes abu tekstai buvo techniniai, juose buvo nemažai terminų, kurių vertimas dažniausiai yra stabilus ir nekintantis. Identiški sutapimai pavyzdžiai, kurie pasitaikė individualiuose vertimuose, pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. Identiškų sutapimų studentų vertimuose pavyzdžiai

Angliškas variantas	Lietuviškas vertimas
Operating systems	Operacinės sistemos
Monolithic kernel	Monolitinis branduolys
Address space	Adresų erdvė
Functionality	Funkcionalumas
Element	Elementas

2 lentelėje pateikti duomenys vaizduoja, jog visi identiškų sutapimų pavyzdžiai yra terminai, o tai parodo, jog vertėjai versdami individualiai į darbą žiūrėjo rimtai ir terminų ieškojo atitinkamuose prieinamuose ištekliuose, stengėsi, jog galutinis vertimo rezultatas būtų itin kokybiškas. Tai taip pat parodo, jog vertimo procesas vyko sklandžiai, ir dauguma terminų studentai galėjo rasti internetiniuose šaltiniuose, nors paskui juos ir tikslinosi bendradarbiaudami.

Technikos kalbos vertimo bakalauro studijų programos studentai pasidalino į aštuonias grupes, kuriuose buvo po 3-4 asmenis, ir bendradarbiaudami sprendė kilusias problemas, neaiškumus, ir pateikė galutinius vertimus. Naudojant vertimo bendradarbiaujant būdą grupės iš viso išskyrė 38 punktų, kurie kėlė neaiškumų ir pateikė priimtus sprendimus, kurie šias problemas išsprendė. Kilusių problemų pasiskirstymas pateikiamas 7 pav.



7 pav. Bakalauro studentams kilusių problemų pasiskirstymas

Diagramos duomenys parodo, jog daugiausiai problemų (39 %) studentams kėlė terminologija, o mažiausiai – ortografija (3 %). Toliau tyrime bus tiriamos kiekvienos grupės įvardintos problemos, studentų komentarai, priimti sprendimai, jų įtaka vertimo procesui ir rezultatui. Pirmos grupės rezultatai pateikiami 3 lentelėje.

3 lentelė. Pirmos grupės rezultatai

PIRMA GRUPĖ			
Pavyzdys	Grupės narių komentarai	Problemos kategorija	Priimtas sprendimas
Iki šiol dauguma operacinių sistemų pasižymi dideliu monolitiniu branduoliu.	„Šį sakinį visi grupės nariai išvertė labai panašiai. Vienas grupės narys „iki šiol“ iškėlė į sakinio pradžią.“	Sintaksinė problema	Dauguma operacinių sistemų iki šiol pasižymi dideliu monolitiniu branduoliu
Dauguma operacinės sistemos funkcionalumo slypi šiuose didžiuliuose branduoliuose – planavimas, failų sistema, tinklų kūrimas, įrenginio tvarkyklė, atminties valdymas ir kt.	„Kiti grupės nariai sakinio prasmę perteikė taip pat, bet naudojo kitą sakinio struktūrą. Priimtas sprendimas, kad šis sakinytis tinkamiausias.“	Sintaksinė problema	Dauguma operacinės sistemos funkcionalumo slypi šiuose didžiuliuose branduoliuose – planavimas, failų sistema, tinklų kūrimas, įrenginio tvarkyklė, atminties valdymas ir kt.
Paprastai monolitinio branduolio įgyvendinimui užtenka vieno proceso su visais elementais, turinčiais tuos pačius adresus.	Nėra	Morfologinė problema	Paprastai monolitinis branduolys žymimas kaip vienas procesas, o visi elementai turi tą pačią adresų sritį.
Portable ultrasonic system is submitted in patent	Nėra	Sintaksinė problema	Patent is about a portable ultrasonic system
Converter	Nėra	Terminologinė problema	Transducer
Which arises	Nėra	Morfologinė/terminologinė problema	That is triggered
The electrical signal	Nėra	Sintaksinė problema	An electrical signal
Converter	Nėra	Terminologinė problema	Transducer through the control unit

Lentelė parodo, jog pirmą grupę susidūrė su terminologinėmis, sintaksinėmis ir morfologinėmis problemomis, tačiau, panaudojus vertimo bendradarbiaujant būdą, buvo priimti atrinkti sprendimai, ir kurie turėjo įtaką galutiniam vertimo rezultatui. Grupės narių komentarai parodo, jog studentai neturėjo didelių problemų pačiame vertimo procese, tačiau diskusijų kėlė labiausiai tinkama sakinių struktūra, žodžių eiliškumas (*Priimtas sprendimas, kad šis sakinytis tinkamiausias*). Komentarai taip pat parodė, jog kai kurie studentai turėjo kitokią nuomonę dėl tam tikrų sakinių (*Vienas grupės narys „iki šiol“ iškėlė į sakinio pradžią*), tačiau šis variantas nebuvo patvirtintas galutiniam vertime. Tai parodo, jog pirmos grupės studentai diskutavo labiausiai tinkamą žodžių eiliškumą ir nusprendė atsisakyti pasiūlymo žodžius „iki šiol“ iškelti į sakinio priekį. Tačiau, studentų komentaras, jog buvo sulaukta kitokių pasiūlymų parodo, jog visi grupės nariai buvo išklausti, jų idėjos buvo aptartos, o sprendimas buvo priimtas galvojant apie kokybišką galutinį vertimo rezultatą.

Studentai susidūrė su tokiais problemomis kaip teisingas galūnių ar artikelių pritaikymas. „The electrical signal“ buvo pakeistas į „An electrical signal“, o sakinyje „vieno proceso su visais elementais, turinčiais tuos pačius adresus“ pasikeitė žodžių linksniai ir galutiniam tekste buvo pateiktas variantas „vienas procesas, o visi elementai turi tą pačią adresų sritį“. Tai parodo, jog bendradarbiaudami studentai atkreipė dėmesį ir į tokias smulkmenas kaip artikkeliai ar žodžių linksniai, ir užtikrino, kad galutinis vertimo variantas būtų kokybiškas, o sakiniai skambėtų natūraliai.

Grupės nariai taip pat įvardijo terminus „converter“, „arises“ kaip kėlusius neaiškumą, diskusijas. Galutiniame vertime terminas „converter“ viename sakinyje buvo pakeistas į „transducer“, o kitame – į „transducer through the control unit“, o vietoj termino „arises“ atsirado terminas „triggered“. „Oxford Dictionary“ (2021) terminą „converter“ pirmiausia apibūdina kaip „žmogų, kuris kažką paverčia“, o terminą „transducer“ apibūdina kaip „įrenginį, kuris elektrinį signalą sukuria iš kitos energijos formos, pavyzdžiui, slėgio“. Atsižvelgus į techninį versto teksto kontekstą, atrodo, jog bendradarbiaudami vertėjai priėmė teisingą sprendimą terminą pakeisti, ir tai parodo, jog šios grupės atveju, vertimas bendradarbiaujant padėjo pateikti geresnį vertimo rezultatą.

Antra grupė verstuose tekstuose pažymėjo mažiau probleminių vietų; tik dvi. Jų pavyzdžiai pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė. Antros grupės rezultatai

ANTRA GRUPĖ			
Pavyzdys	Grupės narių komentarai	Problemos kategorija	Priimtas sprendimas
U.S.	„U.S yra American-English variantas, todėl taisėme“	Ortografinė problema	USA
Vyksmas	„Keitėme terminą“	Terminologinė problema	Procesas

Lentelėje matome, jog studentai susidūrė su ortografinė ir terminologine problema. Grupės nariai pakomentavo, jog „U.S yra American-English variantas, todėl taisėme“. „Chicago Manual of Style“ (2021) skelbia, jog vartoti taškų trumpiniuose, kurie susideda tik iš didžiųjų raidžių, nereikėtų, taigi studentai priėmė teisingą sprendimą ir išvengė klaidos galutiniame teksto variante. Grupės nariai taip pat nusprendė pakeisti terminą „vyksmas“ į „procesas“. VLKK (2021) skelbia, jog, atsižvelgiant į kontekstą ir stilių, terminas „procesas“ gali būti keičiamas terminais „vyksmas“, „eiga“. Kadangi verčiamas tekstas buvo techninio žanro, terminas „vyksmas“ galėjo likti galutiniame vertime, tačiau, bendradarbiaudami studentai nusprendė jį pakeisti tarptautiniu terminu „procesas“, kuris visiems yra labiau pažįstamas ir priimtinesnis.

Trečios grupės studentai bendradarbiaudami išskyrė penkias problemas. Jų pavyzdžiai pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė. Trečios grupės rezultatai

TREČIA GRUPĖ			
Pavyzdys	Grupės narių komentarai	Problemos kategorija	Priimtas sprendimas
Didžiulis	Nėra	Terminologinė problema	Didelis
Didžiuliais	Nėra	Terminologinė problema	Dideliais
Didžioji dalis, kaip manoma, OS funkcijų teikiama šiais didžiuliais dideliais branduoliais, planavimu, failų sistema, tinklu, įrenginių tvarkykle, atminties tvarkymu ir kt.	„Sunkiai suprantama sakinio reikšmė originale“	Tekstinė problema	Didžioji dalis, kaip manoma, OS funkcijų teikiama šiais didžiuliais dideliais branduoliais, planavimu, failų sistema, tinklu, įrenginių tvarkykle, atminties tvarkymu ir kt.
Įdiegiamas	Nėra	Morfologinė problema	Yra

Activation/Excitation	Nėra	Terminologinė problema	Activation/Excitation
-----------------------	------	------------------------	-----------------------

Lentelės duomenys rodo, jog daugiausiai neaiškumų buvo susiję su morfologinėmis, terminologinėmis ir tekstinėmis problemomis. Prie tekstinės problemos studentai paliko komentarą (*Sunkiai suprantama sakinio reikšmė originale*), o sakinys galutiniame vertime liko nepakeistas. Tai parodo, jog vertimo bendradarbiaujant būdas kilusio neaiškumo, problemos nepadėjo išspręsti. Akivaizdu, jog tai galėjo nutikti dėl kelių priežasčių: laiko, žinių ar išteklių stokos, vertėjų nesusikalbėjimo. Šios grupės atveju matome, jog vertimo bendradarbiaujant būdas neužtikrina sklandaus vertimo proceso ir to, kad galutinio vertimo rezultato kokybė išsaugų kiekvieną kartą jį naudojant savo profesinėje veikloje. Galutiniame vertime studentai taip pat pakeitė žodžius „didžiulis, didžiuliais“ į „didelis, „dideliais“. VLKK (2021) teigia, jog žodis „didžiulis“ turėtų būti vartojamas tinkamame kontekste, kai apibūdinamas objektas yra „globalus, milžiniškas“. Šiuo atveju, vertimo bendradarbiaujant būdas padėjo studentams išvengti netikslumo galutiniame vertimo variante.

Deja, vertimas bendradarbiaujant taip pat nepadėjo studentams apsispręsti tarp dviejų terminų – „activation“ ir „excitation“; galutiniame vertime buvo palikti abu variantai. Jei tai būtų vertimas, kurį reiktų pateikti klientui, jis nebūtų patenkintas, jog vertėjas nesugebėjo išrinkti, kuris terminas pagal kontekstą yra tinkamesnis. Kadangi, vertėjai nepaliko komentaro, kodėl būtent nebuvo priimtas atrinktas sprendimas, galima spėti, jog studentų nuomonės išsiskyrė, o vieningam sprendimui priimti pritrūko laiko. Tačiau, teikiant galutinį vertimo variantą, būtina palikti tik vieną terminą ir neparodyti, jog atliekant darbą kilo kažkokių abejonių, kurios nebuvo išspręstos.

Ketvirta grupė, naudodami vertimą bendradarbiaujant vertimo procese, išskyrė šešias problemas. Jos pateikiamos 6 lentelėje.

6 lentelė. Ketvirtos grupės rezultatai

KETVIRTA GRUPĖ			
Pavyzdys	Grupės narių komentarai	Problemos kategorija	Priimtas sprendimas
Operacinių sistemų	„Papildėme, kad vėliau naudojant sutrumpinimą būtų aiškiau“	Leksinė problema	Operacinių sistemų (OS)
Šie didžiuliai branduoliai suteikia viską, ko gali prireikti OS funkcionalumui,	„Pakeitėme sakinio struktūrą, kad skambėtų natūraliau“	Sintaksinė problema	Šie didžiuliai branduoliai suteikia viską, ko gali prireikti OS funkcionalumui,
planavimą, failų išdėstymo sistemą, darbą tinkle, tvarkykles, atminties tvarkymą ir kitas funkcijas.	„Pakeitėme į galininko linksnį, sąvokos pagal likit kompiuterijos terminų žodyną“	Morfologinė problema	planavimą, failų išdėstymo sistemą, darbą tinkle, tvarkykles, atminties tvarkymą ir kitas funkcijas.
That consists of	„Kad būtų trumpiau, pakeitėme iš that consists of“	Tekstinė problema	Consisting
Converter/transducer	„Radome abu variantus“	Leksinė problema	Converter/transducer
Activate	„Pakeitėme iš activate į tikslesnį žodį“	Terminologinė problema	Implement

Lentelės duomenys rodo, jog ši grupė susidūrė su įvairiomis problemomis, ir prie kiekvienos paliko bent trumpą komentarą, kas pasikeitė galutiniame vertimo variante. Pirmas pavyzdys parodo, jog vertėjai nusprendė tolimesniame tekste vietoj „operacinių sistemų“ vartoti sutrumpinimą „OS“. Jis buvo sudarytas teisingai, nes R. Vaskelaitė (2011) teigia, kad „pagal norminamuosiuose ir kalbos praktikos darbuose pateikiamose santrumpų sudarymo principuose, sutrumpinimai gali būti sudaromi iš žodžių (ar jų dėmenų) pirmųjų raidžių“. Šiuo atveju, vertimas bendradarbiaujant galutiniam rezultatui atnešė naudos, nes, norint tolimesniame tekste vartoti termino sutrumpinimą, jis taip pat pirmiausia turi būti paaiškintas. Grupės nariai paminėjo, jog kartu nusprendė pakeisti sakinio struktūrą tam, kad jis skambėtų natūraliau, kitur pakeitė linksnį į galininką, arba atsisakė papildomų nereikalingų žodžių ir „that consists of“ pavertė „consisting“. Studentai taip pat nurodė, jog terminų bendradarbiaudami ieškojo „Enciklopediniame kompiuterijos žodyne“, o tai vertimo procese yra itin svarbu, ir turi didelę įtaką galutiniam rezultatui. Verčiant techninio žanro tekstus svarbu terminus tikrinti prieinamuose ištekliuose, nes jie negali būti tiesiog sugalvoti vertėjo ir turi atitikti Lietuvos Respublikos standartą „Terminologijos darbas. Principai ir metodai“ (2010).

Ši grupė taip pat susidūrė su problema, jog rado du skirtingus terminus („converter“ ir „transducer“), kurie galėjo būti vartojami, ir net bendradarbiaudami galutiniame vertime paliko abu variantus. Kaip jau minėta anksčiau, klientui teikiant galutinį vertimą, tokių sprendimų likti negali. Svarbu pasinaudoti visais įmanomais ištekliais ir nuspręsti, kuris terminas pagal teksto žanrą ir kontekstą tinka geriausiai. Jei galutinio sprendimo nepavyksta priimti bendradarbiaujant su kolegomis, galima susisiekti su užsakovu ir kelis tinkamus terminų variantus aptarti su juo, nes verčiant individualiai ar bendradarbiaujant su kitais vertėjais visada svarbu prisiminti, jog galutinis rezultatas yra svarbiausias.

Penktos grupės nariai pažymėjo šešis neaiškumus. Jie pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė. Penktos grupės rezultatai

PENKTA GRUPĖ			
Pavyzdys	Grupės narių komentarai	Problemos kategorija	Priimtas sprendimas
Iki šiol dauguma operacinių sistemų buvo įdiegtas didelis monolitinis branduolys	Nėra	Morfologinė problema	Iki šiol dauguma operacinių sistemų turėjo didelį monolitinį branduolį.
Įprastai monolitinis branduolys yra įgyvendinamas kaip vienas procesas, kuriame kartu su visais likusiais elementais naudojami toje pačioje adresų erdvėje.	Nėra	Sintaksinė problema	Įprastai monolitinis branduolys veikia kaip vienas procesas, kuriame visi elementai dalijasi ta pačia adresų erdve.
Tinkle	„Buvo siūloma tinklaveikoje“	Leksinė problema	Tinkle
Funkcionalumu yra pateikiama	„Buvo siūloma „funkcijų vykdymas“	Leksinė problema	Funkcionalumu yra pateikiama
its excitation generator with control unit which might be used to implement miscellaneous ultrasound programs	Nėra	Sintaksinė problema	its excitation generator with control unit which can be used to implement miscellaneous ultrasound programs
In the patent is provided	Nėra	Sintaksinė problema	Patent contains

Prie pavyzdžių „tinkle“ ir „funkcionalumu yra pateikiama“ studentai paliko komentarus, jog grupėje buvo siūlomi kiti vertimo variantai („tinklaveika“ ir „funkcijų vykdymas“), tačiau galutiniame rezultate jie pavartoti nebuvo. Kaip jau minėta anksčiau, šie komentarai parodo, jog studentų grupėje vyko diskusija ir bendradarbiavimas, nariai turėjo skirtingas nuomones ir sprendimus, tačiau buvo rastas kompromisas ir paliktas tas variantas, kuris geriausiai tiko galutiniame rezultate ir užtikrino aukščiausią teksto kokybę. Tai puikus pavyzdys, jog vertimas bendradarbiaujant grupėje buvo naudojamas tikslingai ir naudingai, ir buvo atsižvelgiama ne į savo asmeninius interesus ir norą būti teisiu, o į profesinę reputaciją ir finalinį vertimą.

Šeštos grupės nariai įvardijo keturias problemas, kurios kilo vertimo proceso metu. Jos pateikiamos 8 lentelėje.

8 lentelė. Šeštos grupės rezultatai

ŠEŠTA GRUPĖ			
Pavyzdys	Grupės narių komentarai	Problemos kategorija	Priimtas sprendimas
Tinklaveika	„Pakeitėme terminą“	Terminologinė problema	Darbas tinkle
Šiuose dideliuose branduoliuose atliekama dauguma operacinių sistemų funkcijų tokių kaip planavimas, duomenų sistema, darbas tinkle, įtaisų tvarkyklės, atminties valdymas ir kt.	„Pakeitėme sakinio struktūrą, padarėm vardinimą“	Sintaksinė problema	Šiuose dideliuose branduoliuose atliekama dauguma operacinių sistemų funkcijų: planavimas, duomenų sistema, darbas tinkle, įtaisų tvarkyklės, atminties valdymas ir kt.
A control unit	„Pakeitėme terminą“	Terminologinė problema	A command unit
Aroused	„Pakeitėme terminą“	Terminologinė problema	Excited

Ši grupė daugiausia susidūrė su problemomis, susijusiomis su terminais. Trijuose iš keturių pateiktų pavyzdžių studentai, bendradarbiaudami, nusprendė pakeisti terminus („tinklaveika“ → „darbas tinkle“; „a control unit“ → „a command unit“; „aroused“ → „excited“). Studentai taip pat nusprendė pakeisti sakinio „Šiuose dideliuose branduoliuose atliekama dauguma operacinių sistemų funkcijų tokių kaip planavimas, duomenų sistema, darbas tinkle, įtaisų tvarkyklės, atminties valdymas ir kt.“ struktūrą, atsisakyti žodžių „tokių kaip“ ir juos pakeisti dvitaškiu.

Septintos grupės nariai susidūrė tik su trimis problemomis. Jos pateikiamos 9 lentelėje.

9 lentelė. Septintos grupės rezultatai

SEPTINTA GRUPĖ			
Pavyzdys	Grupės narių komentarai	Problemos kategorija	Priimtas sprendimas
Dauguma operacinių sistemų iki šiol turėjo didelį monolitinį branduolį	Nėra	Morfologinė problema	Dar visai neseniai daugelyje operacinių sistemų egzistavo didelis monolitinis branduolys.
Ultrasound programs	Nėra	Terminologinė problema	Ultrasonic programs

Converter	Nėra	Terminologinė problema	Transducer
-----------	------	------------------------	------------

Deja, šios grupės nariai kilusių vertimo problemų nepakomentavo, todėl nėra aišku, kodėl buvo priimtas vienas ar kitas sprendimas, tačiau, jie susidūrė su dviem terminologinėmis ir viena morfologine problema. Priimti sprendimai rodo, jog galutinis rezultatas po vertimo bendradarbiaujant kito, o tai indikuoja, jog grupėje vyko diskusijos ir studentai sprendė, kuris variantas geriausiai tinka galutiniame rezultate.

Šios grupės studentai, kaip ir pirmos bei ketvirtos grupių studentai, turėjo abejonių dėl terminų „converter“ ir transducer. Tačiau, nors ketvirta grupė nerado sprendimo ir tekste paliko abu terminus, septinta grupė, kaip ir pirmą, nusprendė vartoti terminą „transducer“.

Studentai taip pat pakeitė termino „ultrasound“ formą į „ultrasonic“, o tai užtikrino geresnį rezultatą. „Britannica“ enciklopedija (2021) skelbia, jog terminas „ultrasound“ yra garso bangos, kurių dažniai yra didesni nei viršutinė girdimoji žmogaus klausos riba, o terminas „ultrasonic“ yra vartojamas, kai norima apibūdinti prietaisus ar programas, kurios yra naudojamos objektams aptikti ir atstumams matuoti. Pagal teksto žanrą ir kontekstą, labiau tiko terminas „ultrasonic“, todėl, šioje situacijoje akivaizdu, kad vertimas bendradarbiaujant galutiniam rezultatui atnešė naudos.

Aštuntos grupės nariai išskyrė keturias problemines vietas. Jų pavyzdžiai pateikiami 10 lentelėje.

10 lentelė. Aštuntos grupės rezultatai

AŠTUNTA GRUPĖ			
Pavyzdys	Grupės narių komentarai	Problemos kategorija	Priimtas sprendimas
Didžioji dalis, kas laikoma operacinių sistemų funkcijomis yra pateikta šiuose dideliuose branduoliuose, planavimo procesuose, failų sistemose, ryšių tinkluose, įrenginių tvarkyklėse, atminties valdyme ir kt	Nėra	Sintaksinė problema	Šiuose dideliuose branduoliuose yra sukuriamos tokios funkcijos kaip planavimas, failų išdėstymo sistema, jungimas į tinklus, įtaiso tvarkyklė, atmintinės valdymas ir dar daugiau.
The portable ultrasonical system is presented in the patent which consists of a ultrasonical transducer, its generator of induction with control unit, which can be used for implementation of various ultrasonical programs.	Nėra	Tekstinė problema	The portable ultrasonical system is presented in the patent. It consists of a ultrasonical transducer, its generator of induction with control unit, which can be used for implementation of various ultrasonical programs.
Įrenginių tvarkyklėse	Nėra	Terminologinė problema	Įtaiso tvarkyklėse
Planavimo procesuose	Nėra	Terminologinė problema	Planavimas

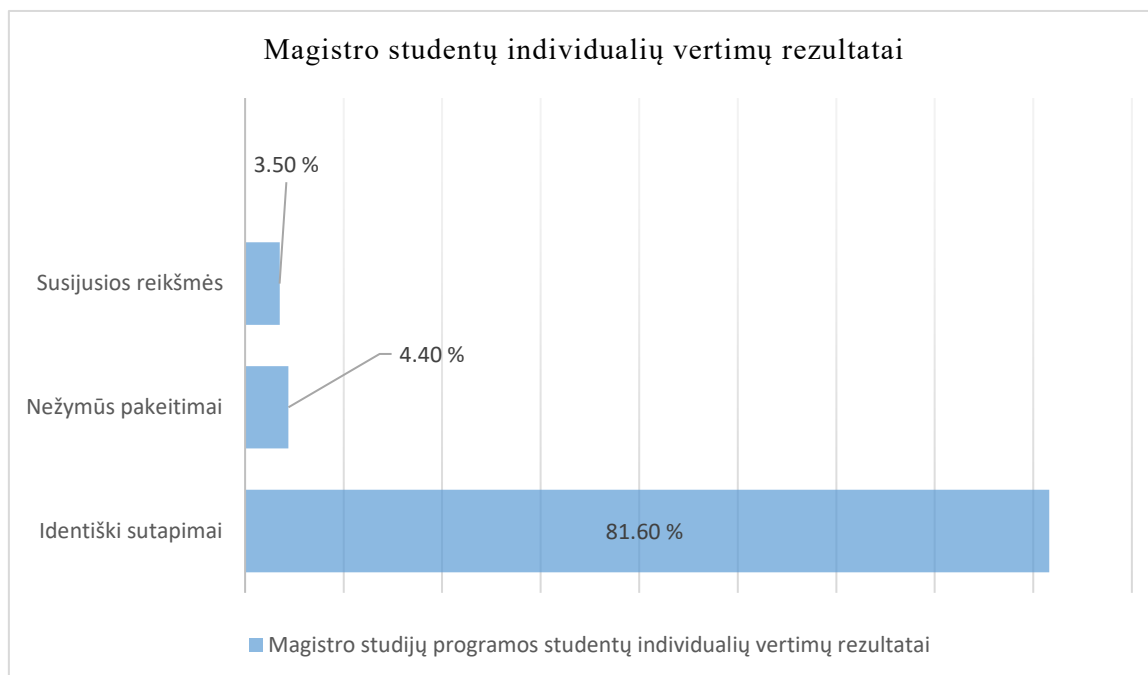
Aštunta grupė taip pat nepateikė jokių papildomų komentarų dėl neaiškumų, su kuriais susidūrė versdami abu tekstus, tačiau pažymėjo keturias problemines vietas, iš kurių dvi buvo susijusios su terminologija, o kitos dvi – su tekstu ir sintakse. Pirmame pavyzdyje matome, jog studentai nusprendė pakeisti sakinio struktūrą ir pakeisti „Didžioji dalis, kas laikoma operacinių sistemų funkcijomis yra pateikta šiuose dideliuose branduoliuose“ į „Šiuose dideliuose branduoliuose yra sukuriamos tokios

funkcijos kaip“, o tai pagerino sakinio stilių, mintis ir kontekstas tapo aiškesni. Studentai bendradarbiaudami taip pat nusprendė pakeisti kai kuriuos terminus („įrenginių tvarkyklėse“ → „įtaiso tvarkyklėse“; „planavimo procesuose“ → „planavimas“).

Apibendrinant galima teigti, jog vertimas bendradarbiaujant grupių pateiktiems galutiniams vertimams turėjo teigiamą įtaką. Lentelėse pateikti pavyzdžiai parodė, jog bendradarbiavimo metu vertimo procesas vyko sklandžiai, studentai vedė diskusijas, siūlė savo vertimo variantus. Nors kai kuriais atvejais vertimas bendradarbiaujant problemų neišsprendė, ir galutiniuose variantuose buvo palikti keli galimi terminai, ar iki galo nebuvo suprasti verčiami sakiniai, tačiau, net 35 atvejuose, studentai bendradarbiaudami išsiaiškino problemą, rado jai sprendimą ir taip pateikė geriausią galutinį rezultatą.

2.3.2. Magistro studijų programos studentų individualių ir grupinių vertimų analizė

Šiame tyrime taip pat dalyvavo 8 technikos kalbos vertimo ir lokalizacijos magistro studijų programos studentai, kurie vertė lygiai tuos pačius tekstus individualiai ir bendradarbiaujant grupėse po keturis asmenis. Magistrų individualių vertimų susijusių reikšmių, nežymių pakeitimų ir identiškų sutapimų rezultatai yra pateikiami 9 pav.



8 pav. Magistro studentų individualių vertimų rezultatai

Matome, jog bakalaurantų ir magistrantų rezultatai yra beveik vienodi; visuose vertimuose daugiausiai pasitaikė identiškų sutapimų, kurie techniniuose tekstuose visai nestebina, o parodo, jog tekstai buvo verčiami atidžiai, terminai tikslinami ir taikomi prie teksto žanro bei konteksto.

Kadangi magistrantų buvo žymiai mažiau nei bakalaurantų (tik aštuoni), problemų, su kuriomis jie susidūrė versdami tuos pačius tekstus spektras irgi buvo siauresnis. Taip pat, tam įtakos galėjo turėti ir magistrantų patirtis, didesnis žinių ir praktinių įgūdžių kiekis. Dviem magistrantų grupėms iš viso kilo penkios problemos, tačiau iš tik trijų, morfologijos, ortografijos ir terminologijos, kategorijų.

Pirma grupė versdama susidūrė su dviem problemomis. Jų pavyzdžiai matomi 11 lentelėje.

11 lentelė. Pirmos grupės rezultatai

PIRMA GRUPĖ			
Pavyzdys	Grupės narių komentarai	Problemos kategorija	Priimtas sprendimas
Iki šiol daugumos operacinių sistemų funkcionalumą užtikrino dideli monolitiniai branduoliai.	Nėra	Morfologinė problema	Iki šiol operacinių sistemų funkcionalumą užtikrino dideli monolitiniai branduoliai.
Nr.	Nėra	Ortografinė problema	No.

Nors grupės nariai nepaliko komentarų, kaip problemas išsprendė, pagal priimtus sprendimus matome, jog galutinis rezultatas pagerėjo. Pirmas pavyzdys parodė, jog studentai nusprendė atsisakyti žodžio „daugumos“. „Purdue Online Writing Lab“ (2018) skelbia, jog visada reikia atsižvelgti į tai, kas skaitys tekstą ir atsisakyti nereikalingų žodžių, kurie tik paaiškina, kas ir taip yra akivaizdu. Taip pat svarbu paminėti, jog anglišką žodį „number“ yra trumpinamas ne „Nr.“, o „No“. Bendradarbiaudami studentai šią ortografinę klaidą pastebėjo, o tai parodo sklandų vertimo procesą, ištaisė ir taip pagerino galutinį vertimo rezultatą, nes techniniame tekste yra svarbi kiekviena smulkmena ir detalė.

Antra magistro studijų programos studentų grupė bendradarbiavimo pavyzdžių nepateikė, todėl jie buvo atrinkti savarankiškai. Rezultatai pateikiami 12 lentelėje.

12 lentelė. Antros grupės rezultatai

ANTRA GRUPĖ			
Pavyzdys	Grupės narių komentarai	Problemos kategorija	Priimtas sprendimas
Iki šiol didžiąją dalį operacinių sistemų turėjo didelį monolitinių branduolį.	Nėra	Morfologinė problema	Nėra
Adreso erdvėje	Nėra	Terminologinė problema	Nėra
Though	Nėra	Ortografinė problema	Nėra

Matome, jog šios grupės atveju, vertimas bendradarbiaujant problemų išspręsti ir klaidų išvengti nepadėjo. Pirmas pavyzdys parodo, jog studentams kilo morfologinė problema – sakinyje nebuvo suderinti linksniai, ir ši klaida buvo palikta galutiniame variante. Grupės nariai turėjo tai pastebėti ir ištaisyti (→ *Iki šiol didžioji dalis operacinių sistemų turėjo didelį monolitinių branduolį*); deja, šis netikslumas liko ir gadino bendrą vertimo rezultatą. Šios grupės galutiniuose vertimuose tai pat buvo pastebėtos ir dvi kitos klaidos, kurios tekstuose buvo paliktos po vertimo bendradarbiaujant panaudojimo savo profesinėje veikloje. Studentai terminą „address space“ vertė kaip „adreso erdvė“, tačiau Lietuvos Respublikos terminų bankas (2021) skelbia, jog šis terminas turėtų verčiamas kaip „adresų erdvė“. Nors vietoj daugiskaitos panaudota vienaskaita, ir tai gali neatrodyti kaip rimta klaida, tikslumas techniniuose tekstuose yra itin svarbus, ir kiekvienas terminas turėtų būti tikrinamas bei atitikti jiems keliamus reikalavimus. Taip pat versdami studentai nepastebėjo, jog galutiniame variante liko spausdinimo klaida (*though* → *through*), o tai parodo, jog detalėms ir kokybei nebuvo skiriamas itin didelis dėmesys.

Taigi, šių grupių atveju matome, jog vertimas bendradarbiaujant nebuvo itin veiksmingas. Visų pirma, studentai nepaliko jokių komentarų apie savo komandinį darbą, todėl yra sunku nustatyti, ar vertimo procesas vyko sklandžiai. Tačiau, antros grupės galutiniame vertime pastebėtos klaidos parodo, jog vertimas bendradarbiaujant ne visada užtikrina geresnį vertimo rezultatą. Tekste buvo palikta terminologinė, morfologinė bei ortografinė klaidos, kurios gadino vertimo kokybę ir atskleidė, jog šis būdas nėra tinkamas naudoti kiekvieno vertėjo profesinėje veikloje. Taip pat svarbu paminėti, kad kai kurie vertėjai labiau vertiną individualų darbą, asmeninę atsakymų į kylančius klausimus paiešką (tai studentai paminėjo ir atsakydami į anketos klausimus), todėl akivaizdu, jog šis būdas kai kuriems studentams vertimo procese galėjo ne padėti, o trukdyti ir pakenkti galutiniam vertimo rezultatui.

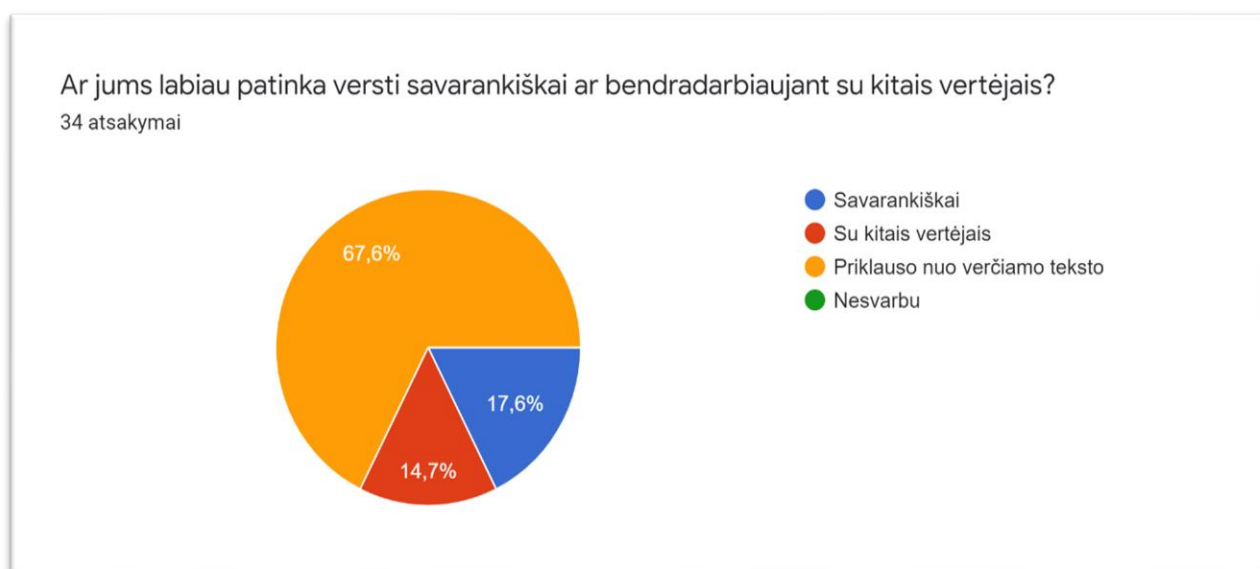
Apžvelgus bakalauro ir magistro studijų programų studentų problemas, sprendimus ir bendradarbiavimo pavyzdžius matome, jog situacijų buvo itin įvairių. Vieni studentai noriai dalijosi savo komentarais, kaip sprendė tam tikrus nesklaidumus, kiti – nepaliko jokių paaiškinimų. Kai kurios grupės bendradarbiaudamos išsprendė visus kilusius neaiškumus, tačiau kitos galutiniame rezultate paliko du galimus terminus, nesuderintus linksnius, spausdinimo klaidų. Palyginus visus pavyzdžius matome, jog verčiant iš lietuvių į anglų kalbą kilo 19 problemų, o verčiant iš anglų į lietuvių kalbą – 24 problemos; rezultatai yra labai panašūs. Tai parodo, jog kryptingumas šiame tyrime dalyvavusiems studentams nedaro itin didelės įtakos, o kilę neaiškumai labiau priklauso nuo verčiamo teksto, jo konteksto, vertėjų patirties srityje, kuriai vertimas priklauso. Anketos atsakymai ir studentų įžvalgos taip pat įrodo, jog studentams kalbų kombinacija nėra itin svarbi; svarbus pats originalo tekstas. Taigi, nors kryptingumas vertimo procese gali turėti teigiamos įtakos, nes dažniausiai vertėjai daugiau patirties turi versdami į savo gimtąją kalbą, savo darbo su juo sieti itin stipriai nereikėtų; techniniuose tekstuose atvirkštinis vertimas taip pat gali duoti gerą galutinį rezultatą.

Kadangi studentai tekstus vertė ne tik individualiai, bet ir kartu, bendradarbiaudami grupėse, gali būti taikomi vertimo bendradarbiaujant protokolai. Pavyzdžiai ir studentų asmeninė nuomonė, išreikšta užpildžius pateiktą anketą, parodo, jog naudojant šiuos protokolus, studentams buvo nesunku išsakyti savo mintims, diskutuoti su kolegomis, ieškoti problemų sprendimo ir gerinti galutinį rezultatą. Taip pat, šių protokolų naudojimas suteikė net 37 bendradarbiavimo pavyzdžius, ir kiekvienas iš jų buvo įdomus, savitas, o studentų komentarai leido įsigilinti į grupės dinamiką. Tyrime dalyvavusių narių nuomonės ir įžvalgos davė šansą geriau suprasti vertimo procesą, kai yra naudojamas vertimas bendradarbiaujant ir jo protokolai, pamatyti, kaip diskutuojant ir kartu ieškant išeities iš sudėtingų situacijų, vertime ir problemų sprendimuose atsiranda prasmė. Tačiau, naudojant vertimo bendradarbiaujant protokolus, taip pat buvo susidurta ir su keliais sunkumais. Visų pirma, tai studentai nesutiko savo bendradarbiavimo parodyti tokiose platformose kaip „Slack“ ar privačios socialinio tinklo „Facebook“ grupės. Tai parodo, jog socialinė sąveika nėra visada pageidaujama, ir vertėjai mieliau dirba individualiai arba bendradarbiauja tik su jau pažįstamais žmonėmis uždaroje susirašinėjimuose. Kelių grupių nariai taip pat nepaliko jokių komentarų dėl tam tikrų priimtų sprendimų, todėl buvo nelengva suprasti, kodėl tam tikri pakeitimai buvo atlikti. Taip pat svarbu paminėti, jog ne visiems vertimo bendradarbiaujant naudojimas profesinėje veikloje buvo priimtinas; keli studentai pabrėžė, jog mieliau dirba vieni, retai ieško pagalbos iš kitų asmenų. Tai yra normalu; profesionalioje vertimo praktikoje dažniausiai prie vieno teksto vertimo nedirba keli vertėjai, darbo krūvis yra paskirstomas atitinkamiems terminologams, redaktoriams, projektų vadovams.

2.4. Anketos atsakymų analizė

Tam, kad būtų galima įvertinti vertėjų profesinę nuomonę ir emocinę savijautą naudojant vertimą bendradarbiaujant, technikos kalbos vertimo studentai užpildė anketą, kurioje atsakė į 20 klausimų ir išreiškė savo asmenines mintis apie šio būdo naudojimą kasdienėje profesinėje veikloje. Apklausoje dalyvavo visi 34 studentai, kurie vertė pateiktus tekstus į lietuvių ir anglų kalbas bei pasiskirstę į grupes naudojo vertimą bendradarbiaujant. Pirmo klausimo „Ar tai buvo pirmas kartas, kai naudojote vertimo bendradarbiaujant būdą?“ atsakymų rezultatai nesiskyrė – 100 % studentų atsakė, jog ne, tai nebuvo pirmas kartas, kada jie savo profesinėje veikloje naudojo vertimą bendradarbiaujant. Tai parodo, jog šis būdas Lietuvoje yra priimtinas ir populiarus, ir studentai supranta bendradarbiavimo svarbą, ir jog jo naudojimas profesinės veiklos kasdienybėje gali atnešti naudos galutiniam vertimo rezultatui.

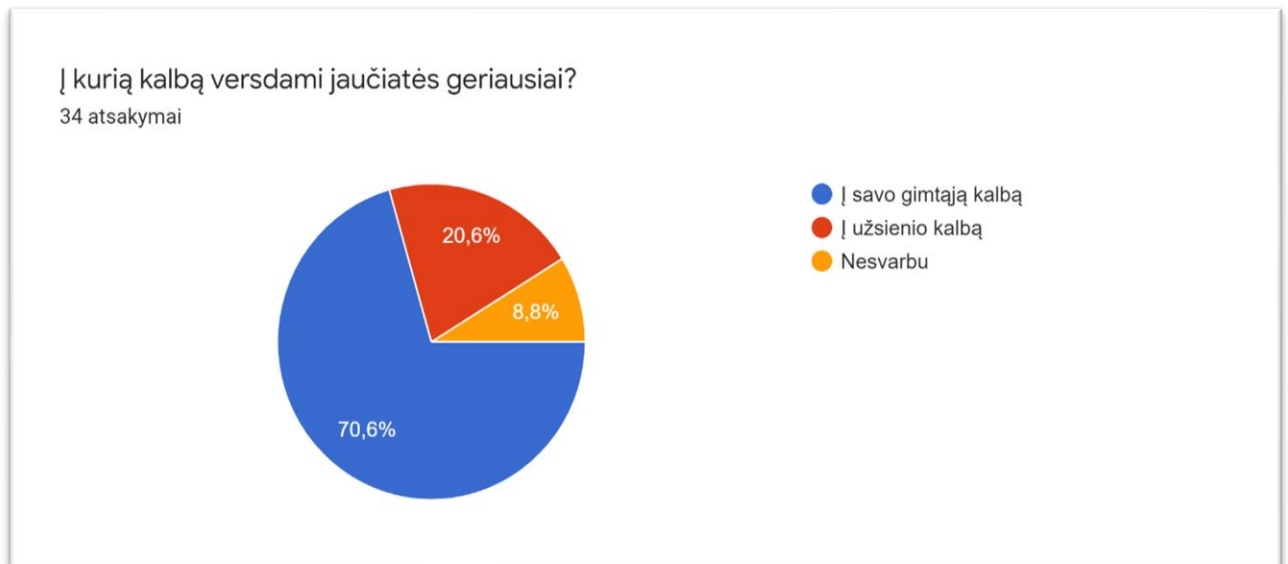
Antras klausimas anketoje buvo „Ar jums labiau patinka versti savarankiškai ar bendradarbiaujant su kitais vertėjais?“, kurio atsakymų rezultatai pateikiami 9 pav.



9 pav. Klausimo „Ar jums labiau patinka versti savarankiškai ar bendradarbiaujant su kitais vertėjais?“ atsakymų rezultatai

Rezultatai parodo, jog daugiausiai studentų, net 67,6 %, pasirinko, jog vertimo būdas priklauso nuo verčiamo teksto, 17,6 % nurodė, jog jiems labiau patinka versti savarankiškai, o likusiems 14,7 % – bendradarbiaujant su kitais vertėjais.

Trečias klausimas apklausoje buvo „Į kurią kalbą versdami jaučiatės geriausiai?“, o ketvirtame klausime studentai buvo pakviesti savo pasirinkimą pakomentuoti plačiau. Trečio klausimo rezultatai pateikiami 10 pav.



10 pav. Klausimo „Į kurią kalbą versdami jaučiatės geriausiai?“ atsakymų rezultatai

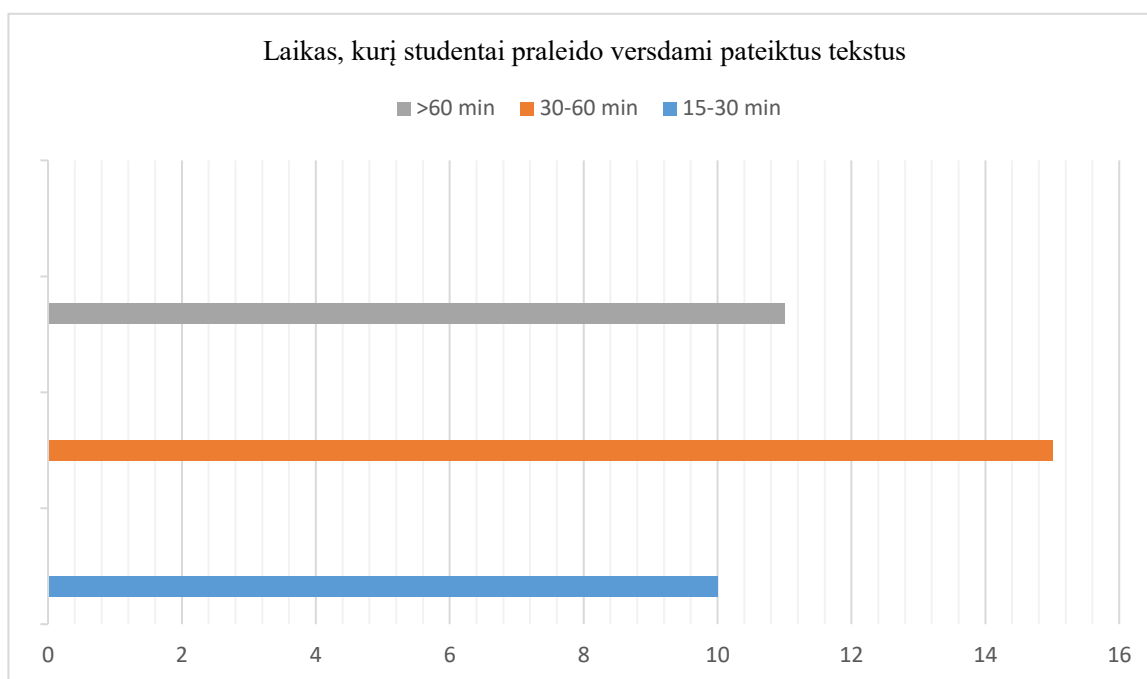
Matome, jog rezultatai taip pat pasiskirstė netolygiai – 70,6 % studentų nurodė, jog geriau jaučiasi versdami į savo gimtąją kalbą, 20,6 % – į užsienio kalbą, o likusiems 8,8 % studentų kalba visiškai nesvarbi. Visgi, dauguma pasirinko vertimą į savo gimtąją kalbą, o tai parodo, jog kryptingumas vertimo procesui ir rezultatui yra gana svarbus. Verčiant į kalbą, kuri nėra gimtoji, gali kilti papildomų kultūrinių, terminologinių, tekstinių problemų. Taip pat, jei vertėjas nesijaučia visiškai užtikrintas savo užsienio kalbos žiniomis, tai gali sukelti papildomą stresą ir nerimą dėl galutinio rezultato.

Studentų komentarai į šį klausimą buvo įvairūs. Vieni teigė, jog versti į gimtąją kalbą yra lengviausia ir patogiausia, nes ją moka geriausiai ir su ja turi daugiau patirties (*Nes gimtąją kalbą moku geriausiai; Lengviau ir laisviau verčiasi verčiant į savo gimtąją kalbą; Turiu daugiau patirties verčiant į gimtąją kalbą, nes per paskaitas dažniausiai duoda versti EN-LT; Versti į gimtąją kalbą, kurią gerai mokame yra lengviau*). Kiti studentai nurodė, jog lietuvių kalbos aktualijos ir subtilybės jiems yra labiau pažįstamos nei užsienio kalbos (*Gimtosios kalbos taisyklės, įvairūs niuansai yra daug geriau žinomi. Jei kas nors pasimiršta ar reikia ieškoti informacijos, daug lengviau tai padaryti gimtąja kalba*), kiti įvardija, jog geriau išmno lietuvių kalbos taisykles ir ji kelia mažiau problemų (*Geriausiai sekasi versti į savo gimtąją kalbą, t. y. lietuvių, nes praverčia turimos morfologijos, sintaksės žinios, nesudėtinga stilistiškai tvarkyti tekstą; Verčiant į gimtąją kalbą iškyla mažiau problemų*). Tai pat studentai nurodė, jog lietuviškų sakinių struktūra ir terminai yra lengvesni, versdami tesktą jį gali perteikti natūraliau ir kūrybiškiau (*Versti į gimtąją kalbą yra lengviau, kadangi lengviau sudėlioti sakinio struktūrą, versti tam tikrus terminus; Kadangi galiu lengviau ir natūraliau išreikšti verčiamo teksto mintį lietuviškai kalbančiai auditorijai*).

Studentai, kurie pasirinko, jog jiems versti lengviau į užsienio kalbą, taip pat nurodė įvairias priežastis. Vieni mano, jog užsienio (šiuo atveju, anglų) kalba, turi daugiau posakių, jos sakinių struktūra ir gramatika yra žymiai lengvesnė nei lietuvių kalbos, ir ji suteikia daugiau laisvės (*Anglų kalba yra lankstesnė ir turinti daugiau įvairių išsireiškimų; Man yra lengviau išversti tekstą iš lietuvių kalbos į anglų dėl gramatikos ir sakinių struktūros; Paprasčiau versti į užsienio kalbą (anglų k.), nes ji laisvesnė*), kiti įvardija jog anglų kalboje yra daugiau sinonimų, lengviau sugalvoti žodžius,

tinkančius teksto žanrui ir kontekstui (*Versti į anglų kalbą yra šiek tiek lengviau, nes šioje kalboje yra daug įvairių sinonimų ir žodžių, kurie lengviau šauna į galvą*). Grupės nariai, kurie pasirinko, jog jiems nesvarbu į kokią kalbą verčiama arba, jog tai priklauso nuo teksto, su kuriuo dirbama nurodė, jog kartais tekstai, kurie verčiami į užsienio kalbą gali būti šiek tiek suprantamesni ir paprastesni, daug kas taip pat priklauso nuo pačio teksto ir jo srities (*Labai daug kas priklauso nuo teksto tipo, jeigu tekstas yra techninis, dažniausiai verčiu naudodamasi vertyklėmis, versti patogiau į lietuvių kalbą, nes kiek lengviau surasti terminus, jeigu tekstas grožinio tipo ar kasdieninės kalbos, kiek lengviau man yra versti į anglų kalbą*), arba įvardijo, jog tarp vertimo į lietuvių ir anglų kalbas nėra didelio skirtumo (*Nors lengviausia versti į lietuvių kalbą, versti į anglų kalbą taip pat nėra sunku*).

Penktame klausime studentai buvo paprašyti įvardyti kiek laiko užtruko versdami pateiktus tekstus į lietuvių ir anglų kalbas, ir atsakymai buvo itin įvairūs. Jų atsakymų rezultatai pateikiami 11 pav.



11 pav. Laikas, kurį studentai praleido versdami pateiktus tekstus

11 pav. parodo, jog daugiausiai studentų prie pateiktų tekstų praleido 30-60 minučių, o mažiausia vertėjų, dalyvavusių tyrime, dalis užtruko ilgiau nei valandą.

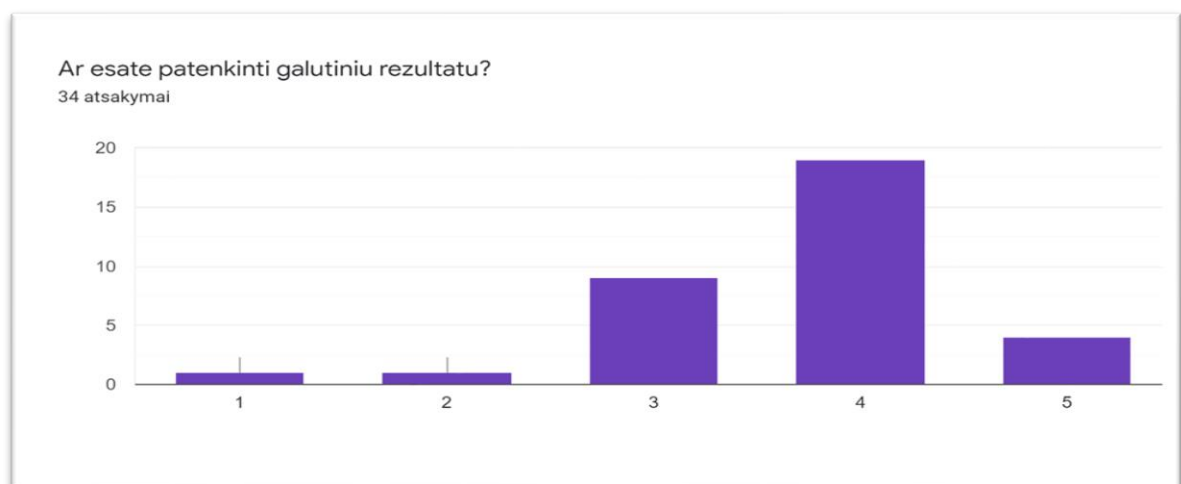
Šešto klausimo „Ar ši užduotis (pateiktas tekstas, bendradarbiavimas) buvo sudėtinga?“ atsakymų rezultatai pateikiami 12 pav.



12 pav. Klausimo „Ar ši užduotis (pateiktas tekstas, bendradarbiavimas) buvo sudėtinga?“ atsakymų rezultatai

Tyrime dalyvavę nariai turėjo užduoties sudėtingumą įvertinti nuo 1 (itin lengva) iki 5 (itin sudėtinga). Matome, jog daugiausiai studentų (20) užduoties sudėtingumą įvertino 3, o mažiausiai, po vieną studentą, skalėje pasirinko 1.

Septintas klausimas buvo „Ar esate patenkinti galutiniu rezultatu?“. Gauti atsakymai pavaizduoti 13



13 pav. Klausimo „Ar esate patenkinti galutiniu rezultatu?“ atsakymų rezultatai
pav.

Šiame klausime studentai taip pat savo nuomonę turėjo pateikti skalėje nuo 1 (labai nepatenkinti) iki 5 (labai patenkinti). Matome, jog daugiausiai studentų (19) skalėje pasirinko 4, kas parodo, jog didžioji dalis tyrime dalyvavusių vertėjų buvo patenkinti galutiniu rezultatu, kurį pateikė po vertimo bendradarbiaujant. Akivaizdu, jog vertėjai nemano, jog šis būdas turi neigiamo poveikio jų vertimo procesui ir rezultatas; atvirkščiai, panašu, jog vertimas bendradarbiaujant jį pagerino.

Aštuntame klausime studentai buvo paprašyti įvardyti, ar jiems patiko naudoti vertimą bendradarbiaujant savo profesinėje veikloje, o devintame klausime tyrime dalyvavę nariai savo pasirinkimą paaiškino plačiau. Daugumai, net 91 % tyrime dalyvavusių studentų, profesinėje veikloje naudoti vertimą bendradarbiaujant patiko. Dauguma apklausą atlikusių vertėjų įvardijo, jog vertimas bendradarbiaujant profesinėje veikloje yra „smagu“. Studentai nurodė jog, buvo smagu:

- „išgirsti kolegų pastebėjimus“;
- „pamatyti kitokį išverstą teksto variantą, palyginti ir galbūt atrasti geriau tinkamų žodžių, terminų“;
- „jog galima išgryninti tekstą ir pateikti geriausią variantą kartu bendradarbiaujant“;
- „turėti su kuo pasitarti kilus klausimams dėl teksto“;
- „turint vietų, dėl kurių abejoji, pasitikslinti ar ir kiti mano kaip ir aš ir išgirsti geresnių vertimo variantų ar kokiais šaltiniais naudojosi kiti“;
- „aptarti rezultatus su bendraminčiais“.

Kiti studentai įvardijo, jog naudinga išgirsti kitų vertėjų nuomonę ir argumentus, kodėl buvo priimtas vienas ar kitas sprendimas, ir tai padės su panašiomis problemomis ateityje susitvarkyti greičiau (*Naudinga išgirsti kitų vertėjų nuomones, tam tikrus pasirinkimus, ir tai pravers tolimesnėje veikloje; Galima greičiau išsiaiškinti iškilusią problemą*). Kiti studentai pastebėjo, jog vertimas bendradarbiaujant padėjo pastebėti klaidas savo individualiuose vertimuose, kurios anksčiau nebuvo akivaizdžios, nes kolegų pastabos, komentarai, pastebėjimai padėjo į savo variantą pažvelgti iš kitos perspektyvos. Taip pat studentai mano, jog grupinis darbas prisideda prie geresnio vertimo rezultato ir padeda pateikti itin kokybišką galutinį vertimą (*Vertimas bendradarbiaujant su kitais užtikrina, kad tekstas būtų kokybiškai išverstas. Grupinis darbas sumažina galimybę palikti klaidų, netikslumų, netinkamai perteikti mintį; Verčiant bendradarbiavimo būdu buvo galima aptarti su kitais neaiškias vietas, terminus, sugalvoti geresnius variantus ir taip pagerinant teksto kokybę*). Matome, jog didžioji dalis studentų 92,3 % vertina vertimą bendradarbiaujant profesinėje veikloje ir įžvelgia daug privalumų ne tik pačiam vertimo procesui, bet ir galutiniam rezultatui.

Tačiau du studentai dalyvavę tyrime nurodė, jog vertimas bendradarbiaujant profesinėje veikloje jiems nepatinka. Vienas iš jų nurodė, jog vertina individualų darbą (*Man labiau patinka versti savarankiškai*), o kitas įžvelgė, jog taip dirbti sunkiau, ypač jei vertėjai, su kuriais yra bendradarbiaujama, neturi pakankamai informacijos apie tekstą, jo žanrą ar kontekstą (*Taip dirbti yra sunkiau, jei bendradarbiaujantys vertėjai neturi žinių apie verčiamą tekstą*). Svarbu nepamiršti, jog vertėjo profesija vis dar daug kur yra įvardijama kaip individualistinė, nereikalaujanti komandinio darbo ar net tiesioginio kontakto su žmonėmis, todėl ne visi vertėjai vertins vertimą bendradarbiaujant ir geriau su problemomis tvarkysis asmeniškai, pasitelkdami papildomus informacinius išteklius.

Dešimtas klausimas buvo „Kaip apibūdintumėte bendravimą komandoje atliekant vertimo užduotį?“, o vienuoliktas – „Kiek jaučiatės prisidėję prie galutinio vertimo varianto?“. Šiuose klausimuose studentai buvo paprašyti savo nuomonę įvertinti skalėje nuo 1 (Itin nemalonus / Visiškai neprisidėjęs) iki 5 (Itin malonus / Itin prisidėjęs). 50 % tyrime dalyvavusių narių bendravimą komandoje įvertino 4, o 46,9 % studentų savo prisidėjimą prie galutinio vertimo varianto – 4.

Dvyliktame klausime studentai buvo paprašyti nurodyti, ar kiti jų komandos nariai atliko savo darbą. Visi studentai dalyvavę tyrime pasirinko atsakymą „Taip“, tačiau vienas taip pat nurodė, jog kai kurie grupės nariai prie vertimo bendradarbiaujant prisidėjo mažai. Tai parodo, jog studijų metu, šis vertimo būdas gali turėti ir neigiamų padarinių vertimo procesui bei rezultatams, nes didelė krūvio

dalį gali tekti vienam vertėjui, o pateikus galutinį variantą atsakomybę prisiims tie, kurie prie gero rezultato prisidėjo mažai arba visai neprisidėjo.

Tryliktame klausime studentai galėjo plačiau išreikšti savo nuomonę apie tai, ar jie turėjo glimybę komandoje pasakyti tai, ką nori, ar jautėsi išklaustyti. Keturioliktas klausimas – „Ar kiti komandos nariai klausėsi jūsų įžvalgų?“. Visi tyrime dalyvavę studentai pažymėjo „Taip“, o tai reiškia, jog jų išvalgos komandose buvo išklaustyti ir į jas buvo atsižvelgta vertimo bendradarbiaujant metu, ruošiant galutinį rezultatą. Kiti studentai pildydami apklausą paliko komentarus, jog darbas grupėje vyko itin sklandžiai (*Taip, visa grupė diskutavo kartu ir buvo atsižvelgta į visas pastabas*), o kai kurie įvardijo, jog, nors ir teko vertimo bendradarbiaujant metu užimti lyderio poziciją, nuotaika komandoje buvo pozityvi (*Aš apsiėmiau lyderio pozicijos, tad nebuvo sunku pasisakyti, o ir komandos nariai teigiamai priėmė vienas kito vertimo variantus*).

Penkioliktame klausime studentai buvo paprašyti plačiau pakomentuoti, ar jie buvo patenkinti kolegų priimtais sprendimais, kai jų pasiūlymai buvo atmesti. Visi studentai, išskyrus vieną, pažymėjo, jog priimtais sprendimais buvo patenkinti, kolegoms nenuvylė, buvo randamas kompromisas, o pasiūlyti variantai neretai buvo geresni už pirminį (*Tikrai taip. Visi buvo supratingi ir objektyvūs. Sprendimus priėmėme grindžiant rasta informacija, taisyklėmis, šaltiniais; Taip, mano pasiūlymai priimti, keletu atveju kolegų pasiūlymai buvo geresni, todėl bendra vertimo kokybė, manau pagerėjo*). Šie komentarai parodo, jog ir patys studentai mato vertimo bendradarbiaujant įtaką vertimo procesui ir rezultatas, nes nurodė, jog, pasitarus su kolegomis, galutinis variantas pagerėjo.

Šešioliktas klausimas buvo „Ar naudojate socialinius tinklus („Facebook“, „Twitter“) tam, kad susisiektumėte su kitais vertėjais, kai kyla neaiškumų?“. 53,1 % studentų nurodė, jog, taip, kilus problemoms ir norint pasitarti su kolegomis, jie naudojami tokiais socialiniais tinklais kaip „Facebook“ ir „Twitter“. Kiti taip pat paminėjo, jog vietoj socialinių tinklų jie susisiektų su grupiokais arba naudoja nemokamą susirašinėjimų ir pokalbių programą „Messenger“, kurioje gali susirašinėti su keliais vertėjais vienu metu, o jų diskusijos yra privačios ir matomos tik jiems; kaip ir buvo minėta tyrimo metodologijoje, asmens duomenų apsaugos ir privatumo aspektas yra itin svarbus.

Septynioliktame klausime studentai turėjo įvardyti, ar socialiniame tinkle „Facebook“ naudojami tokie grupės kaip „Lietuvos vertėjai“. Didžioji dauguma tyrime dalyvavusių studentų, 77 %, socialiniame tinkle „Facebook“ yra prisijungę prie tokių vertėjus vienijančių grupių kaip „Lietuvos vertėjai“. Tai parodo, jog vertimas bendradarbiaujant nėra naujas ir nepažįstamas vertimo bakalauro studijų programos studentams, jie ieško būdų, kaip gali geriau pažinti vertimo industriją, papildyti savo žinias, ar net užmegzti naujus profesinius ryšius, kurie bus itin naudingi ateityje.

Aštuonioliktame klausime studentai nurodė, ar tokiose grupėse kaip „Lietuvos vertėjai“ klausia klausimų, ieško kilusių problemų sprendimų, o devynioliktame klausime tyrime dalyvavę nariai plačiau paaiškino savo pasirinkimą.

Atsakymų rezultatai parodo, jog net 71 % studentų socialinio tinklo „Facebook“ grupėse atsakymų neieško, ir pateikė įvairių priežasčių, kodėl. Keli studentai nurodė, jog mažai naudojami šiuo socialiniu tinklu, pagalbos neieško, nėra tokių grupių nariai arba apie jas išvis nežinojo (*"Facebook" naudoju labai mažai, todėl neseku jokių grupių; Retai naudojuosi kitų pagalba*). Kiti studentai nurodė, jog labiau pasitiki internetiniais išteklių, pažįstamų žmonių, dėstytojų pagalba (*Pirmenybę teikiu savo artimiesiems ir pažįstamiems šioje srityje, jeigu kyla neaiškumų verčiant tekstus; Pagrindinių klausimų klausiu dėstytojos arba naudojuosi internetiniais šaltiniais*). Kiti tyrimo dalyviai mano, jog

atsakymų paieška tokiose socialinio tinklo „Facebook“ grupėse užima per daug laiko, nėra efektyvi, labiau yra pasitikima savo asmeninėmis žiniomis ir pajėgomis (*Reikiamą informaciją greičiau randu pats; Kartais dėl vieno ar kelių žodžių nematau reikalo kreiptis į vertėjų grupę; Reikėtų ilgiau laukti atsakymo*). Tačiau, kai kurie studentai įvardijo, jog nors patys asmeniškai kol kas ir nesinaudoja tokiais internetiniais ištekliais kaip įvairios socialinio tinklo „Facebook“ grupės, yra prie jų prisijungę, seka ten atsirandančius įrašus, vertėjų diskusijas (*Nieko neklausiau, nes dar nedirbu vertėja, tik studijuju. Studijų vertimų klausimais konsultuojuosi su dėstytojais. Tačiau įdomu paskaityti, apie ką diskutuojama šiose grupėse; Užduoti klausimų vertėjų grupėse dar neteko, tačiau visada skaitau kitų vertėjų užduotus klausimus, vertimų pasiūlymus ir t. t.*). Akivaizdu, jog toks bendradarbiavimo ar pagalbos ieškojimo būdas nėra skirtas kiekvienam, ir kiti vertėjai geriau jaučiasi konsultuodamiesi su pažįstamais profesionalais ar internetiniais ištekliais, tačiau, studentų nuomonės parodo, jog net ir asmeniškai nesidalinant įrašais socialinio tinklo „Facebook“ grupėse, galima sužinoti daug naujo, pasisemti žinių iš vertėjų, kurie šioje industrijoje dirba daug metų, asmeninės ir profesinės patirties.

Visgi, 29 % studentų atsakė, jog socialinio tinklo „Facebook“ grupėmis naudojasi, kai vertimo procese kyla problemų ar neaiškumų. Kai kurie vertėjai nurodė, jog grupių įrašai buvo naudingi profesinėje veikloje ir padėjo, kai kitur vertimo atitiktims rasti nepavyko (*Seku grupės įrašus, kai kurie buvo naudingi verčiant; Naudojuosi, kai nerandu vertimo atitiktims*). Kiti studentai nurodė, jog ieškojo ir gavo atsakymus, kai kilo neaiškumų dėl terminų, gavo naudingų patarimų, nuorodų į šaltinius, pamokymų, kaip ateityje išvengti panašių klaidų ar situacijų (*Kartais įdomu pasižiūrėti kokie klausimai kyla kitiems vertėjams ir taip galiu pasimokyti ir sužinoti kokių klaidų nedaryti ir pan.; Pasitikslinu terminus, gaunu vertingų patarimų, nuorodų į žodymus, kt.*). Tai parodo, jog profesionalūs vertėjai esantys socialinio tinklo „Facebook“ grupėse yra pasiruošę padėti studentams ir industrijos naujokams, ir jei jie ieškos pagalbos, atsakymų į kylančius klausimus, neaiškumus, visada sulauks atsakymų iš labiau patyrusių kolegų.

Dvidešimtame klausime „Ar manote, kad socialiniai tinklai yra gera vieta vykti vertėjų bendradarbiavimui?“ vertimo studentai buvo paprašyti pasidalinti savo įžvalgomis, mintimis, idėjomis. Visi, kurie atliko šią apklausą mano, jog socialiniai tinklai yra gera vieta vertėjų bendradarbiavimui, ir tam pateikė įvairių argumentų. Vieni studentai bendradarbiavimą socialiniuose tinkluose vertina teigiamai, nes čia galima mokytis, sužinoti naujos informacijos, vesti diskusijas įvairiais klausimais (*Taip, pagalba iš aplinkinių žmonių labai dažnai padeda pasimokyti ir sužinoti naujos informacijos; Manau, jog labai gerai vieta vykti bendradarbiavimui ir diskutuoti. Taip yra išmokstama daugiau*). Kiti vertėjai mano, jog didelis socialinių tinklų privalumas yra greitis, nes jis itin svarbus vertimo industrijoje (*Taip, nes tai paprastas ir lengvas būdas vertėjams bendrauti tarpusavyje, ieškoti pagalbos; Manau, kad taip, kadangi tai yra vienas patogiausių ir greičiausių būdų bendradarbiauti; Manau, kad tikrai taip. Informacija socialiniuose tinkluose keliauja itin greitai, daugybė skirtingų žmonių gali pateikti atsakymus, savo nuomones į įvairius iškilusius klausimus*). Svarbu paminėti, jog studentai taip pat supranta, jog socialiniai tinklai yra puiki vieta pagalbą ir patarimų gauti iš profesionalių, industrijoje daug metų dirbančių vertėjų, kurių patirtis naujokams yra neįkainojama (*Taip, nes galima gauti patarimų iš profesionalių vertėjų; Taip, manau patyrę vertėjai dažnai pataria mažiau patyrusiems*). Tie studentai, kurie kol kas neverčia už universiteto ribų taip pat įvardino, jog mato socialinio tinklo „Facebook“ grupių naudą, bendruomenės svarbą, ir prie jų žada prisijungti ateityje (*Manau, kad tai yra viena iš priemonių*

susiburti vienai bendruomenei, šiais laikais visi naudojami "Facebook" todėl tai puiki vieta bendraminčiams susiburti; Taip, ateityje manau reikės prisijungti prie grupių, kai pradėsiu dirbti).

Apžvelgus 34 vertimo studijų bakalauro ir magistro studijų programų studentų atsakymus į pateiktą klausimą galima spręsti, jog vertimą bendradarbiaujant savo profesinėje veikloje ir jos rezultatams jie mato kaip privalumą. Visi tyrime ir apklausoje dalyvavę studentai jau anksčiau yra naudoję vertimą bendradarbiaujant, o tai parodo, jog šis būdas jiems nėra naujas, o apklausoje išreikštos nuomonės demonstruoja, jog studentams patiko taip dirbti, išgirsti skirtingas kolegų nuomones, pasitemti papildomų žinių, idėjų, kurios, jų nuomone, pagerino galutinį darbo rezultatą. Bendradarbiavimas grupėse taip pat ėjosi sklandžiai, vertėjai jautėsi vieni kitų išklaudyti, o tai yra itin svarbus faktorius, kuris padeda išlaikyti gerą emocinę savijautą profesinės veiklos kasdienybėje. Nors dauguma studentų, kurie dalyvavo šiame tyrime ir apklausoje bent kol kas nesinaudoja tokiomis socialinio tinklo „Facebook“ grupėmis kaip „Lietuvos vertėjai“, jie įžvelgia jų privalumus ir žada prie jų prisijungti ateityje, kai pradės dirbti kaip profesionalūs vertėjai, nes jau dabar pastebi, jog labiau patyrę kolegos yra visada pasirengę padėti. Taigi, matome, jog studentai mano, jog vertimas bendradarbiaujant turi teigiamos įtakos vertimo procesui bei rezultatams, o tuo pačiu ir jų profesinės veiklos kasdienybei: jis kuria bendruomenės jausmą, suartina kolegas, suteikia šansą sužinoti daug naujo, išspręsti kylančias problemas, o ateityje nekartoti tam tikrų klaidų.

Apibendrinant galima teigti, jog vertimas bendradarbiaujant šiame tyrime vertimo procesui ir galutiniam rezultatui turėjo teigiamą įtaką. Apklausos duomenys parodė, jog studentams šis būdas profesinėje veikloje yra priimtinas, jie vertina galimybę išgirsti kitų nuomonę, diskutuoti, kaupti žinias ateičiai, kai pradės profesionalų darbą vertimo industrijoje. Problemų sprendimų pavyzdžiai taip pat parodė, jog daugumoje atvejų grupės nariai pastebėjo net po keletą klaidų, jas aptarė ir pateikė sprendimą, kuris pagerino galutinio vertimo rezultatą.

Išvados

1. Išanalizavus nemažai literatūros, informacinių šaltinių ir atlikus tyrimą, galima daryti išvadą, jog vertimas bendradarbiaujant turi įtakos ir vertimo procesui, ir jo rezultatams. Šiomis dienomis tos pačios profesijos atstovų bendravimo ir bendradarbiavimo svarba yra nepaneigiamą, o vertėjai nėra išimtis. Jie keičiasi vertimo atmintimis, terminologiniais ir kitais svarbiais išteklių, vienas kitam teikia visokeriopą pagalbą nesitikėdami už tai jokio atlygio. Šį vertimo būdą taip pat reklamuoja ir skatina naudoti tokios įmonės ir pasaulinės organizacijos kaip „TED Talks“ ir „Translators Without Borders“, o tai parodo, jog vertimo bendradarbiaujant naudojimas vertimo procese tam, kad pagerėtų rezultatai, yra aktualus. Taip pat svarbu paminėti, kad, nors vertimas bendradarbiaujant gali turėti trūkumų, tokių kaip laiko švaistymas, neteisingos informacijos gavimas ir jos panaudojimas, taip pat kitiems susirūpinimą kelianti jo etinė pusė, jo privalumai, tokie kaip geresnis ir kokybiškesnis vertimo rezultatas, turėtų vertėjus sudominti šį būdą savo profesinėje veikloje išbandyti bent kartą. Literatūros analizė taip pat parodė, jog atliekant tyrimą, galima rinktis iš dviejų dažniausiai naudojamų protokolų, tačiau, akivaizdu, jog dauguma autorių labiau vertina vertimo bendradarbiaujant protokolus, nes naudojant šiuos protokolus gaunamus duomenis yra paprasčiau naudoti ateityje, taip pat jie yra išsamesni, naudingesni ir įdomesni.
2. 2019 m. atlikto tyrimo ir 2021 m. duomenų lyginimas parodė, jog vertimas bendradarbiaujant ir tokios socialinio tinklo „Facebook“ grupės kaip „Lietuvos vertėjai“ vis dar yra populiaros ir naudojamos ieškant sprendimų į vertimo procese kylančias problemas. Taip pat buvo pastebėta, jog 2021 m. atsirado nauja, humoristinių įrašų, kategorija, kuri gali būti siejama su 2020 m. prasidėjusia COVID-19 pandemija. Vertėjai vienas kitam bando padėti ne tik vertimo procese, pagerinti vertimo rezultatą, bet ir išblaškyti rutiną, monotoniją, o tai taip pat gelbsti, kai yra susiduriama su problemomis kasdieniame darbe. Per du metus prie grupės „Lietuvos vertėjai“ prisijungė 300 naujų narių, o tais pačiais vasario-kovo mėnesiais atsirado 112 įrašų, palyginus su 2019 m. 124 įrašais. Didžiausias skirtumas pastebėtas informacinių pranešimų kategorijoje – 2019 m. jų buvo tik 7, o 2021 m. – net 27. Panašu, jog šiam pokyčiui įtakos taip pat turėjo 2020 m. prasidėjusi COVID-19 pandemija, nes vertėjai su kolegomis žymiai dažniau ir daugiau dalijosi kvietimais ir nuorodomis į įvairias konferencijas, mokymus, seminarus, kurie šiuo metu dažniausiai vyksta tik internetu. Duomenų lyginimas parodė, jog vertimas bendradarbiaujant vis dar populiarus ir aktualus, o kolegų pagalba ir pasidalintos patirtys turi teigiamos įtakos vertimo procesui ir rezultatams.
3. Atliktame tyrime, bakalauro ir magistro studijų programų studentai pateiktus tekstus į / iš anglų kalbos vertė ir individualiai, ir bendradarbiaujant. Dirbdami grupėse, nariai iš viso išskyrė 43 su vertimu susijusias problemas, kurios buvo suskirstytos į atitinkamas kategorijas. Daugiausiai problemų vertėjams kėlė terminologija – į šią kategoriją pateko penkiolika studentų pavyzdžių. Apžvelgus visas lenteles, kuriose buvo pateikti studentų bendradarbiavimo pavyzdžiai buvo pastebėta, jog situacijų buvo itin įvairių. Kai kuriose grupėse nariai kiekvieną savo sprendimą pakomentavo, paaiškino, kodėl tam tikras pasiūlymas buvo priimtas, tačiau kiti – nepaliko jokių paaiškinimų, tačiau jų priimti sprendimai įrodė, jog vertimas bendradarbiaujant vis tiek pagerino galutinį vertimo rezultatą. Taip pat buvo nustatyta, jog kryptingumas tyrime dalyvavusių studentų darbe neturėjo didelės įtakos – problemų skaičius verčiant į / iš anglų kalbos buvo panašus. Tačiau, tyrimas taip pat parodė, jog kartais šis būdas neveikia – vertėjai neprieina vieno teisingo atsakymo, problemos lieka neišspręstos, todėl kiekvienam vertėjui svarbu įvertinti vertimo bendradarbiaujant atnešamą naudą ir nustatyti, ar šis būdas yra tinkamiausias jų profesinės veiklos kasdienybėje.

4. Atlikta apklausa parodė, jog visi studentai jau anksčiau yra naudoję vertimą bendradarbiaujant, ir tai jiems nėra nauja sąvoka. Nors vieni vertėjai nurodė, jog bendradarbiavimas, pagalbos ieškojimas socialiniuose tinkluose jų nedomina, ir jie labiau linkę kliautis savo pačių žiniomis arba pagalba iš draugų, pažįstamų vertėjų ar dėstytojų, dauguma studentų mano, jog šis būdas yra itin naudingas: diskusijos su kolegomis situaciją parodo iš kitos perspektyvos, galima sužinoti daug naujos informacijos, kuri bus naudinga ateityje, o socialiniuose tinkluose pasiekiami daugiau patirties turintys kolegos visada yra pasiruošę padėti vertimo industrijos naujokams, pasidalinti savo ilgamete patirtimi, naudingais ištekliais ir patarimais.

Literatūros sąrašas

1. Aikawa, T., Yamamoto, K., & Isahara, H. (2012). The Impact of Crowdsourcing Post-editing with the Collaborative Translation Framework. [žiūrėta 2021-03-23]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/255564820_The_Impact_of_Crowdsourcing_Post-editing_with_the_Collaborative_Translation_Framework
2. Allen, C. (2004). Tracing the Evolution of Social Software. *LifeWithAlacrity* [žiūrėta 2021-02-21]. Prieiga per internetą: http://www.lifewithalacrity.com/2004/10/tracing_the_evo.html
3. Aloudat, A., Al-shamaileh, O., & Michael, K. (2019). Why some people do not use Facebook? *Social Network Analysis and Mining*, 9 [žiūrėta 2021-04-20]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/332946653_Why_some_people_do_not_use_Facebo_k
4. Amici, P. (2020). Humor in the age of COVID-19 lockdown: an explorative qualitative study. *Psychiatria Danubina*, 32, 15–20 [žiūrėta 2021-04-15]. Prieiga per internetą: http://www.psychiatria-danubina.com/UserDocsImages/pdf/dnb_vol32_noSuppl%201/dnb_vol32_noSuppl%201_15.pdf
5. Baker, M. (2015). Ethics in the Translation and Interpreting Curriculum. [žiūrėta 2021-03-01]. Prieiga per internetą: <https://www.monabaker.org/2015/11/15/ethics-in-the-translation-and-interpreting-curriculum/>
6. Barbosa, N. (2015). Directionality in translation: investigating prototypical patterns in editing procedures. *Translation and Interpreting: The International Journal of Translation and Interpreting Research*, 7(1) [žiūrėta 2021-04-02]. Prieiga per internetą: <https://doaj.org/article/707035af14124940b337b971ac68a4e2>
7. Bernardini, S. (2001). Think-aloud protocols in translation research. *Target. International Journal of Translation Studies*, 13(2), 241–263 [žiūrėta 2021-03-23]. Prieiga per internetą: <https://www.jbe-platform.com/content/journals/10.1075/target.13.2.03ber>
8. Bilge, L., Strufe, T., Balzarotti, D., & Kirda, E. (2009). All your contacts are belong to us: automated identity theft attacks on social networks. *Web Security* [žiūrėta 2021-04-20]. Prieiga per internetą: <https://www.cs.umd.edu/class/fall2017/cmcs818O/papers/all-your-contacts.pdf>
9. Bistué, B. (2013). Collaborative Translation and Multi-Version Texts in Early Modern Europe. Routledge.
10. Brasaitė, F. (2013). Redaktoriaus vaidmuo verstinės grožinės literatūros leidyboje. *Knygotyra*. 61. 181-197 [žiūrėta 2021-04-10]. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/knygotyra/article/view/1957>
11. Cordingley, A., & Manning, C. F. (2017). Collaborative Translation: From the Renaissance to the Digital Age. London: Bloomsbury Academic.
12. Costales, A. F. (2013). Crowdsourcing and collaborative translation: Mass phenomena or silent threat to translation studies?. *Hermeneus: Revista de la Facultad de Traducción e Interpretación de Soria*, (15), 85-110.
13. Cox, C. (2014). ProZ membership – a worthwhile investment for “serious” translators? *ClaireCoxTranslations*, [žiūrėta 2021-03-03]. Prieiga per internetą: <https://clairecoxtranslations.wordpress.com/2014/03/10/proz-membership-a-worthwhile-investment-for-serious-translators/>
14. Cronin, M. (2013). Translation in the Digital Age. United Kingdom: Routledge.

15. Désilets, A., & van der Meer, J. (2013). Co-creating a repository of best-practices for collaborative translation. *Linguistica Antverpiensia, New Series – Themes in Translation Studies*, 0(10) [žiūrėta 2021-03-04]. Prieiga per internetą: <https://lans.uantwerpen.be/index.php/LANS-TTS/article/view/276/174>
16. Desjardins, R. (2017). Translation and Social Media: In Theory, in Training and in Professional Practise. London: Palgrave Macmillan UK.
17. Dirgėla, P. (2003). Rašytojas ir vertėjas - abu labu tokiu? *Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga* [žiūrėta 2021-04-10]. Prieiga per internetą: <https://www.llvs.lt/?item=84&lang=lt>
18. Dolmaya, J. (2011). The ethics of crowdsourcing. *Linguistica Antverpiensia, New Series – Themes in Translation Studies*. [žiūrėta 2021-03-01]. Prieiga per internetą: <https://lans-tts.uantwerpen.be/index.php/LANS-TTS/article/view/279>
19. Ehrensberger-Dow, M., & Massey, G. (2012). Capturing the realities of the translation workplace. *ResearchGate* [žiūrėta 2021-04-04]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/278676263_Capturing_the_realities_of_the_translation_workplace
20. Eidukevičienė, R. (2016). Kūrybinis tandemas: Hermanno Buddensiego ir Eduardo Astramsko bendradarbiavimas verčiant Kristijono Donelaičio "Metus" į vokiečių kalbą. In M. Vaicekauskas (Ed.). *Kristijono Donelaičio reikšmės* (pp. 390-410). Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
21. Ericsson, K., & Simon, H. (1984/1993). Protocol Analysis. Verbal Reports as Data. Cambridge, MA – London: Massachusetts Institute of Technology.
22. Europos Komisija (2012). *Studies on translation and multilingualism Crowdsourcing translation* [žiūrėta 2021-03-10]. Prieiga per internetą: <https://termcoord.eu/wp-content/uploads/2013/08/Crowdsourcing-translation.pdf>
23. Fernández Costales, A. (2012). Collaborative Translation Revisited: Exploring the Rationale and the Motivation for Volunteer Translation. *ResearchGate* [žiūrėta 2021-03-03]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/244477611_Collaborative_Translation_Revisited_Exploring_the_Rationale_and_the_Motivation_for_Volunteer_Translation
24. Ferreira, A. (2012). Investigando o processamento cognitivo de tradutores profissionais em tradução direta e inversa no par linguístico inglês português. *Cadernos de Tradução*, 29, 73–92 [žiūrėta 2021-03-31]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/259638370_Investigando_o_processamento_cognitivo_de_tradutores_profissionais_em_traducacao_direta_e_inversa_no_par_linguistico_ingles-portugues
25. Fornas, J., Becker, K., Bjurström, E., & Ganetz, H. (2020). Consuming Media: Communication, Shopping and Everyday Life. 10.4324/9781003085041.
26. Fox, J., & Moreland, J. (2015). The dark side of social networking sites: An exploration of the relational and psychological stressors associated with Facebook use and affordances. *Computers in Human Behavior*, 45 [žiūrėta 2021-04-20]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563214007018>
27. Geissler, G., & Wayland, J. (2012). Improving students' critical thinking, creativity, and communication skills. [žiūrėta 2021-04-01]. Prieiga per internetą: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1097114.pdf>
28. Gofine, M., & Clark, S. (2017). Integration of Slack, a cloud-based team collaboration application, into research coordination: a research letter. *Journal of Innovation in Health*

- Informatics*. 24. 252 [žiūrėta 2021-03-21]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/318078114_Integration_of_Slack_a_cloud-based_team_collaboration_application_into_research_coordination_a_research_letter
29. Guyon, A. (2010). The ups and downs of online collaborative translation. *Language Update*, 7 (1), 33 [žiūrėta 2021-03-01]. Prieiga per internetą: https://www.btb.termiumplus.gc.ca/tpv2guides/guides/favart/index-fra.html?lang=fra&lettr=indx_autr8o7vhUcC4c0s&page=9Q0FtHBZRpRk.html
30. Hersant, P. (2016). Author-Translator Collaborations: a Typological Survey. *Academia* [žiūrėta 2021-03-12]. Prieiga per internetą: https://www.academia.edu/38776426/Author_Translator_Collaborations_a_Typological_Survey
31. Y. Chen, X. Shi, C. Zhou, T. Li, & Q. Hong. Translation Memory Sharing Models in XMCAT. *2007 11th International Conference on Computer Supported Cooperative Work in Design, Melbourne, VIC, Australia*, 80-83. doi: 10.1109/CSCWD.2007.4281414.
32. Yalch, M., Vitale, E., & Ford, J. (2019). Benefits of Peer Review on Students' Writing. *Psychology Learning & Teaching*. *ResearchGate* [žiūrėta 2021-03-21]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/332331080_Benefits_of_Peer_Review_on_Students'_Writing
33. Jääskeläinen, R., & Tirkkonen-Condit, S. (2000). Tapping and Mapping the Processes of Translation and Interpreting : Outlooks on Empirical Research. John Benjamins Publishing Co. [žiūrėta 2021-04-19]. Prieiga per internetą: <https://search-ebshost-com.ezproxy.ktu.edu/login.aspx?direct=true&db=e000xww&AN=368952&site=ehost-live>
34. Joia, L., & Lorenzo, M. (2021). Zoom In, Zoom Out: The Impact of the COVID-19 Pandemic in the Classroom. *Sustainability*, 13. 2531 [žiūrėta 2021-04-19]. Prieiga per internetą: <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/5/2531/htm>
35. Kasperavičienė, R. ir Motiejūnienė, J. (2020). KTU tyrėjos: neigiamas pandemijos poveikis vertimo rinkoje – laikinas. *Kalba ir technologijos* [žiūrėta 2021-04-20]. Prieiga per internetą: <https://ktu.edu/news/ktu-tyrejos-neigiamas-pandemijos-poveikis-vertimo-rinkoje-laikinas/>
36. Kazarinas, M. O. (2012). Vertėjai kelia didelę kultūros našą. *Literatūra ir menas* [žiūrėta 2021-04-10]. Prieiga per internetą: http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viasas/20120129192429/http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=2975&kas=straipsnis&st_id=3520
37. Kroupa, A. (2007). Teamwork and high performance work organisation. *ResearchGate* [žiūrėta 2021-04-07]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/309672288_Teamwork_and_high_performance_work_organisation
38. Künzli, A. (2009). Think-aloud protocols – A useful tool for investigating the linguistic aspect of translation. *Meta: Translators' Journal* 54: 2, 326–341 [žiūrėta 2021-03-23]. Prieiga per internetą: <http://id.erudit.org/iderudit/037684ar>
39. Kussmaul, P. (1995). Training the Translator. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins.
40. Lee, H., & Bonk, C. (2014). Collaborative Learning in the Workplace: Practical Issues and Concerns. *International Journal of Advanced Corporate Learning (iJAC)* [žiūrėta 2021-04-05]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/275938783_Collaborative_Learning_in_the_Workplace_Practical_Issues_and_Concerns

41. Lee, H. K. (2011). Participatory media fandom: A case study of anime fansubbing. *Media, Culture & Society*, 33(8), 1131–1147 [žiūrėta 2021-04-04]. Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0163443711418271>
42. Livbjerg, I., & Mees, I. M. (2003). Patterns of dictionary use in non-domain-specific translation. In F. Alves (Ed.), *Triangulating Translation: Perspectives in process oriented*. John Benjamins Publishing Company.
43. Llull, R. (2021). Memex – Complete History of the Memex of Vannevar Bush. *History-Computer* [žiūrėta 2021-02-21]. Prieiga per internetą: <https://history-computer.com/memex-complete-history-of-the-memex-of-vannevar-bush/>
44. Magazzù, G. (2018). Non-professional Subtitling in Italy: the Challenges of Translating Humour and Taboo Language. *Hikma*. 17. 75-93. 10.21071/hikma.v17i0.11103.
45. Maher, B. (2014). The mysterious case of theory and practice: crime fiction and collaborative translation. *Figshare*. <https://doi.org/10.26181/601cc5d3a5bc2>.
46. Massidda, S. (2020). Fansubbing: Latest Trends and Future Prospects. *ResearchGate* [žiūrėta 2021-03-24]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/341042926_Fansubbing_Latest_Trends_and_Future_Prospects
47. McAlester, G. (1992) Teaching translation into a foreign language — status, scope and aims. *Teaching Translation and Interpreting*, Amsterdam: John Benjamins
48. Morin, C. (2018). Lost in Automation? The Meaning of Translation in the Digital Age. *CRM* [žiūrėta 2021-03-22]. Prieiga per internetą: <https://crm.org/articles/lost-in-automation-the-meaning-of-translation-in-the-digital-age>
49. Morita, D., & Ishida, T. (2009). Collaborative translation by monolinguals with machine translators. 361-366. 10.1145/1502650.1502701.
50. Mraček, D. (2018). Inverse translation: The more challenging direction. *ResearchGate* [žiūrėta 2021-04-12]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/328021298_Inverse_translation_The_more_challenging_direction
51. O'Brien, S. (2011). Collaborative translation. *Handbook of Translation Studies*, Volume 2. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 17–20.
52. Olohan, M. (2014). Why do you translate? Motivation to volunteer and TED translation. *Translation Studies*, 7 (1), 17–33 [žiūrėta 2021-03-12]. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14781700.2013.781952>
53. Park, J.Y., Im, I., & Sung, CS. (2021). Is social networking a waste of time? The impact of social network and knowledge characteristics on job performance. *Knowl Manage Res Pract* 15 [žiūrėta 2021-04-20]. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41275-017-0071-9>
54. Passos, L. (2021). Benefits of a Collaborative Translation Platform. *BureauWorks* [žiūrėta 2021-03-10]. Prieiga per internetą: <https://www.bureauworks.com/blog/3-benefits-of-a-collaborative-translation-platform-fc/>
55. Pavlović, N. (2007). Directionality in Translation and Interpreting Practice. *International Journal of Interpretation and Translation*, 5(2), 79–99 [žiūrėta 2021-03-09]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/292951332_Directionality_in_Translation_and_Interpreting_Practice_Report_on_a_questionnaire_survey_in_Croatia
56. Pavlović, N. (2009). More Ways to Explore the Translating Mind: Collaborative Translation Protocols. *ResearchGate* [žiūrėta 2021-03-28]. Prieiga per internetą:

- https://www.researchgate.net/publication/329184728_More_Ways_to_Explore_the_Translating_Mind_Collaborative_Translation_Protocols
57. Pavlovic, T. (2013). The role of collaborative translation protocols (CTPs) in translation studies. *ResearchGate* [žiūrėta 2021-03-06]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/287198087_The_role_of_collaborative_translation_protocols_CTPs_in_translation_studies
58. Pym, A., Orrego-Carmona, D., Torres-Simón, E., ir Rovira, U. (2016). Status and technology in the professionalisation of translators. Market disorder and the return of hierarchy. *The Journal of Specialised Translation* [žiūrėta 2021-03-04]. Prieiga per internetą: https://www.jostrans.org/issue25/art_pym.pdf
59. Plester, B. (2009). Healthy humour: Using humour to cope at work. *Journal of Social Sciences Online*, 4(1), 89–102 [žiūrėta 2021-04-05]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/248910914_Healthy_humour_Using_humour_to_cope_at_work
60. Puzio, K., Keyes, Ch., Cole., & Jiménez, R. (2013) Language Differentiation: Collaborative Translation to Support Bilingual Reading. *Bilingual Research Journal*, 36:3, 329-349 [žiūrėta 2021-03-23]. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15235882.2013.845118>
61. Ridanpää, J. (2020). Crisis and Humorous Stories: Laughing at the Times of COVID-19. *ResearchGate* [žiūrėta 2021-04-11]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/348236444_Crisis_and_Humorous_Stories_Laughing_at_the_Times_of_COVID-19
62. Risku, H. (2002). Situatedness in translation studies. *ResearchGate* [žiūrėta 2021-03-17]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/222033230_Situatedness_in_Translation_Studies
63. Risku, H., & Dickinson, A. (2017). Translators as Networkers: The Role of Virtual Communities. [žiūrėta 2021-03-13]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/319386874_Translators_as_Networkers_The_Role_of_Virtual_Communities.
64. Roskoša A., & Rūpniece D. (2019). Vertimo proceso problemos ir galimi jų sprendimo būdai. Techninį vertimą studijuojančių studentų požiūris. *Vertimo Studijos*, 12, 138-149. <https://doi.org/10.15388/VertStud.2019.9>
65. Sawant, Dr. Datta. (2013). History of Translation. *Literary Endeavor*. 4. 109-115.
66. Séguinot, C. (2000). Management issues in the translation process. Tapping and Mapping the Process of Translation: Outlooks on Empirical Research. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
67. Stiegelbauer, L. (2016). Translation Problems and Difficulties in Applied Translation Processes. *ResearchGate* [žiūrėta 2021-03-31]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/315528028_Translation_Problems_and_Difficulties_in_Applied_Translation_Processes
68. Vaikasaitė, A. (2019). Socialinių medijų įtaka vertėjo profesinės veiklos kokybei: bakalauro darbas. Kauno technologijos universitetas. Prieiga per eLABa – nacionalinė Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka.
69. Venuti, L. (2017). The Translator's Invisibility: A History of Translation. 10.4324/9781315098746.

70. Wilson, T. D. (2002). *Strangers to Ourselves. Discovering the Adaptive Unconscious*. Cambridge, MA and London: The Belknap Press of Harvard University Press.
71. Zwischenberger, C. (2021). Online collaborative translation: its ethical, social, and conceptual conditions and consequences [žiūrēta 2021-03-23]. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0907676X.2021.1872662>

Informacijos šaltinių sąrašas

1. Britannica. (2021). „*Ultrasonics*“ [žiūrėta 2021-04-28]. Prieiga per internetą: <https://www.britannica.com/science/ultrasonics>
2. Business Insider. (2021). „*533 million Facebook users' phone numbers and personal data have been leaked online*“ [žiūrėta 2021-04-20]. Prieiga per internetą: <https://www.businessinsider.com/stolen-data-of-533-million-facebook-users-leaked-online-2021-4>
3. CNN. (2020). „*Coronavirus worries are giving Zoom a boost*“ [žiūrėta 2021-03-21]. Prieiga per internetą: <https://edition.cnn.com/2020/03/27/tech/zoom-app-coronavirus/index.html>
4. Facebook. (2021). „*Interpreters/Translators Humor*“ [žiūrėta 2021-04-10]. Prieiga per internetą: <https://www.facebook.com/groups/221944778912997/>
5. Facebook. (2021). „*Privacy Policy*“ [žiūrėta 2021-04-20]. Prieiga per internetą: <https://www.facebook.com/policy.php>
6. Facebook. (2021). „*Things Translators Never Say*“ [žiūrėta 2021-04-10]. Prieiga per internetą: <https://www.facebook.com/groups/thingstranslatorsneversay>
7. Friedlein, A. (2019). „*Disadvantages of Slack as a collaboration tool*“ [žiūrėta 2021-03-21]. Prieiga per internetą: <https://guild.co/blog/am-i-on-the-only-one-who-thinks-slack-isnt-that-great/>
8. <http://www.vlkk.lt/konsultacijos/5531-globalus>
9. YourEurope. (2021). „*Duomenų apsauga pagal BDAR*“ [žiūrėta 2021-04-20]. Prieiga per internetą: https://europa.eu/youreurope/business/dealing-with-customers/data-protection/data-protection-gdpr/index_lt.htm
10. Lietuvos Respublikos Seimas. (2018). „*Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas*“ [žiūrėta 2021-04-20]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/bc0837f27f9511e89188e16a6495e98c>
11. Lietuvos Respublikos Terminų Bankas. (2021). *Address Space* [žiūrėta 2021-05-10]. Prieiga per internetą: http://terminai.vlkk.lt/paieska?search=address+space&zodzio_dalis=0&kalba=2&kaip0=on&sri_tys=&statusas=0&rykiavimas=0
12. Lietuvos Standartas. (2010). „*Terminologijos darbas. Principai ir metodai*“ [žiūrėta 2021-04-28]. Prieiga per internetą: <https://eshop.lsd.lt/public#/product/list/quick?filter=%7B%22page%22:1,%22pageSize%22:50,%22searchText%22:%22LST%20ISO%20704:%202010%22,%22statusEnum%22:%22VALID%22,%22exactRef%22:%22LST%20ISO%20704:%202010%22,%22defaultAndOperator%22:false,%22orderBy%22:%22score%22,%22sortingOrder%22:%22desc%22,%22resourceStatusEnum%22:%22ACTIVE%22,%22privilegedAccess%22:false%7D>
13. Lietuvos vertėjų asociacija. (2017). „*Lietuvos vertėjų asociacijos įstatai*“ [žiūrėta 2021-04-08]. Prieiga per internetą: <http://www.lvasociacija.lt/wp-content/uploads/2017/10/LVA-%C4%AFstatai.pdf>
14. LifeBoat Network. (2021). „*Join our public Slack workspace for translators!*“ [žiūrėta 2021-03-21]. Prieiga per internetą: <https://lbg.net/translation-slack/>
15. memoQ. (2014). „*Sharing Terminology using Language Terminal*“ [žiūrėta 2021-03-13]. Prieiga per internetą: <https://blog.memoq.com/sharing-terminology-using-language-terminal>

16. Microsoft. (2020). „*How video conferencing helps build better relationships*“ [žiūrėta 2021-03-13]. Prieiga per internetą: <https://www.microsoft.com/en-us/microsoft-365/business-insights-ideas/resources/how-video-conferencing-helps-build-better-relationships>
17. Middleton, T. (2019). „*The importance of teamwork (as proven by science)*“ [žiūrėta 2021-04-08]. Prieiga per internetą: <https://www.atlassian.com/blog/teamwork/the-importance-of-teamwork>
18. Oxford Dictionary. (2021). [žiūrėta 2021-04-25]. Prieiga per internetą: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>
19. PoliLingua. (2018). „*The full list of CAT tools on the market. From translators to translators*“ [žiūrėta 2021-02-27]. Prieiga per internetą: https://www.polilingua.com/blog/post/cat_tools.htm
20. Purdue Online Writing Lab. (2018). *Eliminating Words* [žiūrėta 2021-05-11]. Prieiga per internetą: https://owl.purdue.edu/owl/general_writing/academic_writing/conciseness/eliminating_words.html
21. Smartling. (2021). „*How COVID-19 Has Translators Working on New Content*“ [žiūrėta 2021-03-20]. Prieiga per internetą: <https://www.smartling.com/resources/101/how-covid-19-has-translators-working-on-new-content/>
22. Techopedia. (2011). „*Social Software*“ [žiūrėta 2021-02-21]. Prieiga per internetą: <https://www.techopedia.com/definition/424/social-software>
23. TedTalks. (2020). „*Translate*“ [žiūrėta 2021-03-16]. Prieiga per internetą: <https://www.ted.com/participate/translate>
24. TedTalks. (2021). „*Guidelines*“ [žiūrėta 2021-03-16]. Prieiga per internetą: <https://www.ted.com/participate/translate/guidelines>
25. The Chicago Manual of Style Online. (2021). [žiūrėta 2021-04-25]. Prieiga per internetą: <https://www.chicagomanualofstyle.org/home.html>
26. Translate WordPress. (2019). „*Slack channel for communicating across language variant teams*“ [žiūrėta 2021-03-21]. Prieiga per internetą: <https://make.wordpress.org/polyglots/2019/11/07/slack-channel-for-communicating-across-language-variant-teams/>
27. Translate WordPress. (2020). „*Translation Collaboration & Team Building Tips*“ [žiūrėta 2021-03-13]. Prieiga per internetą: <https://make.wordpress.org/polyglots/handbook/for-editors/translation-collaboration-team-building-tips/>
28. Translators Without Borders. (2020). „*About Us*“ [žiūrėta 2021-03-15]. Prieiga per internetą: <https://translatorswithoutborders.org/about-us/>
29. Translators Without Borders. (2021). „*TWB's Global Response to COVID-19*“ [žiūrėta 2021-03-15]. Prieiga per internetą: <https://translatorswithoutborders.org/covid-19>
30. Valstybinė lietuvių kalbos komisija. (2021). „*Kokie tarptautinio žodžio „procesas“ galimi pakaitai?*“ [žiūrėta 2021-04-25]. Prieiga per internetą: <http://www.vlkk.lt/konsultacijos/5941-procesas>
31. Vaskelaitė, R. (2011). „*Santrumpos: sandara ir sintaksinė vartosena*“ [žiūrėta 2021-04-28]. Prieiga per internetą: http://www.bendrinekalba.lt/Straipsniai/84/Vaskelaite_KK_84_straipsnis.pdf